

Cinege

Vasi Madártani Tájékoztató

23. szám

Ornithological Newsletter of Vas County

The issue 23rd

Szerkesztette:

Gyurác József

Editor:

J. Gyurác

Szombathely

2018

Rakonczay Zoltán (1929-2018) emlékének
In memory of Zoltán Rakonczay

ISSN 1416-6356
ISSN 1786-2000 on-line változat

Kiadja a

Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület
I. Chernel Ornithological and Nature Conservation Society

(MME 8. Sz. Vas megyei Csoportja, The Vas County group of MME/BirdLife Hungary)
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., honlap: www.chernelmte.extra.hu, www.fw.hu/chernelmte

dr.habil. Gyurácz József

elnök/president

Lőrincz Csilla

titkár/secretary

Horváth Ildikó

gazdasági vezető/economic secretary

dr. Bánhidi Péter

Varga László

alelnök/vice-president

Illés Péter

dr. Kóta András

titkárhelyettes/vice-secretary

Tartalom

EGYESÜLETI ÉLET	Oldal
Visszatekintés 2018-ra	5
TERMÉSZETVÉDELEM	
<i>Faragó Ádám, Harsányi Krisztián, Kutschi Péter, Ottó Erzsébet, Szentirmai István:</i> Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság madártani tevékenységei 2018-ban	6
MONITORING, FAUNISZTIKA	
<i>Kóta András:</i> A fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) állományfelmérése Vas megyében 2018-ban	11
<i>Gyurác József, Bánhidi Péter:</i> Madárgyűrűzés a Tömördi Madárvártán 2018-ban	14
<i>Orbán Lili, Lovász Lilla, Lukács Zoltán, Gyurác József:</i> A fekete rigók (<i>Turdus merula</i>) térbeli eloszlása Tömördön	19
<i>Gyurác József, Lukács Zoltán, Molnár Péter:</i> A fényszennyezés potenciális hatásának vizsgálata a fekete rigó (<i>Turdus merula</i>) territoriális viselkedésére és területhűségére	21
<i>Horváth Brigitta, Gyurác József:</i> A barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>) testtömegének, szárnyhosszának és vonulási zsírtartalékának változása 1999 és 2016 között Tömördön	23
<i>Gyurác József, Bánhidi Péter, Góczán József, Illés Péter, Kalmár Sándor, Koszorús Péter, Lukács Zoltán, Németh Csaba, Molnár Péter, Varga László:</i> A kis poszáta (<i>Sylvia curruca</i>) testtömegváltozása és zsírraktározása Tömördön	25
<i>Kiss Csilla, Winkler Dániel, Gyurác József:</i> A karvalyposzáta (<i>Sylvia nisoria</i>) és a tövisszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>) tömördi állományváltozása	28
<i>Faragó Ádám:</i> Madárvonulás-kutatás Kondorfán, az Őrségi Nemzeti Parkban	32
<i>Harsányi Krisztián:</i> Színes gyűrűs jelölések és megkerülések Vas megyében - 2018	38
<i>Vácz Miklós, Kozma László, Erdő-Tóth Zsófia, Ottó Erzsébet, Erdő Ádám, Harsányi Krisztián:</i> A vörös kánya (<i>Milvus milvus</i>) első bizonyított költése Vas megyében	41
<i>Illés Péter, Heincz Miklós, Harsányi Krisztián:</i> A törpekuvics (<i>Glaucidium passerinum</i>) előfordulása és első bizonyított költése a Kőszegi-hegységben	42
<i>Tóth Kornél:</i> A barátréce (<i>Aythya ferina</i>) első bizonyított fészkelése Vas megyében	50
<i>Kóta András:</i> Érdekes megfigyelések Vas megyében 2018-ban	51
<i>Kóta András:</i> Gyöngyöshermáni madármegfigyeléseim összefoglalója 2010-2018	56
<i>Somogyi Csaba:</i> Madártani adatok a Celldömölk környéki belvízfoltokról	65
<i>Komlós Mariann, Mogyorósi Sándor, Winkler Dániel:</i> Fészkelő madárállomány-felmérés a Cserhátban	66
<i>Mészáros Ádám, Vörös Norbert:</i> Újabb adatok a tömördi Nagy-tó környékének nagylepkefaunájához (<i>Lepidoptera: Macrolepidoptera</i>)	70
KRÓNIKA	
<i>Lovász Lilla:</i> Beszámoló a Nemzetközi Ornitológiai Unió 27. Kongresszusáról	79
<i>A Chernel István</i> Madártani és Természetvédelmi Egyesület munkájának támogatói 2018-ban	81

Contents

	Pages
SOCIETYLIFE	
Looking back on 2018	5
CONSERVATION	
<i>Ádám Faragó, Krisztián Harsányi, Péter Kutsch, Erzsébet Ottó, István Szentirmai:</i> Bird protection activities by Órség National Park Directorate in 2018	6
MONITORING ON THE FAUNA	
<i>András Kóta:</i> Results of the White Stork (<i>Ciconia ciconia</i>) monitoring project of Vas County in 2018	11
<i>József Gyurác, Péter Bánhidi:</i> Bird Ringing at the Tömörd Bird Ringing Station in 2018	14
<i>Lili Orbán, Lilla Lovász, Zoltán Lukács, József Gyurác:</i> Spatial distribution of the Common Blackbird (<i>Turdus merula</i>) in Tömörd	19
<i>József Gyurác, Zoltán Lukács, Péter Molnár:</i> Investigating the potential impact of light pollution on the territorial behavior of the Common Blackbird (<i>Turdus merula</i>)	21
<i>Brigitta Horváth, József Gyurác:</i> Annual changes of the wing-length, body mass and fat level of migrating Eurasian Blackcap (<i>Sylvia atricapilla</i>) populations between 1999 and 2016 in Tömörd	23
<i>József Gyurác, Péter Bánhidi, József Góczán, Péter Illés, Sándor Kalmár, Péter Koszorús, Zoltán Lukács, Csaba Németh, Péter Molnár, László Varga:</i> Body mass change and fat deposition of the Lesser Whitethroat (<i>Sylvia curruca</i>) in Tömörd	25
<i>Csilla Kiss, Dániel Winkler, József Gyurác:</i> Bird number dynamic of the Barred Warbler (<i>Sylvia nisoria</i>) and Red-backed Shrike (<i>Lanius collurio</i>) at the Tömörd Bird Ring Station	28
<i>Ádám Faragó:</i> Bird migration research in Órség National Park	32
<i>Krisztián Harsányi:</i> Colour ringing of birds in Vas County, 2018	38
<i>Miklós Váczi, László Kozma, Zsófia Erdő-Tóth, Erzsébet Ottó, Ádám Erdő, Krisztián Harsányi:</i> First record of Red Kite (<i>Milvus milvus</i>) breeding in Vas County	41
<i>Péter Illés, Miklós Heincz, Krisztián Harsányi:</i> First record of Eurasian Pygmy Owl (<i>Glaucidium passerinum</i>) breeding in Kőszeg Mountains	42
<i>Kornél Tóth:</i> First record of Common Pochard (<i>Aythya ferina</i>) breeding in Vas County	50
<i>András Kóta:</i> Avifaunistical data of the rare bird species in Vas County, 2018	51
<i>András Kóta:</i> Brief summary on the bird observation carried out on the gravel-pit lake at Gyöngyöshermán, 2010-2018	56
<i>Csaba Somogyi:</i> New data on avifauna around the Celldömölk	65
<i>Mariann Komlós, Sándor Mogyorósi, Dániel Winkler:</i> Fészkelő madárállomány-felmérés a Cserhátban	66
<i>Ádám Mészáros, Norbert Vörös:</i> Further data about the Macrolepidopteran Fauna of the Nagy-tó in Tömörd and its area	70
CHRONICLE	
<i>Lilla Lovász:</i> Report on the 27th International Ornithological Congress	79
Sponsors of the <i>István Chernel</i> Ornithological and Nature Conservation Society in 2018	81

EGYESÜLETI ÉLET

Visszatekintés 2018-ra Looking back on 2018

The article lists the projects in 2018. Those not mentioned in the rest of this newsletter are: general assembly in February, applications for funding.

2018. február 10-én, Kőszegen, a Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpontban rendeztük meg 26 fő részvételével az egyesület rendes évi közgyűlését. A közgyűlés elfogadta az egyesület 2017. évi szakmai és pénzügyi beszámolóját, valamint a 2018. évi munkatervét és költségvetését.

Március 23-án rendeztük meg a Madarak és Fák Napja országos vetélkedő területi fordulóját, melyen tizennégy csapat vett részt. A versenynek a Szombathelyi Erdészeti Zrt. Saághy István Erdészeti Információs Központja adott otthont. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságával együttműködve év elején elkezdtük a saszinkron és egyéb madármonitozási programjainkat. Április 1-től 9-ig rendeztük meg a Tömördi Madárvárta tavaszi madárgyűrűző programját. Áprilisban tizenötödszörszer indítottuk el az Állandó Ráfordítású Gyűrűzés (CES) madármonitoring programunkat a Tömördi Madárvártán. 2018. július 29-től november 1-ig huszonegyedik alkalommal folyamatosan működtettük a Tömördi Madárvárta Actio Hungarica madárgyűrűzési programját. Az ELTE Savaria Egyetemi Központ biológia és biológiatanár szakos hallgatói ökológia terepgyakorlatuk egy részét idén is a madárvártán töltötték.

A Szombathelyi Erdészeti Zrt. közreműködésével a rétek egy részét ez évben is kezelni tudtuk gépi szárazúzóval, illetve kézi kaszálással. Október 6-7-én a Tömördi Madárvártára szervezett madármegfigyeléssel bekapcsolódtunk az Európai Madármegfigyelő Napok akcióba. Az MME 2018. évi küldöttközgyűlésén dr. Bánhidi Péter, Lendvai Imre, Lőrincz Csilla és Szigetvári Erika képviselte csoportunkat. Ez évi tevékenységünkről is többször hírt adtunk különböző lapokban, rádiókban, tévében és közösségi oldalunkon. A Tömördi Madárvárta 20 éves tevékenységének eredményeiből készült 14 tanulmányt tartalmazó önálló tanulmánykötetet (Birds and people) jelentettünk meg, melyet dr. Gyurácz József szerkesztett. Tagtársainknak köszönjük áldozatkész segítségüket és további eredményes munkát kívánunk!

A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület vezetősége

TERMÉSZETVÉDELEM

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság madártani tevékenységei 2018-ban

Faragó Ádám – Harsányi Krisztián – Kutschi Péter – Ottó Erzsébet -
Szentirmai István

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Őriszentpéter, Városszer 57., e-mail: faragoadi@gmail.com

Á. Faragó, K. Harsányi, P. Kutschi, E. Ottó, I. Szentirmai: Ornithological activities of Őrség National Park Directorate in 2018: Őrség National Park Directorate conducted widespread ornithological activities in 2018 as well. We started off the year with the usual eagle census, although the number of observed raptors was exceptionally low this year. Cooperation with the members of the local group of MME BirdLife Hungary continued this year and we carried out several programmes together. The county-wide survey of rare and colonial nesting birds (RTM), Red-backed Shrike and Barred Warbler mapping, and discovering new colonies of Bee-eaters and Sand Martins were our most important joint actions. We popularized the “Bird of the year”, the Peregrine Falcon at several live bird displays and continued the mapping of nesting sites of Barn Owl and Little Owl in the eastern part of Vas County in cooperation with the Barn Owl Foundation. We also participated in the Bird Atlas Programme by submitted many of our own field records. We contributed to the work of the bird ringing station in Tömörd and carried out our own bird ringing programme to study autumn migration in Kondorfa, Őrség National Park (see our paper in this issue for the results). We received and treated 367 individuals of 60 bird species in our Bird Protection and Rescue Centre in Kőszeg. Nest boxes installed in previous years were checked only partially this year.

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársainak, az Igazgatóság működési területét lefedő Vas megyében idén is részük volt a legkülönfélébb madártani munkákban. A saszinkron összehangolt lebonyolítása volt az év első komolyabb akciója, amely meglehetősen kevés ragadozóval kecsegtetett. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület helyi csoportjának civil madarászaival 2018-ban is több közös programot szerveztünk. A legfontosabb ilyen vállalkozások voltak a ritka és telepesen fészkelő madárfajok (RTM) felmérése, a karvalyposzáta és a tövisszúró gébics megyei állományának pontosabb megismerésére irányuló térképezés folytatása, továbbá újabb gyurgyalag- és partifecske-telepek felkutatása. Az év madarának választott vándorsólymot élő madár bemutatásán keresztül népszerűsítettük több alkalommal is, valamint folytattuk a 2016-ban elindult gyöngybagoly és kuvik felmérést a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány jelentős közreműködésével. Terepi madármegfigyeléseink közül számos adatot töltöttünk fel a Madáratlasz Program (MAP) internetes felületére, továbbá a Tömördi Madárvárta munkájában is rendszeresen részt vettünk, akár segítőként, akár gyűrűzőként. Az

őszi madárvonulási szezonban az Őrségi Nemzeti Park területén fekvő Kondorfa mellett is rendszeresen hálóztunk (erről külön írásban olvashatunk ugyanebben a számban). A kőszegi Madárvédelmi Mentőközpontban 60 madárfaj 367 egyedét láttuk el. Az ŐNPI által kihelyezett nagyobb méretű mesterséges odúk, költőládák ellenőrzése kapacitás híján csak részben valósult meg.

Sasszinkron

Az idei sasszinkronra január 13 -15. között került sor. Civilekkel kiegészülve megye szerte viszonylag kevés, összesen 17 megfigyelő vett részt az akcióban. A tavalyinál csak kettővel több, összesen 148 db 2,5x2,5 km-es UTM négyzetet érintettünk. Hét ragadozó faj 165 egyedét észleltük. Az időjárás – ahogy általában lenni szokott – nem volt túl kedvező, ez az előző évinél is gyengébb eredményben tükröződött. A leggyakoribb ragadozó természetesen az egerészölyv (*Buteo buteo*) volt (120 pd), második helyen a vörös vércse (*Falco tinnunculus*) végzett (20 pd). Említésre méltó a gatyás ölyv (*Buteo lagopus*) kettő, valamint a kis sólyom (*Falco columbarius*) egy pontban történt megfigyelése. Rétisasból (*Haliaeetus albicilla*) ezúttal csak négy példány került elő.

Ritka és telepesen fészkelő madárfajok (RTM)

A ritka és telepesen fészkelő madárfajok felmérése ebben az évben a következő fajokat érintette Vas megyében: **fekete gólya** (*Ciconia nigra*), **rétisas** (*Haliaeetus albicilla*), **hamvas rétihéja** (*Cyrcus pygargus*), **haris** (*Crex crex*), **gólyatöcs** (*Himantopus himantopus*), **küszvágó csér** (*Sterna hirundo*), **uhu** (*Bubo bubo*), **gyurgyalag** (*Merops apiaster*), **partifecske** (*Riparia riparia*), és **vetési varjú** (*Corvus frugilegus*). A **fehér gólya** (*Ciconia ciconia*) aktuális állományával a megszokott módon külön cikk foglalkozik (Kóta 2018). A következőkben fajonként mutatjuk be a 2018-as eredményeket:

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): Az előző néhány év trendjéhez hasonlóan 2018-ban is bővült (összesen nyolcra) a megyében ismert fekete gólyafészkek száma. A Kőszegen előkerült fészkek igen közel található a már ismert csepregihez. Az átfedés gyanítható, sikeres költés sajnos azonban nem volt egyikben sem idén. A többi hat helyen négy esetben tudunk sikeres fészkelésről (2, 3, 3 és 4 fióka), további egy pontban pedig csak egyetlen öreg madárról volt tudomásunk. A Rába Uraiújfalu és Ostffyasszonyfa közötti szakaszán több alkalommal is szem elé kerültek „gyanús” fekete gólyák az elmúlt években. Az ŐNPI által szervezett tél végi fészkek kereső akció azonban egyelőre nem járt sikerrel az érintett területen.

Rétisas (*Haliaeetus albicilla*): Továbbra is öt lakott revírről van tudomásunk Vas megyében. 2018-ban mindegyik pár sikeresen költött. Egyik fészekből 2 fióka, a többiből pedig 1-1 repült ki.

Hamvas rétihéja (*Cyrcus pygargus*): A Marcal-medence vasi oldalán ebben az évben is szem elé kerültek madarak, ám fészkelést ez úttal nem sikerült bizonyítani.

Haris (*Crex crex*): Civil madarászok közreműködésével idén tíz revírt találtunk a megyében, melyből 4 védett területen, 6 pedig azon kívül helyezkedett el. Az ŐNPI minden esetben felvette a kapcsolatot az illetékes gazdálkodókkal, így a madarak fészkelőhelyeinek biztosítása – az esetek többségében zökkenőmentesen - megoldódott.

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*): A megyében 2016-ban megtelepedő faj ebben az évben is sikeresen fészkel a rábapatyi kavicsbányatavakon. A fészkek pontos felderítése és az egyes példányok együttes összeszámolása a terepviszonyok miatt nem egyszerű, de 4-5 pár költése valószínűsíthető.

Gulipán (*Recurvirostra avosetta*): A rábapatyi kavicsbányatavakon ebben az évben is megjelent 2-3 példány, ugyanakkor az idei költésük elmaradt.

Dankasirály (*Larus ridibundus*): A megyében 2017-ben megtelepedő faj idén is költött a rábapatyi, újból üzemelő kavicsbányatavakon. Tíz pár körül alakult az idei fészkelőállomány.

Küszvágó csér (*Sterna hirundo*): A Püspökmolnárinál található kavicsbányató-együttesben valószínűleg 2-3 pár, a rábapatyi, újból üzemelő bányatavakon pedig kb. 10 pár fészkelte ebben az évben.

Uhu (*Bubo bubo*): Cákon 1, Felsőcsatáron pedig 2 fióka biztosan kelt idén. A Kőszegi-hegység további két pontján, Bozsokon és Kőszegen is észleltük az uhu jelenlétét, ezeken a helyeken egy-egy madár szólt időnként.

Gyurgyalag (*Merops apiaster*) és **partifecske** (*Riparia riparia*): Az MME Vas Megyei HCS közreműködésével ebben az évben lehetőségünk volt alaposabban megismerni a két faj megyei helyzetét. Mivel azonban minden adat még nem érkezett be, a pontos összesítés később fog megtörténni. Az ŐNPI ezúttal is elvégezte a Rába Szentgotthárd és Csákánydoroszló közötti szakaszának felmérését, melynek során 22 pontban 129 gyurgyalagot, 2 pontban pedig 52 partifecske-t észleltek a megfigyelők. Egyelőre csak részeredmények vannak, de annyi bizonyos, hogy 2018-ban a partifecske párok száma meghaladta az ezret is a

megyében. A legnagyobb ismert telep Olaszfán található, ahol 610 üreget számoltunk. A Püspökmolnári, illetve Rábapaty melletti kavicsbányatavaknál, a bányatársaságok pozitív hozzáállásának, együttműködésüknek köszönhetően egy 171, valamint egy 190 üreget számláló telepet sikerült megmenteni.

Vetési varjú (*Corvus frugilegus*): Április közepe táján, madarásztársaink közreműködésével ellenőriztük a megyében ismert telepeket. Az állományok túlnyomó része továbbra is Szombathely környékére koncentrálódik, valamint ezektől elkülönülve Szentgotthárdon találhatóak jelentősebb mennyiségben. Az Őrségi Nemzeti Park határain belül idén sem észleltük megtelepedését. A megyében 16 telepen összesen 1220 fészket számoltunk, így az előző évinél jobb eredmény született. A legnagyobb sűrűségben Táplánszentkereszten (214+99 fészkek), valamint Szombathelyen a Pelikán parkban (234) talákoztunk velük.

Karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*) **és tövisszúró gébics** (*Lanius collurio*) **állományfelmérés**

Folytatásra érdemesnek tartottuk az előző években megkezdett célirányos kutatást, melynek során a két bokorlakó faj fészkelőhelyeit kerestük az MME HCS civil madarászainak bevonásával. Az összes adat ugyan még nem érkezett be, így pontos számot egyelőre nem tudunk, viszont elindítottuk az eddig megismert, a célfajok által érintett bokorsorok megmentésére irányuló akciót. Ennek során csaknem 60 területkezelőnek, tulajdonosnak – köztük önkormányzatoknak is - küldtünk hivatalos levelet, melyben a fajok ismertetésén túl, az érintett élőhelyek fontosságáról, illetve megkímélésük lehetőségéről is tájékoztattuk őket. Több pozitív visszajelzést kaptunk, sőt egyes önkormányzatokon keresztül további bokorsorok megmentése is kilátásba került.

Chernel-kerti odútelep

A Chernel-kerti odútelep a 2018-as költési szezont 42, részben felújított mesterséges fészekodúval kezdte meg (ebből 2 db A, 38 db B, 2 db C típusú volt). A költések ellenőrzését áprilistól júliusig, havi egy alkalommal végeztük. Kihasználtságuk a korábbi években tapasztaltakhoz képest alacsonyabb volt, a költő párok 22 odút foglaltak el (52%). A költő fajok között a széncinege (*Parus major*), a kék cinege (*Parus caeruleus*), a mezei veréb (*Passer montanus*), a seregély (*Sturnus vulgaris*) és a csuszka (*Sitta europea*) szerepeltek. A széncinege 12, a kék cinege 4, a mezei veréb és a seregély 2-2, a csuszka pedig 1 odút foglaltak. Idén legalább 89 fióka hagyta el sikeresen az odútelepet. A tavalyi évhez

hasonlóan jellemző volt az odúban a nagy pele (*Glis glis*) jelenléte. A tíz ilyen odúból háromban kölykök is nevelkedtek.

Madármentés

A kőszegi Madárvédelmi Mentőközpontba 2017 szeptemberétől 2018 augusztus végéig 60 madárfaj 367 sérült vagy elárvult egyede került be. A leggyakoribb fajok a vörös vércse (*Falco tinnunculus*) (37), a fekete rigó (*Turdus merula*) (28), a széncinege (*Parus major*) (26) és a molnárfecske (*Delichon urbicum*) (24) voltak. A mentőközpontban élő fehér gólyák által rakott tojásokból 3 fióka jött világra és mindegyikük felcseperedett. Az idei szezonban a szabad életre alkalmatlan vörös vércsék is sikerrel szaporodtak, négy fióka kelt ki a tojásokból. A fenti időszakban 167 madár repatriálására került sor, ebből 17 példány fokozottan védett fajhoz tartozott: 10 fehér gólya (*Ciconia ciconia*), 1 nagy kócsag (*Egretta alba*), 1 törpegém (*Ixobrychus minutus*), 1 darázsölyv (*Pernis apivorus*), 1 hamvas rétihéja (*Circus pygargus*), 2 kuvik (*Athene noctua*), 1 uhu (*Bubo bubo*). A repatriált madarak természetvédelmi értéke összesen 7.400.000 Ft.

Ez idő alatt három, a mentőközpontban gondozott és egyedi jelöléssel szabadon eresztett madárról érkezett hír. Egy 2017 nyarán sérülten bekerült, majd felépült fiatal kakukk (*Cuculus canorus*) gyűrűjét elengedését követően csaknem három hónappal később a Kőszegi-hegységben az Ördögtányér-sziklánál találták meg. Tavaly augusztusban a kőszegszerdahelyi fehér gólyapár egyik tagja megsérült. Átteleltetését és felépülését követően idén márciusban lett szabadon engedve, majd május végén újból megfigyelték a kőszegszerdahelyi fészken. Egy 2017 októberében Sárvárról bekerült fiatal darázsölyvre július elején - a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság jóvoltából - műholdas jeladó került. Szabadon engedését követően 24 nappal elpusztulva találtak rá az elengedés helyétől nem messze, a hegykői csatornánál. A madár jó kondícióban volt, valószínűleg egy ragadozó foghatta meg.

Mesterséges odúk ellenőrzése

Az igazgatóság által üzemeltetett vércseládákban idén két pár vörös vércse fészkel (mindkettő a nemeskocsi réteken). A kuvikhengereinket továbbra sem foglalta el a célfaj. Sajnos ugyanez mondható el az ŐNPI által működtetett gyöngybagoly költőládákra (nyolc belső láda és egy oszlopláda), idén egyikben sem volt költés. A gyöngybagolyok rendelkezésére álló költőhelyeket 2018-ban egy belső ládával bővítettük, valamint végiglátogattuk azokat a templomokat, ahová a

szakirodalom szerint ládakerhelyezés történt a '90-es évek végén. Bozsokon és Kőszegszerdahelyen nem találtuk ennek nyomát, a bérbaltavári költésre alkalmatlan állapotban van, a csipkerekéi templomba nem sikerült bejutnunk. A nagytilaji láda - a Gyöngybagolyvédelmi Alapítványnak köszönhetően - megvan és rendszeresen használt fészkelőhely. A megszerzte kihelyezett D típusú odúk ellenőrzésére idén nem került sor.

MONITORING, FAUNISZTIKA

A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományfelmérése Vas megyében 2018-ban

Kóta András

9700 Szombathely, 11-es Huszár út 126., e-mail: vasimadarasz@gmail.com

A. Kóta: Results of the White Stork (*Ciconia ciconia*) monitoring project of Vas County in 2018

In 2018, altogether 212 nests of White Stork have been recorded. 149 nests among these have been inhabited but only 113 pairs of these have brooded. In total, 315 offsprings have left their nests successfully. The average number of tended nestlings has been 2.78 of the successful parents.

2018-ban jó évet zártak a vasi gólyák és a vasi gólyafelmérők se adták 100%-nál alább a felmérés teljességét. Az előző években ismert összes fészket és üres tartót végigjártuk, ha kellett 3-4 alkalommal is, hogy biztos legyen a végén a beírt költési siker. A felmérés zömét 6 személy (az előző években összeállt „gólyás csapat”!) végezte el (abc-sorrendben):

Gyurácz József (7 település),
Harsányi Krisztián (20 település),
Koszorús Péter (22 település),
Kóta András (93 település),
Somogyi Csaba (18 település) és
Wéber Krisztián (24 település).

Egyes helyeken több megfigyelő adataira is szükség volt. A koordinálást, az adatok összesítését és online bevitelét (2017-hez hasonlóan) jómagam végeztem. A költési adatokat rövid időn belül (a megye teljes területéről) feltöltöttem az MME gólyás adatbázisába, a www.golya.mme.hu oldalra.

Az idei szezonban két teljesen új helyen előkerült egy-egy fészek: a kőszegi Chernel-kertben háztetőn és Pinkamindszenten egy villanyoszlopon. A fészkek száma 2018-ban sajnos összességében 12-vel csökkent, a megyében tavalyhoz képest tizenöt helyen tűnt el, vagy esett végleg szét és csak három helyen épült új. A legfájóbb az, amikor olyan helyről tűnik el fészek, amelyet az elmúlt években rendszeresen használtak a gólyáink. Sajnos két ilyen eset is volt 2018-ban: feltehetőleg a kazánkémény rossz állapota miatt vált szükségessé a szombathelyi Szőlős utcában egy hatalmas, régi fészkek eltávolítása. A mellette meglévő tartó nem tetszett a gólyáknak. A kőszegi Posztógyár utcában is fészeklevétel és egy közeli oszlopon új tartó kihelyezése történt, ami sajnos szintén nem tetszett a madaraknak. Tavaly üres tartóként besorolt, rossz állapotban lévő fészekmaradványok közül Zsennyén visszatértek a madarak. 2017-ben még lakatlan fészkeknek soroltam be, de idén már le kellett minősíteni tizenhárom helyen (Köcsk, Kondorfa, Vép, Magyarnádalja, Körmend 2x, Bajánsenye 2x, Nemesrempehollós, Vasszécseny, Balogunyom, Sorkikápolna, Szentpéterfa) a fészkeket üres tartónak, mert annyira szétestek az évek során.

A felmérés során kiemelten figyeltünk a gólyafészkek közelében lévő veszélyes oszlopokra, vezetékekre, illetve a megdőlt fészkekre és jelentettük ezeket az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságának.

1. Táblázat. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészekadatok Vas megyében 2018-ban.

Járás	Fészek- adatok	Üres fészek- tartó	Lakatlan fészkek	Lakott fészkek	Magányos gólya (HE)	Költőpár kirepülő fiatalok nélkül (HPo)	Sikerés költőpár (HPm)
Celldőmölki	37	17	11	9	0	1	8
Körmendi	88	34	18	36	1	12	23
Kőszegi	27	11	2	14	0	2	12
Sárvári	72	31	12	29	1	3	25
Szentgotthárdi	39	22	7	10	0	0	10
Szombathelyi	83	37	7	39	1	12	26
Vasvári	37	19	6	12	0	3	9
Összes:	383	171	63	149	3	33	113

A 212 fészekből 146-ot foglaltak el gólyapárok, ebből 113 pár sikeresen nevelt fel legalább egy fiókát. Az elmúlt 6 évben egyszer sem tapasztaltunk annyi ötfiokás fészekaljat, mint idén, 6 helyen (Felsőcsatár, Csempezkopács, Nagygeresd,

Szombathely Petőfitelep, Sorkifalud, Kám) volt ilyen kimagasló szaporulat. Az összes költőpár fiókaátlag 2,15 volt, míg a sikeres párok átlagban 2,78 fiókat repítettek. Ezek a számok az elmúlt 6 év második legmagasabb értékei.

2. Táblázat. Összehasonlító adatok az elmúlt évek költési sikerességéről.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
kirepült fiókák száma	460	279	321	272	328	315
gólyapárok száma	179	183	165	157	158	146
gólyafészkek száma	237	234	230	226	224	212
a sikeres párok aránya a gólyapárokon belül	91,6%	69,9%	84,2%	74,5%	79,7%	77,40%
az összes pár fiókaátlag (JZa)	2,57	1,52	1,94	1,73	2,08	2,15
a sikeres párok fiókaátlag (JZm)	2,8	2,18	2,31	2,32	2,60	2,78

A legtöbb helyen csak településenként egy-egy pár gólya költ. Kettőnél több pár csupán 7 településen volt: Bajánsenyén (7 pár/ebből 4 költött sikeresen), Szombathelyen (5/4), Sárváron (5/4), Körmenden (5/3), Szentgotthárdon (3/3), Bükön (3/3), és Balogunyomban (3/2). Összesen 315 kölyögólya nőtt fel és kezdhette el nehézségekkel teli nagybetűs életet a fészken kívül. 2018-ban sikeresen lezajlott az első vasi „Gólya Road-Show”, azaz bemutató gyűrűzést tartottunk öt helyen (Kőszeg, Szombathely, Nárai, Torony, Söpte) is, ahol a több, mint száz résztvevő testközelből is láthatta településének gólyafiókait.

Célunk a jövőben is a szoros együttműködés a Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság gólyavédelemben munkálkodó szakembereivel, mert 2018-ban is a megye teljes felmérését szeretnénk elvégezni. Köszönet azoknak, akik nagyobb területek felmérését vállalták: Gyurácz József, Harsányi Krisztián, Koszorús Péter, Somogyi Csaba és Weber Krisztián. Köszönet illeti Faragó Ádámot, aki az Őrségi Nemzeti Park gólyás adatait szolgáltatta ehhez a felméréshez. Egy-egy város vagy csak egy-egy fészkek felmérésében segített Rába Veronika, Erdő-Tóth Zsófia és Ottó Erzsébet (Chernel-kert). Továbbá köszönet illeti a települések lakosait, akik információkkal segítettek az adatgyűjtést.

Irodalom

www.golya.mme.hu

- Kóta A. 2012: Beszámoló a Magyar Madártani Egyesület Vas megyei Csoportjának 2012. évi fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészekfelméréséről. Cinege 17. 10-13.
- Kóta A. 2013: Beszámoló a Magyar Madártani Egyesület Vas megyei Csoportjának 2013. évi fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészekfelméréséről. Cinege 18. 14-18.
- Kóta A. 2014: A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) helyzete Vas megyében 2014-ben. Cinege 19. 29-33.
- Kóta A. 2015: Fogyatköző fehér gólyák (*Ciconia ciconia*) Vas megyében. Cinege 20. 13-17.
- Kóta A. 2016: A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományfelmérése Vas megyében 2016-ban. Cinege 21. 13-18.
- Kóta A. 2017: A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományfelmérése Vas megyében 2017-ben. Cinege 22. 22-27.

Madárgyűrűzés a Tömördi Madárvártán 2018-ban

Gyurácz József¹ – Bánhidi Péter²

1. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Savaria Biológiai Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyuracz.jozsef@sek.elte.hu
2. 9745 Meszlen, Béke u. 51., e-mail: drbanhidip@freemail.hu

J. Gyurácz, P. Bánhidi: Bird Ringing at the Tömörd Bird Ringing Station in 2018

The Constant Effort Sites (CES) program - which started in 2004 - has continued. We have ringed 172 birds of 29 species during the days of CES. In addition to the CES program, a one week-long spring bird-ringing action was organized. In total, 259 specimens of 24 species were ringed. The autumn action lasted from 29 July until 1 November. In total, 4342 specimens of 64 species were captured with 1235 recaptured individuals of 39 species. The first table shows the species and numbers of ringed birds during the CES, in spring and in autumn. These actions were very popular among laypeople.

Az idei tavasz-nyár melegebb, szárazabb volt a megszokottnál, még augusztus végén is gyakori volt a 32 Celsius fokos napi hőmérséklet árnyékban. Szeptember és október is szárazabb és melegebb volt a szokásosnál, október végén is gyakran volt 20 Celsius foknál melegebb a napi hőmérséklet.

A tavaszi madárgyűrűzés 2018. március 24-től 31-ig tartott. 23 db 12 méter hosszú függönyhálót használtunk. 24 faj 259 példányát gyűrűztük meg és 18 faj 109 visszafogását regisztráltuk. Egy Olaszországban gyűrűzött vörösbegy (Erithacus rubecula) fogtunk vissza 2018. március 30-án.

A következő program a tavaszi vonulási időszak végén és a fészkelési időben történő – CES (Constant Effort Site) néven ismert – vizsgálat volt. 2018. április 15. és július 13. között kilenc alkalommal végeztünk napi 6 órás gyűrűzést 13 db 12 méter hosszú függönyhálóval. A CES programban 29 faj 172 példányát gyűrűztük meg és 15 faj 58 visszafogását rögzítettük.

A nyári-őszi madárgyűrés 2018. július 29-én kezdődött és folyamatosan tartott november 1-ig, 28 db 12 méter hosszú függőhálót használtunk. Ez volt a huszonegyedik nyári-őszi Actio Hungarica program Tömördön. A "tavi" hálókat idén sem tudtuk a tó közepén felállítani. Helyette a 18-as hálóval együtt a tó északi partján húzódó bokorfüzzel párhuzamosan, a bokorfüzes tófelőli oldalán álltak.

Az őszi programban 64 faj 4342 példányát gyűrtük meg és 1235 esetben fogtuk vissza 39 faj egyedeit. A három madárgyűrés programban gyűrtött madárfajok egyedszámát a fajok abc sorrendjében az 1. táblázat tartalmazza. Egy Cseh Köztársaságban gyűrtött csilpcsalpüzikét (*Phylloscopus collybita*) és egy Ausztriában gyűrtött barátposzátát (*Sylvia atricapilla*) fogtunk vissza 2018 őszi vonulási időszakában. A madarak gyűrés adatait a Tömördön gyűrtött és külföldön vagy más hazai gyűrés helyen megkerült madarak 2017 végén vagy 2018-ban a Madárgyűrés Központtól megérkezett adataival együtt a 2. táblázat tartalmazza.

A madárvártát idén is több száz óvodás, általános és középiskolás diák, valamint egyetemi hallgató kereste fel szervezett keretek között. A kőszegi Jurisics Gimnázium Arany János Tehetséggondozó Programban részt vevő diákjai, a csíkszeredai József Attila Általános Iskola tanulói, a Savaria Múzeum táborának résztvevői, valamint a Soproni Egyetem német, spanyol és török vendéghallgatói (Erasmus-ösztöndíjasok) is megtekeintették a madárgyűrés. Az ELTE Savaria Egyetemi Központ biológia és biológiatanár szakos hallgatóinak ökológia teregyakorlatát idén is a madárvártára és környékére szerveztük.

Az Európai Madármegfigyelő Napok alkalmából is érkeztek látogatók Tömördre. A Szombathelyi Erdészeti Zrt. közreműködésével a rétek egy részét idén is sikerült szárazúzózni, másik részét kézi és motoros kaszással, valamint a cserjék kivágásával egyesületi tagok gondozták.

Állandó munkatársak voltak egy-egy hétre: Göncz István Lenti, Kiss Csilla Sopron, Komlós Mariann Sopron, Ottó Erzsébet Kőszeg, Vörös Norbert Szombathely.

Gyűrészek: Bánhidi Péter Meszlen, Faragó Ádám Óriszentpéter, Góczán József Körmend, Gyurác József Bük, Illés Péter Kőszeg, Kalmár Sándor Sopron, Koszorus Péter Sótóny, Lukács Zoltán Pécs, Németh Csaba Gyöngyösfalu, Tatai Sándor Tárnokréti, Varga László Lukácsháza.

1. Táblázat. A gyűrűzött madarak egyedszáma fajonként

Faj	Tavaszi vonulás 2018. III.24 – 31.	CES 2018. IV.21 – VII.06.	Őszi vonulás 2018. VII. 29 – XI. 1.
1. Barátcinege (<i>P. palustris</i>)	1	5	8
2. Barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	6	42	924
3. Berki tücsökmadár (<i>L. fluviatilis</i>)	-	-	3
4. Cigánycsuk (<i>S. rubicola/torquatus</i>)	1	-	1
5. Citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	1	3	271
6. Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	-	1	10
7. Csilpcsalpfüzike (<i>Ph. collybita</i>)	34	15	288
8. Csuszka (<i>S. europaea</i>)	1	3	6
9. Erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	12	4	69
10. Erdei pityer (<i>A. trivialis</i>)	-	-	21
11. Erdei szürkebegy (<i>P. modularis</i>)	39	-	46
12. Énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	-	5	21
13. Énekes rigó (<i>T. philomelos</i>)	20	6	166
14. Fácán (<i>Ph. colchicus</i>)	-	-	1
15. Fekete harkály (<i>D. martius</i>)	-	-	1
16. Fekete rigó (<i>T. merula</i>)	19	2	390
17. Fenyőpinty (<i>F. montifringilla</i>)	-	-	6
18. Fitiszfüzike (<i>Ph. trochilus</i>)	2	2	27
19. Foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	-	-	11
20. Fülemüle (<i>L. megarhynchos</i>)	-	3	27
21. Füstifecske (<i>H. rustica</i>)	-	-	6
22. Hamvas küllő (<i>P. canus</i>)	-	-	3
23. Házi rozsdafarkú (<i>Ph. ochruros</i>)	-	-	8
24. Hegyi fakusz (<i>C. familiaris</i>)	-	-	6
25. Karvaly (<i>A. nisus</i>)	-	-	2
26. Karvalyposzáta (<i>S. nisoria</i>)	-	3	3
27. Kenderike (<i>C. cannabina</i>)	-	-	1
28. Kerti geze (<i>H. icterina</i>)	-	-	10
29. Kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	-	1	25
30. Kerti rozsdafarkú (<i>Ph. phoenicurus</i>)	-	-	19
31. Kék cinege (<i>P. caeruleus</i>)	5	3	108
32. Kis fakopáncs (<i>D. minor</i>)	-	-	7
33. Kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	-	9	120
34. Kormos légykapó (<i>F. hypoleuca</i>)	-	1	34
35. Közép fakopáncs (<i>D. medius</i>)	2	-	1
36. Léprigó (<i>T. viscivorus</i>)	-	-	1
37. Meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	-	2	12
38. Mezei pacsirta (<i>A. arvensis</i>)	-	-	1
39. Mezei poszáta (<i>S. communis</i>)	-	1	49
40. Mezei veréb (<i>Pas. montanus</i>)	-	1	70
41. Nádi sármány (<i>E. schoeniclus</i>)	2	-	6
42. Nagy fakopáncs (<i>D. major</i>)	-	1	6
43. Nagy fülemüle (<i>L. luscini</i>)	-	-	3
44. Nagy őrgébics (<i>L. excubitor</i>)	-	-	1
45. Nyaktekerecs (<i>J. torquilla</i>)	-	1	11
46. Ökörszem (<i>T. troglodytes</i>)	3	-	42

47. Örvös légykapó (<i>F. albicollis</i>)	-	1	3
48. Ószapó (<i>Ae. caudatus</i>)	4	-	26
49. Réti tücsökmadár (<i>L. naevia</i>)	-	-	2
50. Rozsdás csuk (<i>S. rubetra</i>)	-	-	2
51. Rövidkarmú fakusz (<i>C. brachydactyla</i>)	-	-	3
52. Sárgafejű királyka (<i>R. regulus</i>)	1	-	75
53. Seregély (<i>S. vulgaris</i>)	-	1	-
54. Sisegő fűzike (<i>Ph. sibilatrix</i>)	-	-	4
55. Sordély (<i>E. calandra</i>)	-	-	1
56. Süvöltő (<i>P. pyrrhula</i>)	6	-	6
57. Szajkó (<i>G. glandarius</i>)	1	-	4
58. Széncinege (<i>P. major</i>)	3	12	109
59. Szőlőrigó (<i>T. iliacus</i>)	1	-	17
60. Szürke légykapó (<i>M. striata</i>)	-	2	10
61. Tövisszúró gébics (<i>L. collurio</i>)	-	1	33
62. Tüzesfejű királyka (<i>R. ignicapilla</i>)	5	-	11
63. Vörösbegy (<i>E. rubecula</i>)	89	40	1094
64. Zöld küllő (<i>P. viridis</i>)	-	-	4
65. Zöldike (<i>C. chloris</i>)	1	1	86
Összesen	259	172	4342

Segítők: Baumgartner Tibor Rum, Bognár Balázs Komárom, Biró Martin Táplánszentkereszt, Bognár András, Bognár Boldizsár, Bognár Dorottya, Bognárné Pomper Mónika Szombathely, Borbás Katalin Szombathely, Csáki Péter Kőszeg, Cs. Tóth Ágoston Kőszegpaty, Erdő-Tóth Zsófia Kőszeg, Farkas Ádám Kőszeg, Gergey Dániel Szombathely, Góczán Éva Körmend, Horváth Márton Táplánszentkereszt, Illés Armand Szurdokpüspöki, Illés Dorottya Kőszeg, Koszorús Gábor és Koszorús Veronika Sótorny, Kovács Orsolya Szombathely, Kovács Patrik Táplánszentkereszt, Kiss Richárd és Kiss Zsolt Szurdokpüspöki, Kutschi Péter Kőszeg, Langbein Szabolcs Szombathely, Lenczl Mihály Tárnok, Lendvai Imre Szombathely, Lepold Ágnes Kőszeg, Lepold Júlia, Lepold Sámuel, Lepold Zoltán Antal Tököl, Lőrincz Csilla Szombathely, Mészáros Gábor Pázmándfalu, Molnár Balázs Sopron, Molnár György és Molnár András Győr, Pintér Karolin Kőszeg, Riba Krisztina Sopron, Ruff Andrea Szombathely, Sara Oakeley Svájc, Sánta Ádám, Surányi Máté Szombathely, Süle Ildikó Nagykanizsa, Szegvári Krisztián Szombathely, Tomor Ádám Győr, Tóth Bence Táplánszentkereszt, Tóth Gyula Szombathely, Tóth Kornél Csénye.

Köszönjük önzetlen munkáját mindazoknak, akik gyűrűzőként vagy segítőként sokat tettek a madárgyűrűzési programok sikeres lebonyolításáért.

2. Táblázat. Tömördön gyűrűzött és belföldön vagy külföldön megkerült, illetve Tömördön megkerült és belföldön vagy külföldön gyűrűzött madarak 2017 végén vagy 2018-ban érkezett adatai. Rövidítések: AH = Actio Hungarica, Gy = gyűrűzés helye, M = megkerülés helye, 1 = 1. évében lévő madár, 2 = 2. évében lévő madár
 1+ = 1 évnél idősebb madár, 2+ = 2 évnél idősebb madár, F = fejlett, H = hím,
 T = tojó

Faj EURING Kód	Gy/ M	Kor/ Ivar	Dátum	Hely	Koo.	Távolság km	Gyűrűző
Fekete rigó TURMER	Gy	1/H	2017.09.24	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	336	Lukács Zoltán
	M	F/H	2018.09.16	San Quirino Olaszország	46°3'N 12°41'E		
Fekete rigó TURMER	Gy	1/H	2017.09.21	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	874	Lukács Zoltán
	M	F/-	2018.01.21	Casalabriva Franciaország	41°45'N 8°55'E		
Fekete rigó TURMER	Gy	1/T	2017.10.12	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	904	Lukács Zoltán
	M	1/-	2017.11.01	Aiguines Franciaország	43°46'N 6°14'E		
Fekete rigó TURMER	Gy	1/T	2017.09.06	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	569	Faragó Ádám
	M	1/T	2017.12.02	Rignano Olaszország	43°46'N 26°43'E		
Fekete rigó TURMER	Gy	1/H	2017.10.17	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	670	Lukács Zoltán
	M	1/H	2017.10.29	Gavorrano Olaszország	42°53'N 10°56'E		
Énekes rigó TURPHI	Gy	1/-	2017.09.18	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	809	Tatai Sándor
	M	2/-	2018.01.28	Piéna Franciaország	43°54'N 7°30'E		
Énekes rigó TURPHI	Gy	1/-	2014.10.16	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	476	Németh Csaba
	M	2/-	2016.11.15	Verona Olaszország	45°29'N 11°4'E		
Vörösbecg ERIRUB	Gy	1/-	2017.10.28	Tömörd (AH)	47°53'N 11°57'E	454	Lukács Zoltán
	M	1/-	2017.12.28.	Jolanda di Savoia Olaszország	44°21'N 16°40'E		
Vörösbecg ERIRUB	Gy	2+/-	2016.03.19	Roma Olaszország	41°41'N 12°24'E	715	Bánhidi Péter
	M	2+/-	2018.03.30.	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		
Vörösbecg ERIRUB	Gy	1/-	2017.10.22	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	5	Lukács Zoltán
	M	2+/-	2018.03.19	Csepreg	40°33'N 14°13'E		
Széncinege PARMAJ	Gy	1/H	2017.10.21	Naszály (AH)	47°41'N 18°16'E	126	Lukács Zoltán
	M	1+/H	2017.11.03	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		

Csilpcsalpfüzike PHYCOL	Gy	1/-	2016.12.23	Roma Olaszország	41°44'N 12°15'E	715	Bánhidi Péter
	M	2/-	2017.04.09	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		
Csilpcsalpfüzike PHYCOL	Gy	1+/-	2017.09.02	Pozdatin Cseh Közt.	49°13'N 16°3'E	213	Koszorús Péter
	M	2+/-	2018.10.18	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		
Barátposzáta SYLATR	Gy	1/T	2017.09.18	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	334	Tatai Sándor
	M	1+/T	2018.04.24	Seberov Csehország	50°0'N 14°31'E		
Barátposzáta SYLATR	Gy	1/H	2018.09.06	Illmitz Ausztria	47°46'N 16°45'E	47	Tatai Sándor
	M	1/H	2018.09.13	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		
Erdei pinty FRICOE	Gy	1/H	2015.10.16	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	690	Lukács Zoltán
	M	1+/H	2017.10.16	Mele Olaszország	44°29'N 8°45'E		

A fekete rigók (*Turdus merula*) térbeli eloszlása Tömördön

Orbán Lili¹ – Lovász Lilla² – Lukács Zoltán¹ – Gyurác József¹

1. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Savaria Biológiai Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyuracz.jozsef@sek.elte.hu
2. Bázeli Egyetem, Állattani Intézet, Vesalgasse 1, CH-4051 Basel, Svájc

L. Orbán, L. Lovász, Z. Lukács, J. Gyurác: Spatial distribution of the Common Blackbird (*Turdus merula*) in Tömörd

The study was carried out at the Tömörd Bird Ringing Station in western Hungary during the postfledging period, from 2001 to 2015. A total of 6502 Blackbirds were marked (616 adult males, 703 adult females, 2763 juvenile males, 2420 juvenile females). Our results suggest that neither age- nor sex-classes of Blackbirds cluster in particular habitats during the dispersion period. We found that the spatial distribution of juvenile and adult blackbirds were similar, while the distribution of males and females were different in the migration periods.

A madarak térbeli eloszlásának (diszpergáltság) alapos ismerete nélkülözhetetlen a hatékony gyakorlati élőhely-védelem szempontjából. A madarak élőhely-választását, térbeli elhelyezkedését meghatározhatják a térben és időben korlátozottan előforduló környezeti erőforrások (pl. táplálék, búvóhely stb.), illetve a forrásokért folyó egyedek közötti verseny. Az egyes fajok egyedeinek élőhelyek szerinti eloszlása az egyedek túlélése szempontjából is fontos ökológiai jelenség.

A Tömördi Madárvártán befogott fekete rigók (*Turdus merula*) térbeli eloszlásának kor- és ivarfüggését vizsgáltuk a diszperziós (költés és vonulás közötti ún. kóborlási) és az őszi vonulási időszakban. 2001-2015-ben gyűrzött 6052 fekete rigó (616 adult hím, 703 adult tojó, 2763 fiatal hím, 2420 adult tojó) adatát használtuk fel. A vizsgált területen négy különböző madárelőhelyet különböztettünk meg: erdő (4 háló), töviskés (11 háló), cserjés gyep (7 háló) és mocsár (6 háló).

A különböző élőhelyeken befogott madarak egy hálóra átlagolt egyedszáma (korrigált fogás) alapján kiszámoltuk a fekete rigók élőhelyek szerinti térbeli eloszlását jellemző diszpergáltsági mutatót ($DI = \text{variancia} / \text{élőhelyre számolt átlagos fogás}$). Ha $DI = 1$, akkor a fogások eloszlása véletlenszerű volt, $DI > 1$ esetén a befogott madarak nagy része csoportosult valamelyik élőhelyen, ha $DI < 1$, akkor a madarak nagyjából egyenletesen helyezkedtek el az egyes élőhelyek között. Összehasonlítottuk mindkét időszakban az egyes élőhelyeken befogott rigók kor- és ivarcsoportjainak átlagos szárnyhosszát, testtömegét és zsír-index értékeit is. A kóborlási időszakban nem volt szignifikáns különbség a kor- és ivarcsoportok között sem a térbeli eloszlásukat (t próba: $-1,96 < t < +1,96$, 1. táblázat), sem az átlagos szárnyhossz, testtömeg és zsír-indexüket tekintve (ANOVA, $p > 0,05$). Vonulási időszakban a kor- és ivarcsoportok csoportos eloszlást mutattak (t próba: $t > +1,96$, 2. táblázat), a fekete rigók nagymértékű aggregálódása volt jellemző az erdő és a heterogén gyep élőhelyeken. Lényeges különbség volt a térbeli eloszlásban a hímek (adult hímek 46%-a, fiatal hímek 43%-a az erdőben fordult elő) és tojók esetében mind a fiataloknál, mind a fenőtt (adult) madaraknál, melynek hátterében a hímek nagymértékű territorialitása (saját területet védő magatartása) és dominanciája (hatékonyabb területfoglalása, forráskihasználása) állhatott. A mocsárban és a cserjés gyepben befogott hímek voltak a legkisebb szárnyúak és testtömegűek, a legnagyobbak és hosszabb szárnyúak pedig az erdő és a töviskés élőhelyeken befogott példányok. Tojóknál ezt a szignifikáns különbséget egyedül a testtömeg esetében tapasztaltuk, a mocsárban és a cserjés gyepben befogott tojó példányok kisebb tömegűek voltak (ANOVA, $p < 0,05$), mint az erdőben és a töviskésben befogottak. Ez arra utal, hogy a biztonságosabb és jobb táplálékellátottságú élőhelyeken (erdő, sűrű bokros) a nagyobb, dominánsabb, jobb versenyképességű, elsősorban hím példányok csoportosultak, míg a tojók és a kisebb, gyengébb hímek kiszorultak a kevésbé jó élőhelyekre, a cserjés gyepbe vagy a mocsárba. Eredményeink alapján

feltételezhetjük, hogy a hímek nagyobb arányban élik túl a vonulást. Ez egyik oka lehet annak, hogy a fekete rigó populációkban több a hím mint a tojó. Vizsgálatunk részletes eredményei a *North-Western Journal of Zoology* folyóiratban hamarosan megjelenő tanulmányunkban olvashatók.

1. Táblázat. A diszperziós és vonulási időszakban gyűrűzött fekete rigók korrigált fogás, denzitás és diszpergáltság értékei

	fiatal hím	fiatal tojó	adult hím	adult tojó
	Diszperziós időszak			
Fogás	293	231	47	50
Denzitás	11,56	8,57	1,85	1,78
Variancia	36,56	11,24	0,96	0,16
DI	3,16	1,31	0,52	0,09
t érték	1,24	0,18	0,23	0,52
	Őszi vonulási időszak			
Fogás	2470	2189	569	653
Denzitás	93,06	80,34	21,48	23,40
Variance	3120,95	1539,51	219,22	117,60
DI	33,54	19,16	10,21	5,03
t érték	18,80	10,49	5,32	2,32

A fényszennyezés potenciális hatásának vizsgálata a fekete rigó (*Turdus merula*) territoriális viselkedésére és területhűségére

Gyurác Z. József – Lukács Zoltán – Molnár Péter

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Savaria Biológiai Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyuracz.jozsef@sek.elte.hu

J. Gyurác, Z. Lukács, P. Molnár: Investigating the potential impact of light pollution on the territorial behavior of the Common Blackbird (*Turdus merula*)

The capture and ringing of birds began on 18 April 2018 in Bárdudvarnok, Somogy County. Twenty-two European Blackbirds were ringed with a unique ornithological metal ring and a color ring combination in 2018.

A fényszennyezés hatással van a költő madarak fészkelőhely választására, egyes fajok elkerülik az éjszaka megvilágított területeket, ha tehetik sötét, de a fészkelés

szempontjából ugyanolyan jó élőhelyeken foglalnak fészkelési territóriumot (= egy hím által kizárólagosan használt, a versenytárstól védett terület). Az énekesmadarak hímjei versenyeznek (intrasepcifikus kompetíció) a fészkelési territóriumokért, és az egyszer bevált fészkelőhelyekre többségük évről évre visszatér (filopátia, területhűség). A fiókanevelés szempontjából a legjobb minőségű helyeket a legerősebb (nagyobb testtömegű, nagyobb testméretű), domináns egyedek foglalják el tavasszal a lehető legkorábban.

A fényszennyezés és a territorialitás (területvédő magatartás) kapcsolatára vonatkozóan az alábbi kérdéseket fogalmaztuk meg:

1. A fényszennyezett, de más környezeti hatásokban (pl. zajszennyezés) lényegesen nem különböző fészkelőhelyeket a kisebb testtömegű, méretű szubdomináns egyedek foglalják el?
2. A fényszennyezett, de más környezeti hatásokban lényegesen nem különböző territóriumokat foglaló madarak túlélési esélye kisebb-e, mint a sötét territóriumokban fészkelők-é?
3. A fényszennyezett, de más környezeti hatásokban lényegesen nem különböző territóriumokat foglaló madarak fészkelési területhűsége kisebb-e, mint a sötét territóriumokban fészkelők-é?

Vizsgálatunk célja a projekt mintaterületén (Bárdudvarnok, Somogy megye) fészkelő fekete rigó (*Turdus merula*) populáció alapján megválaszolni a fenti kérdéseket, ellenőrizni a velük kapcsolatos hipotéziseket, és ezáltal bizonyítani a fényszennyezés madarak territorialitásában és területhűségében játszott szerepét. A fekete rigó általánosan elterjedt fészkelő madárfaj, viszonylag nagytestű énekesmadár és más, külföldi fényszennyezéssel kapcsolatos vizsgálatoknak is gyakori alanya. Ezért választottuk mi is kutatásunk modell fajává.

2018. költési időszakában feltérképeztük a Bárdudvarnok területén fészkelő fekete rigók territóriumait. A madarak befogását, gyűrűzését és adatainak felvételét 2018 áprilisában kezdtük el Bárdudvarnokon, a megvilágított és sötét mintavételi területeken. 22 példány fekete rigót jelöltünk meg egyedi ornitológiai fémgűrűvel és színesgyűrűs kombinációval. Egységes protokoll szerint felvettük a madarak morfometriai adatait (szárnyhossz, 3. kézevezeő hossza, testtömeg, zsírtartalék, mellizom fejlettsége) és gyűjtöttünk tőlük karom, vér és ürülék mintát. 3 példányt vissza is fogtunk. A madarak túlélésének és területhűségének becslésére alkalmas MARK számítógépes programot a Tömördi Madárgyűrűző és madárvonulás-kutató

Állomáson jelölt fekete rigók adatain teszteltük. A Tömördön vizsgált fekete rigók térbeli eloszlása és egyéb tulajdonságai jó viszonyítási alapot adnak az elemzésekhez. A tesztelés alapján a megfelelő mennyiségben gyűjtött bárdudvarnoki adatok is alkalmasak lesznek a MARK programmal történő feldolgozáshoz.

Jelen publikáció az „EFOP-3.6.2-16-2017-00014 – Nemzetközi kutatási környezet kialakítása a fényszennyezés vizsgálatának területén” című projekt támogatásával valósult meg. A projekt vezetője Prof. dr. Kolláth Zoltán az ELTE Savaria Fizikai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára.

A barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) testtömegének, szárnyhosszának és vonulási zsírtartalékának változása 1999 és 2016 között Tömördön

Horváth Brigitta – Gyurác József

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Savaria Biológiai Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyuracz.jozsef@sek.elte.hu

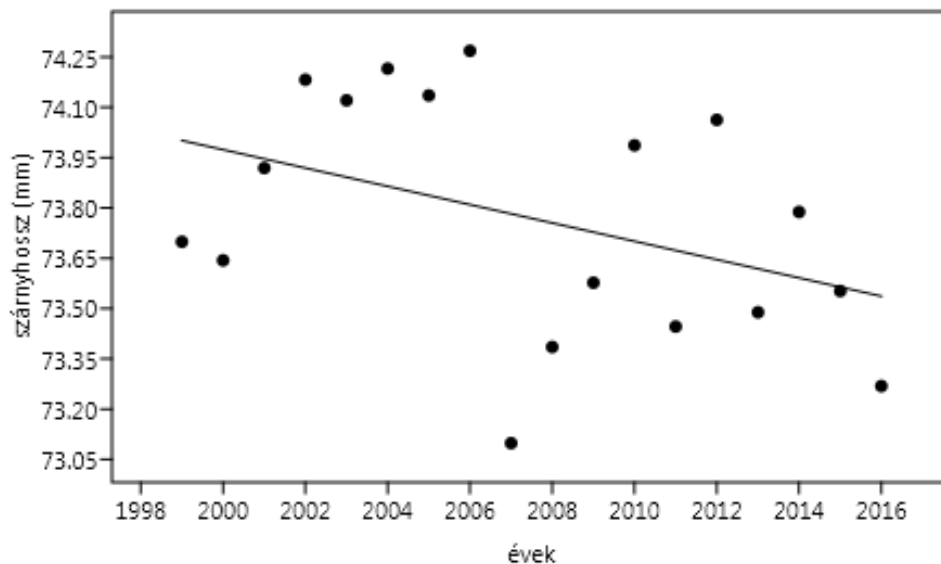
B. Horváth, J. Gyurác: Annual changes of the wing-length, body mass and fat level of migrating Eurasian Blackcap (*Sylvia atricapilla*) populations between 1999 and 2016 in Tömörd

Wing-length, body mass and fat level of migrating birds of Eurasian Blackcap (*Sylvia atricapilla*), were studied at the Bird Ringin Station of Tömörd, Western-Hungary. The average wing-length, body mass and fat level of the males and females did not differ from each other. The average values of the wing-length, body mass and fat level of the juvenile Eurasian Blackcaps significantly varied between the years. There were not trends in the average values of the body mass, wing-length and fat score of migratory juveniles from 1999 to 2016. The birds with shorter wings and bigger fat store were typical in the years after 2007.

A madarak szárnyhossza, testtömege és zsírtartaléka nagymértékben függenek a madarak túlélését meghatározó táplálékforrásoktól, vonulási útvonalak hosszától és más környezeti tényezőktől. Ezért ezeknek az ökomorfológiai tulajdonságoknak a megváltozásából következtethetünk a környezeti tényezők módosulására. A Tömördi Madárvártán 1999 és 2016 között befogott 10718 barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) adatai alapján összehasonlítottuk a különböző években gyűrzött, fiatal (elsőéves) madarak évi átlagos testtömegét, átlagos szárnyhosszát és átlagos zsír értékeit. A különböző biometriai jellemzők között szoros kapcsolatot figyeltünk meg. A szárnyhossz és a testtömeg közötti pozitív kapcsolat mind a hímek, mind a tojók

esetében kimutatható volt, azaz minél hosszabb volt a madár szárnya, annál nagyobb volt a testtömege. A vonuló madarakra erős szelekciós nyomás hatott evolúciójuk során, így a hosszabb és a hegyesebb szárnyú példányok gyorsabban és energiatakarékosabban tudnak vonulni. Pozitív korrelációt tapasztaltunk a madarak becsült vonulási zsírkészlete és testtömege között is mindkét ivarcsoportnál.

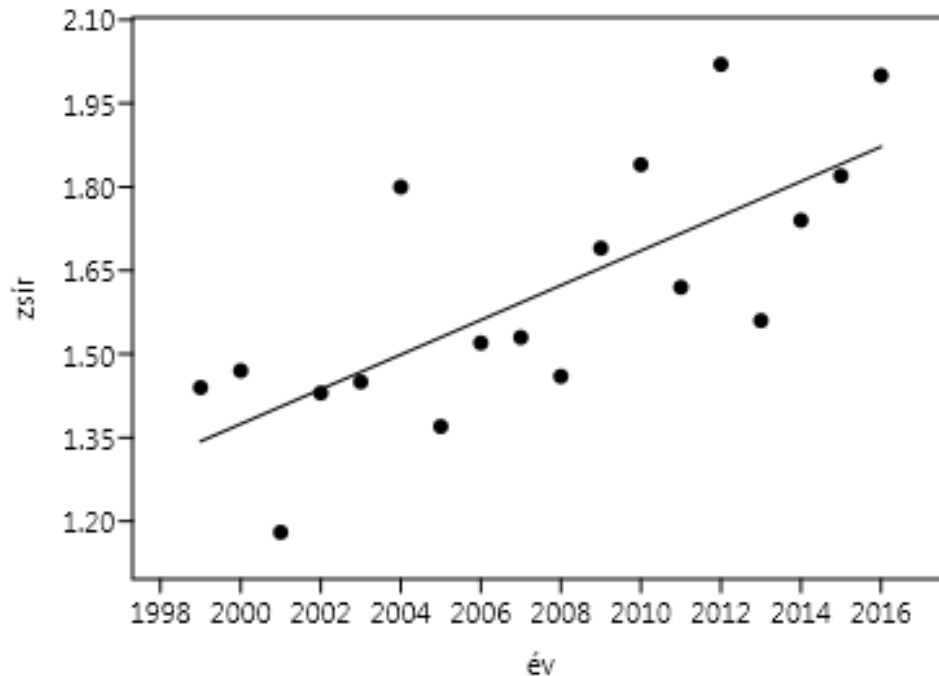
A barátposzáta Észak-Európában fészkelő, hosszabb vonulási útra kényszerülő példányainak többsége hosszabb szárnyakkal rendelkezik, mint a rövidtávon vonuló közép-európai fészkelők. Az évenkénti szárnyhossz átlagok nem mutattak csökkenő trendet 1999 és 2016 között, de 2007-ben és az azt követő évek többségében a Tömördön befogott barátposzáták szárnyhossz átlaga kisebb értéket mutattak, mint a 2007 előtti években befogott madaraké (1. ábra).

1. ábra. A hímek szárnyhossz átlagai évenként.
Lineáris regresszió, $r=-0,41$; $p>0,05$

Ennek oka, hogy a Tömördön átvonulók közt az utóbbi években egyre kevesebb a hosszabb szárnyal rendelkező, hosszútávú vonuló madár és egyre több a rövidebb szárnyú, rövidtávú vonuló barátposzáta. Magyarázata az lehet, hogy a fészkelésre alkalmas területek aránya az éghajlat utóbbi évtizedekben tapasztalt globális felmelegedése következtében Észak-Európában is növekedett, és ezzel együtt a telek enyhébbé váltak egész Európában. Az észak- és közép-európai területeken is egyre kedvezőbbek a környezeti feltételek az ott áttelelő madarak számára. A rövidebb vonulási útvonalon a rövidebb szárnyú példányok kerültek szelekciós előnybe. A rövidebb vonulás során a madarak kevesebb vonulási zsírt használtak fel repülésükhöz, ezért a 2008 utáni években Tömördön befogott

barátposzták becsült vonulási zsírtartalékának átlaga lényegesen nagyobb volt, mint a 2008 előtti évek többségében (2. ábra). A madárvonulással kapcsolatos morfológiai és élettani változások, valamint ezek okaiknak tisztázására további vizsgálatokra van szükség.

2. ábra. A hímek átlagos zsír értékei évenként.
Lineáris regresszió, $r=0,74$; $p<0,05$

A kis poszáta (*Sylvia curruca*) testtömegváltozása és zsírraktározása Tömördön

Gyurácz József¹ – Bánhidi Péter² – Góczán József² – Illés Péter² – Kalmár Sándor² – Koszorús Péter² – Lukács Zoltán¹ – Németh Csaba² – Molnár Péter¹ – Varga László²

1. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Savaria Biológiai Tanszék
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyuracz.jozsef@sek.elte.hu
2. MME Vas megyei Csoport, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.

J. Gyurácz, P. Bánhidi, J. Góczán, P. Illés, S. Kalmár, P. Koszorús, Z. Lukács, Cs. Németh, P. Molnár, L. Varga: Body mass change and fat deposition of the Lesser Whitethroat (*Sylvia curruca*) in Tömörd

Stopover strategies of the Lesser Whitethroat during the post-breeding period were studied at Tömörd, western Hungary, between 1998 and 2017. Among all recaptures, an overall significant positive correlation was recognized between mass deposition rate (g/day) and departure body mass. According to our results the most Lesser Whitethroats were using the study site at Tömörd as a stopover area, but only a part of them were using it specifically as a site to fatten up.

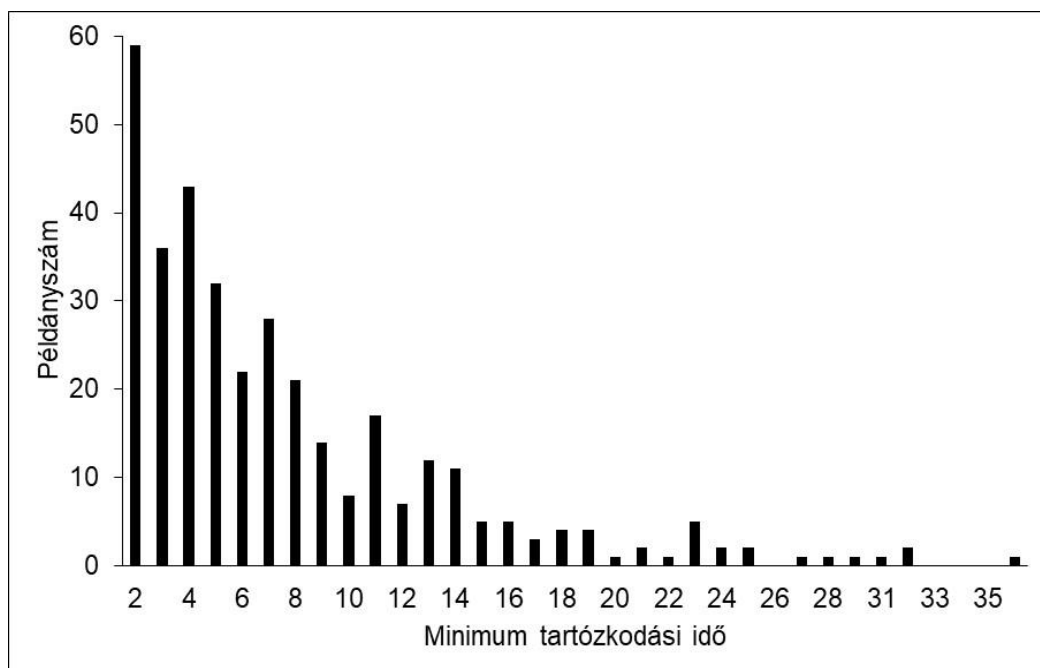
A madárvonulás-kutatás egyik legfontosabb feladata feltárni azt, hogy a madarak hogyan teszik meg a hosszú utat, mennyi pihenőnapot iktatnak be, mennyit táplálkoznak közben, milyen vonulási sebességet választanak? Vagyis milyen a vonulási stratégiájuk, amiben öröklött és tanult magatartás elemek is lehetnek.

A Tömördi Madárvártán az őszi vonulási időszakban 1998 és 2017 között befogott 2198 gyűrűzött (1594 fiatal, elős évében lévő és 604 adult, legalább egy éves példány) és 349 a gyűrűzés időszakában visszafogott (260 fiatal és 89 adult) kis poszáta (*Sylvia curruca*) adatai alapján vizsgáltuk a faj zsírraktározását, testtömegváltozását és tartózkodási idejét. Az őszi vonulási időszakban gyűrűzött fiatal madarak 16,31%-át, az öreg madarak 14,73%-át legalább egyszer visszafogtuk még ugyanazon vonulási időszakon belül. A gyűrűzés és az utolsó visszafogás között eltelt napok száma (minimum tartózkodási idő) alapján a visszafogott kis poszáták nagy része (39,31%) minimum 2-4 napot tartózkodott a vizsgálati területen, de egy-két madár több mint egy hónapot is a vizsgálati területen töltött (1. ábra). Az átlagos minimum tartózkodási idő $7,71 \pm 6,17$ nap volt, de az egyes években tapasztalt tartózkodási idők átlaga, valamint a fiatalok és öreg madarak átlagos tartózkodási ideje sem különbözött lényegesen egymástól. A vonulási zsírtartalékkal nem rendelkező (0 zsírkategóriájú) madarak 18 %-át fogtuk vissza, míg a 4-es vagy nagyobb zsírértékkel rendelkezőknek csak 7 %-át (2. ábra). A július végén, augusztus elején befogott, valószínűleg a helyi fészkelő állomány madarai vagy a más területekről korábban érkező madarak általában hosszabb ideig tartózkodtak a vizsgálati területen, mint a szeptemberben gyűrűzött, távolabbról érkezők.

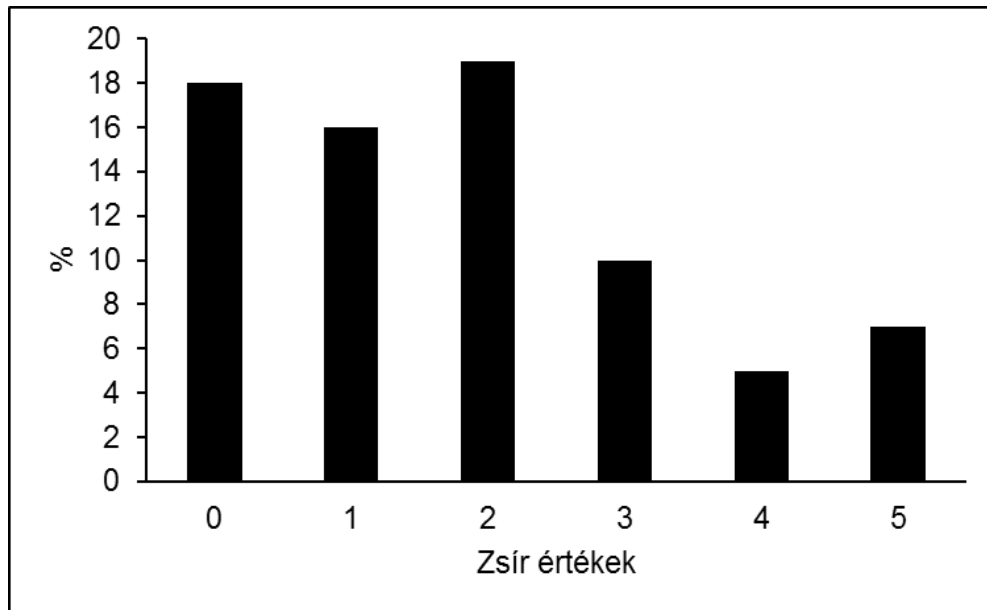
A visszafogott madarak 46,3 %-a növelte zsírraktárát és testtömegét Tömördön. A hosszabb ideig Tömördön tartózkodó fiatal kis poszáták több zsírt raktároztak és így nagyobb mértékben növelték testtömegüket, mint a rövidebb ideig Tömördön megpihenő társaik. Az öreg madarak esetében nem tapasztaltunk lényeges összefüggést a tartózkodási idő és a zsírraktározás, illetve a testtömegváltozás mértéke között. Az összes visszafogott kis poszáta adatai alapján egy madár átlagosan $1,24 \pm 1,10$ grammot gyarapodott tömördi tartózkodása során, de volt olyan példány is, amelyik testtömege 7,1 grammot nőtt 5 nap alatt. A madarak zsírraktározása és a testtömegnövekedése nem függött a madarak érkezési testtömegétől (gyűrűzéskor mért testtömeg) és szárnyhosszától sem.

Az eredmények alapján azt állapíthattuk meg, hogy a tömördi vizsgálati területen ősszel rendszeresen átvonuló kis poszáták többsége, mind a fiatal, mind az öreg madarak kb. 85 %-a egy nap pihenő után tovább is vonult. Ehhez rendelkeztek is elegendő vonulási üzemanyaggal, raktározott zsírral. Azok a madarak, melyeknek vonulási zsírtartaléka Tömördre érkeve elfogyott, azoknak egy jelentős része, közel fele képes volt jelentős zsírmennyiséget raktározni Tömördön útja folytatásához. Ehhez biztosítottak kiváló táplálékforrást a cukorban gazdag termést érlelő fák, cserjék, mint a vizsgálati területen is gyakori vadalma, vadvadkörte, gyalog bodza stb. Valamennyi kis poszátát igyekezett őszi vonulásának időtartamát a lehető legrövidebbre csökkenteni és minél előbb a telelőterületre érni. Eredményeink alapján az egyes egyedek nagyon különböztek tartózkodási idejükben, zsírraktározásukban, vagyis sokféle, egyedi vonulási stratégia létezik. Az aktuális környezeti feltételek mellett legjobban teljesítő kis poszáták fogják csak túlélni vonulásukat, telelésüket és lesz esélyük a következő tavasszal fészkelni. A klímaváltozás és az élőhelyek átalakulása újabb környezeti feltételek elé állítja a vonuló madarakat, amiknek újabb vonulási stratégiákat kell kifejleszteniük. A kutatás folytatása szükséges az új alkalmazkodási formák megismerése céljából.

Tanulmányunk részletes eredményei a Bolgár Tudományos Akadémia folyóiratának, az *Acta Zoologica Bulgarica* következő számában lesznek olvashatók.

1. ábra. A visszafogott kis poszáták (*S. curruca*) tartózkodási ideje

2. ábra. A visszafogott kis poszták (*S. curruca*) százalékos aránya zsír kategóriák alapján

A karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*) és a tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) tömördi állományváltozása

Kiss Csilla¹ – Winkler Dániel¹ – Gyurácz József²

¹ Soproni Egyetem, Vadgazdálkodási Gerinces Állattani és Intézet, 9400 Sopron, Ady E. u. 5.

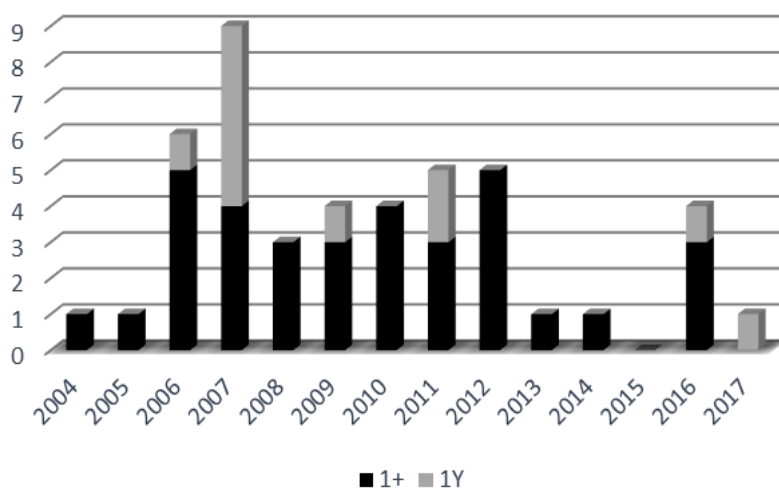
² Eötvös Loránd Tudományegyetem, Savaria Biológiai Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.

Cs. Kiss, D. Winkler, J. Gyurácz: Bird number dynamic of the Barred Warbler (*Sylvia nisoria*) and Red-backed Shrike (*Lanius collurio*) at the Tömörd Bird Ring Station

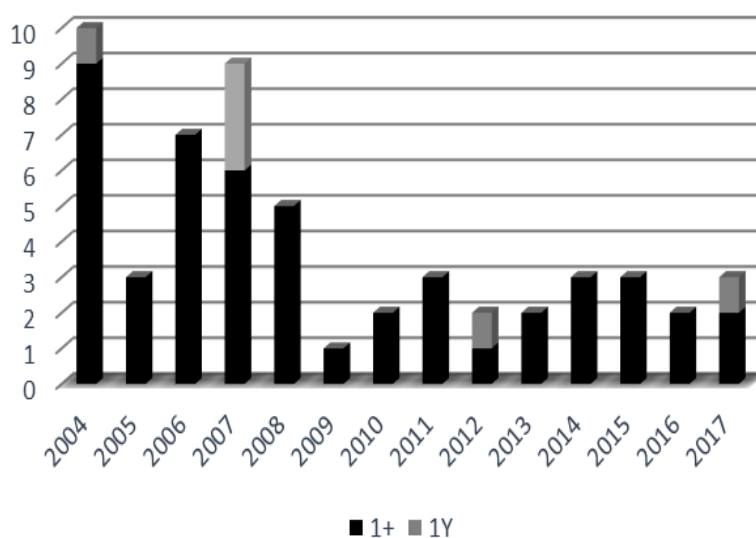
The study was carried out at the Tömörd Bird Ringing Station in western Hungary during the breeding period (CES), from 2004 to 2017. A total of 45 Barred Warblers and 55 Red-backed Shrikes were ringed. The annual captures of Barred Warbler showed no any significant trend, but the annual captures of the Red-backed Shrike showed a significant moderate decreasing trend in the years 2004-2017.

A Tömördi Madárvártán 2004 és 2017 között, a CES programban gyűjtött adatsor alapján vizsgáltuk a karvalyposzáta és a tövisszúró gébics állománydinamikáját. Az eddigi kutatások szerint a két faj között, főként költési időszakban szoros mutualista kapcsolat áll fenn, mely során az egyik faj előfordulása feltételezi a másik faj előfordulását is adott területen (Kuźniak et al. 2001, Gołowski 2007). Ennek alapján feltételeztük, hogy a két madárfaj helyi fészkelő állományában is hasonló éves

változások figyelhetők meg. A két madárfaj vizsgálatát fontosnak találtuk élőhelyválasztásuk szempontjából is, hiszen a közelmúltban egyre többet olvashattunk a mezőgazdasági területek madárállományának nagymértékű csökkenéséről (Fuller et al. 1995, Donald et al. 2001). Mindkét faj Natura 2000 jelölő faj. Védelmi programjuk sikerességéhez nagyban hozzájárulhat egy hosszútávú adatsor alapján készült populációdinamikai vizsgálat. A 14 év alatt összesen 45 karvalyposzáta és 55 tövisszúró gébics került gyűrűzésre költsési időszakban, melyeknek évenkénti és kor szerinti megoszlását az 1 és 2. ábra tartalmazza.

1. ábra. A karvalyposzáta (*S. nisoria*) évenkénti fogásszáma a Tömördi Madárvártán

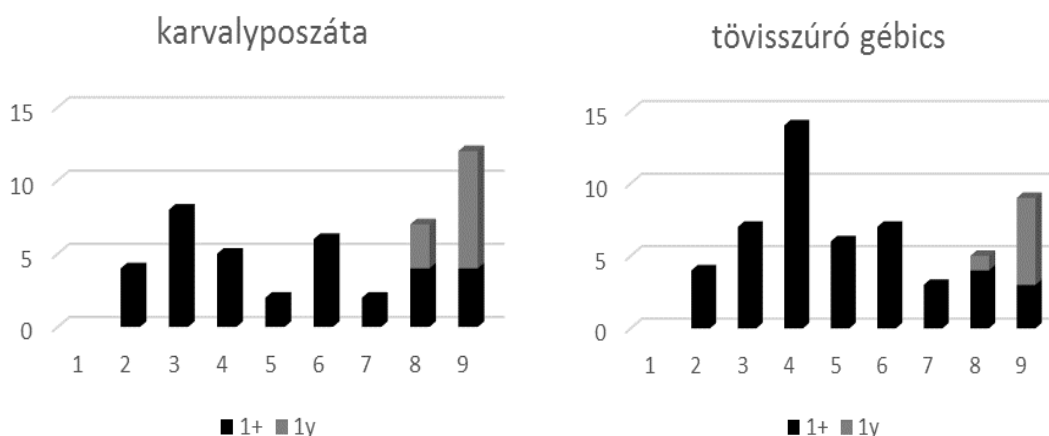

2. ábra. A tövisszúró gébics (*L. collurio*) évenkénti fogásszáma a Tömördi Madárvártán

A költési időszakot hazánkban április 15-től július 15-ig számoljuk, melynek során 9 egymást követő, 10 napos periódusban 1 napon 6 órán keresztül történt a gyűrűző tevékenység. A periódusokat az 1. táblázat tartalmazza. A vizsgált két faj költése általában a 3. periódus végén kezdődött. A statisztikai számításokat PAST programmal végeztük.

1. Táblázat. A CES program periódusai

CES nap sorszáma	időszak
1	IV. 15. - IV. 24.
2	IV.25 - V. 4.
3	V. 5 - V. 14.
4	V. 15. - V. 24.
5	V. 25. - VI. 3.
6	VI. 4. - VI. 13.
7	VI. 14. - VI. 23.
8	VI. 24. - VII. 3.
9	VII. 4. - VII. 13.

3. és 4. ábra. Összes napi fogás a CES napokon, 2004-2017

A 3. és 4. ábrán látható a karvalyposzáta és a tövisszúró gébics tavaszi vonulásra és költési időszakra jellemző napi fogása közti nagy hasonlóság. Mindkét faj viszonylag késő tavasszal – április végén, május elején – érkezik hazánkba. Emiatt az első nap még nincs róluk adat. A legkorábbi fogás karvalyposzáta esetében április 28., tövisszúró gébics esetén április 25. volt a Tömördi Madárvártán. Ennek következtében a 2. és 3. nap adataiban még a vonuló egyedek is benne vannak. A fiatalok mindkét esetben a 8. napon jelennek meg legkorábban, ez a karvalyposzáta esetében június 27., tövisszúró gébics esetében

pedig július 1. volt. A befogott fiatal madarak alacsony száma miatt produktivitást nem tudtunk számolni, így ebből a tekintetből nem összevethetőek az adatok.

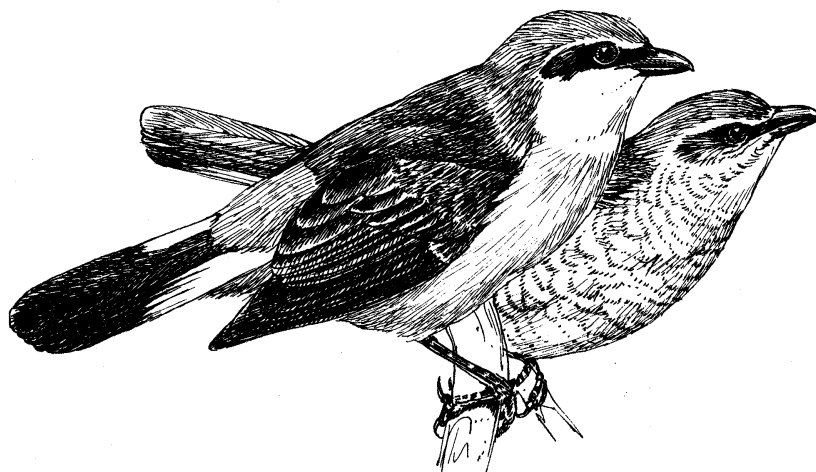
Az évenkénti összes gyűrés alapján a tövisszúró gébics ($p = 0.016$ $r = -0,63$) és a karvalyposzáta ($p = 0,30$ $r = -0,30$) állománya is csökkent, de csak a tövisszúró gébics esetében volt szignifikáns a csökkenés. Sem a két madár évenkénti fogási adatai közt ($p = 0,31$, $r = 0,29$), sem a költési időszakon belüli fogásszám alapján ($p = 0,12$ $r = 0,55$) sincs statisztikailag kimutatható hasonlóság.

A két madárfaj között fennálló kapcsolat alapján feltételezhető állománydinamikai hasonlóság tehát statisztikailag Tömördön nem bizonyítható. Továbbiakban a két faj országos léptékű összehasonlító vizsgálatát is tervezzük elvégezni. Köszönjük a tömördi CES programban résztvevő madárgyűrészők, dr. Bánhidi Péter, Illés Péter, dr. Kalmár Sándor és Koszorús Péter, valamint a gyűrészt segítő egyesületi tagok munkáját!

„ AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-18-3-I KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT”

Irodalom

- Donald, P.F., Green, R.E. & Heath, M.F. (2001): Agricultural intensification and the collapse of Europe's farmland bird populations. *Proceedings of the Royal Society B* 268(1462): 25–29.
- Fuller, R.J., Gregory, R.D, Gibbons, D.W., Marchant, J.H., Wilson, J.D., Baillie, R. & Carter, N. (1995): Population declines and range contractions among lowland farmland birds in Britain. *Conservation Biology* 9(6): 1425–1441.
- Goławski, A. (2007): Does the Red-Backed Shrike (*Lanius collurio* L.) benefit from nesting in the association with the Barred Warbler (*Sylvia nisoria* Bechst.)? *Polish Journal of Ecology* 55(3): 601–604.
- Kuźniak, S., Bednorz, J. & Tryjanowski, P. (2001): Spatial and temporal relations between the Barred Warbler *Sylvia nisoria* and the Red-backed Shrike *Lanius collurio* in the Wielkopolska region (W Poland). *Acta Ornithologica* 36(2): 129–133.

Tövisszúró gébics (*Lanius collurio*)

Madárvonulás-kutatás Kondorfán, az Őrségi Nemzeti Parkban

Faragó Ádám

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Őriszentpéter, Városszer 57., e-mail: faragoadi@gmail.com

Á. Faragó: Bird migration research in Őrség National Park

Between 2014 and 2018 a bird ringing project was carried out near Kondorfa, in Őrség National Park, at periods of autumn migration. Mist nets were set in pioneer scrub habitat within an open pasture. 1545 individuals of 53 species were banded throughout the years. The most interesting one was an Ortolan Bunting, which is a rare visitor in Hungary. One of my ringed birds (a Blue Tit) was recaptured about 70 km away, at a Bird Ringing Station, near Lake Balaton. Besides the ringing, I also recorded birds that I observed in the field, and I invited few public groups (especially students) to present the method of bird banding and mist-netting research them. I plan to continue the project in the next years.

Az Őrségi Nemzeti Park határain belül (kb. 44 000 ha) viszonylag sok madárgyűrűzési tevékenység zajlott az idők során. Napjainkig összesen 35 gyűrűző végzett madárgyűrűzést, összesen 17 településen. A vonulási szezont érintő hálózások mellett jelentős részben fordultak elő különböző odútelepeken fiókák jelölését célzó, továbbá madáretető melletti akciók. A gyűrűzők jó része az Őrségben időző civil madarász volt, vagy pedig az ŐNPI munkatársai, illetve a munkatársak közeli ismerősei közül kerültek ki. Az MME Madárgyűrűzési Központja által üzemeltetett tringa.mme.hu weboldal adatbankja szerint a saját gyűrűzéseimen kívül összesen 6094 madárra került gyűrű eddig a területen (Szentgotthárdot nem ide számítva). 1924-ből, Csákánydoroszló mellől származnak az első adatok, melyek Csaba József nevéhez köthetők. Nagyobb mennyiségben az említett településen (1439 pd.), Szőcén (1146 pd.), valamint Kercaszomoron (1039 pd.) fogtak madarakat. Az Őrségi Nemzeti Parkon belül található, általam is vizsgált Kondorfán – bár messze nem ugyan azon a helyen - Polovitzter Péter tevékenykedett ezt megelőzően, aki 1998 és 2006 között 404 példányát jelölte különböző fajoknak.

2013-ban merült fel az ötlet, hogy milyen jó lenne a Nemzeti Parkon belül találni olyan területet, ahol a fészkelés utáni vonulási időszakban viszonylag sok madarat foghatunk, illetve idővel rendszeresíteni lehet majd egy sztenderd kis állomást. Az ŐNPI munkatársaiként Zalai Bélával néztünk ki először Őriszentpéteren, majd Kercaszomor mellett élőhelyeket. A néhány napos hálózások sajnos túl sok érdekességgel nem kecsegtettek, így tovább keresgáltunk olyan területek után, ahol koncentráltan fordulnak elő különféle énekesmadarak. Ez nem

volt könnyű, hiszen a Nemzeti Parkon belül széles sávban szóródnak az átvonuló fajok egyedei, köszönhetően annak, hogy szinte bárhol található maguknak megfelelő pihenő- és táplálkozóhelyet. Műholdfelvételeket tanulmányozva szűrt szemet az őrségi viszonylatban kiterjedtnek mondható kondorfai Hegy-Völgy nyílt gyepterülete (1. ábra), melyet elszórt fákkal, kisebb facsoportokkal tarkított cserjés sávok szelnek át több száz méteren keresztül. A viszonylag keskeny sávok ráadásul észak-déli tájolásúak, így éppen a fő madárvonulási iránnyal párhuzamosak. Az sem utolsó szempont, hogy az egész terület az ŐNPI vagyonkezelésében áll, így a felsorolt paraméterekkel ideális helynek tűnt a hosszú távú madárgyűrűzés számára.

2014 szeptember elején kezdtük meg a munkát, összesen hat darab hálóval. A gyűrűzés – egyéb teendők miatt - nem volt folyamatos, néhány naponta, de leginkább hétvégéken történtek, szabadidőben. A novemberig tartó projekt során 38 faj 373 példányára került egyedi feliratozású jelölőgyűrű. A helyszín végeredményben bevált, hiszen kevés hálóval számos érdekességet fogtunk. Alapvetésként elmondható, hogy a kevés madárral jellemezhető napokon is viszonylag nagy volt a fajgazdagság. Előfordult, hogy a mindössze 10-15 egyed 8-10 fajhoz tartozott. Mindjárt az első évben előkerült a kerti poszáta (*Sylvia borin*), illetve a kerti geze (*Hippolais icterina*), melyeket terepen szinte lehetetlen megtalálni a Nemzeti Parkban. Kellemes meglepetés volt a fűrj (*Coturnix coturnix*), a két küllő-faj (*Picus spp.*), vagy éppen a kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*) négy példányának kézre kerülése is. A kezdeti sikereken felbuzdulva 2015-ben hasonló időszakban, és hasonló hálóállásokkal folytattam a gyűrűzést. Kevesebb időt tudtam kint tölteni, ami az eredményeken is meglátszott. Az első évben tapasztalt fajgazdagság viszont így is érezhető volt (1. táblázat). Az eredmények áttekintésekor azonban figyelembe kell vennünk, hogy 2014-ben, és 2015-ben a kék cinegék (*Parus caeruleus*), a széncinegék (*Parus major*), valamint a mezei verebek (*Passer montanus*) – gyűrűtakarékosági okokból – jelölés nélkül lettek szabadon engedve. Így a tényleges fogás mennyiség a feltüntetettekénél valamelyest nagyobb volt.

2016-ban sajnos le kellett mondanom a kondorfai madárgyűrűzésről. A rendelkezésre álló hálók már eléggé viseltessé váltak, elegendő madárzsák sem volt, és az előző években használt, mogyorófaból barkácsolt stanglikat sem éreztem már jó megoldásnak. 2017-ben, egy pályázat keretében lehetősége volt az

Igazgatóságnak új függönyhálók és kiváló alumínium stanglik beszerzésére. Mivel ezeket azonban csak október elején vehettük kézhez, a vonulási szezon teljes átfedése nem jöhetett szóba. Úgy döntöttem azonban, hogy ha csak néhány hétre is, de kitelepítem a hálókat. A mellékelt térképen (1. ábra) látható helyekre összesen 11 darabot helyeztünk ki, melyek öt hálóállást képeztek. Az október 14-én induló akció már másnap beigazolta létjogosultságát, hiszen az utolsó ellenőrzést egy kerti sármánnyal (*Emberiza hortulana*) zártam. 2017-ben ezen kívül csak egyetlen egy példányát bizonyították Magyarországon, így valóban igazi ritkaságról van szó! Az előző évek gyakorlatától eltérően 2017-től már jelöltem a kék-, illetve széncinegét is, a faluszélről ki-be járkáló mezei verebeket azonban továbbra sem. A cinegék gyűrűvel való elengedése rögtön „meghálálta magát”, hiszen az egyik kék cinegét két héten belül visszafogták az innen 70 km-re lévő fenékpusztai gyűrűzőállomáson. Tudomásom szerint egyelőre ez az egyetlen kondorfai madaram, ami más gyűrűzőkkel kapcsolatba került.

2018-ban a nyár végi/őszvi vonulási időszakot az előzőekhez képest sokkal jobban sikerült lefedni, a tavaly kialakított helyeken öt hálóállás (11 db hálóval) augusztus 4-étől november 2-ig fogta a madarakat. Ebben az intervallumban összesen 45 napon történt legalább néhány órás madárgyűrűzés, vagyis hozzávetőleg minden második nap. Általában a napkeltétől délelőtt 10-11 óráig tartó etapok voltak a jellemzőek, időnként viszont délután 15-18 óra között voltam kint. Mind a két napszakban, tehát nagyjából egész nap csak néhányszor került sor gyűrűzésre. A csaknem három hónapos szezon során 39 faj 673 egyedére került gyűrű (1. táblázat), 11 faj 50 példányát pedig visszafogtam, köztük egy előző évben ugyanitt – szinte napra pontosan ugyanakkor - jelölt citromsármányt is. A legnagyobb számban zöldikét (142 pd.), csilpcsalpfüzikét (135 pd.), és barátposzátát (79 pd.) találtam a hálókbán, tehát a madarak több mint fele e három faj közül került ki. A zöldikék magas száma elsősorban abból következik, hogy a környéken tanyázó csapatok október második hetétől rendszeresen bejártak a cserjés területen éppen beérő bogyós termésekre. A csilpcsalpfüzikéknek szeptember utolsó hetétől október közepéig tartott a legnagyobb vonulási hulláma, míg a barátposzáták eloszlása többé-kevésbé egyenletes volt az egész szezonban. Október közepéig azonban – a csilpcsalpfüzikéhez hasonlóan – az ő vonulásuk is lement, október 15. után már csak egyet fogtam (11.02-án). A zöldikét nem számolva a vörösbegy (*Erithacus rubecula*) volt a harmadik leggyakoribb átvonuló a

területen, összesen 58 példányt jelöltem idén. Ebben az évben különleges ritkaság nem bukkant fel, ám néhány nevezetességet érdemes kiemelni. 2018-ban hét olyan faj volt, melyek a kondorfai gyűrűzéseim során most akadtak először hálóba. Ezek közül is különleges élmény volt a nagy őrgébics (*Lanius excubitor*) három példánya, valamint az ŐNP területén nem túl gyakori fülemüle (*Luscinia megarhynchos*) két egyede. Utóbbit mindössze tíz alkalommal észleltem az ŐNP határain belül az elmúlt öt évben, az őszi vonulási szezonban viszont most először. Szőlőrigóra (*Turdus iliacus*), illetve tüzesfejű királykára (*Regulus ignicapillus*) már számítottam korábban – hiszen a területen amúgy lehet velük találkozni -, de a hálókba ők is csak idén kerültek először. Meglepő mód az Őrségben egyébként gyakori fészkelő énekes nádiposzáta (*Acrocephalus palustris*) is csak most lett meg, de a rokon cserregő nádiposzáta (*A. scirpaceus*) is előkerült. Utóbbival eddig mindössze egyetlen alkalommal találkoztam az ŐNP határain belül, így lokális ritkaságnak tekinthető. Érdekes volt a légykapók teljes hiánya 2018 őszén. Kormos légykapót (*Ficedula hypoleuca*) még jártamban-keltemben sem észleltem ebben a szezonban, míg 2017 szeptemberében kis túzással minden harmadik kertből lehetett hallani a vonuló madarakat a Nemzeti Park településein. A cinegék látványos mozgalmi is elmaradtak ebben az évben, legalábbis november elejéig biztosan. Három hónap alatt mindössze 8 kék cinegét jelöltem!

Terepi megfigyeléseim alapján a természetvédelmileg kiemelkedőbb fajok közül a karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*), a tövisszúró gébics (*Lanius collurio*), és a sordély (*Emberiza calandra*) rendszeres fészkelők a hálóállásokkal lefedett részen belül, de csibéit vezető harist (*Crex crex*) is észleltünk már itt 2014-ben! Az eddigi eredményeken egyértelműen látszik, hogy egy ekkora – mindössze kb. 1 ha kiterjedésű – kis élőhelyfolt (vagyis amekkora területen a hálók találhatóak), mekkora jelentőséggel bír (53 gyűrűzött faj!) a fészkelő, pihenő, táplálkozó, vagy az átvonuló énekesmadarak szempontjából. A madárgyűrűzések alatt kint töltött idők során természetesen a klasszikus terepmadarászat is teret kapott Hegy-Völgyön, így a légtérben mozgó, átvonuló madarakra is figyeltem. A gyakori jelenlétnek köszönhetően számos olyan madárfajt észleltem, melyekről egyébként azt is gondolhatnánk, hogy ritkák erre felé. Az ŐNP területén csak néhány párban fészkelő erdei pacsirta (*Lullula arborea*) kisebb-nagyobb átrepülő csapatai kis túzással szinte minden naposak október első felében, de a sarkkörtundráról afrikai telelőhelyei felé tartó rozsdástorkú pityerek (*Anthus cervinus*) egy-egy példányára is

bátran számíthatunk. Szeptember elején a fokozottan védett és egyben natura jelölő ragadozók közül a darázsölyvek (*Pernis apivorus*), valamint a kecsesen átlibbenő hamvas rétihéjék (*Circus pygargus*) színesíthetik a napi fajlistákat. Szintén jellemző a hegyi billegető (*Motacilla cinerea*), továbbá a keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*) meglehetősen gyakori felbukkanása. Idén ősszel végre többször is hallottam egy balkáni fakopáncsot (*Dendrocopos syriacus*) a közeli gyümölcsöskertek felől. Öt éve keresem már ezt a fajt az Őrségben, de csak most sikerült találkoznom vele először!

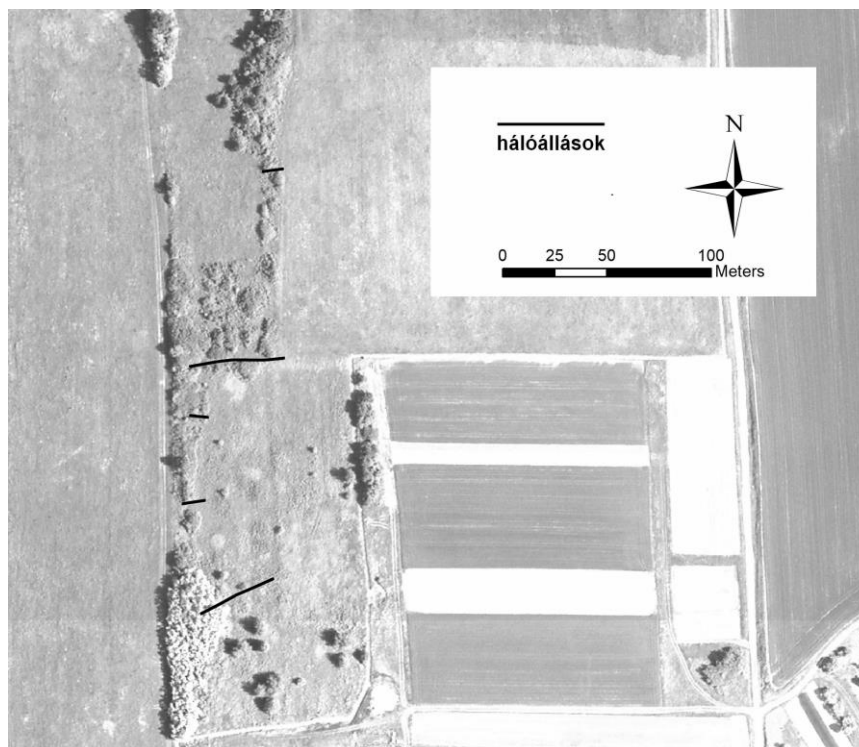
Mint Nemzeti Park Igazgatóság, a madárgyűrűzési akciókra természetesen környezeti neveléssel egybeköthető programként is tekintenünk kell, így több iskolás-, illetve családi/baráti csoportot is fogadtunk egy-egy alkalommal. Ez idáig valamivel több, mint száz látogatónak mutattam be Kondorfán a madárvonulás ilyen módon történő kutatását. A távlati tervek között a hasonló időszakban történő évenkénti gyűrűzés mindenképpen szerepel, lehetőség adtán akár még intenzívebb jelenléttel. Ha lenne rá kapacitásunk, akkor a CES programhoz való csatlakozásnak is biztosan lenne értelme, így a fészkelési időszakban itt tartózkodó madárközösségről is pontosabb képet kaphatnánk. A terület jövőjét illetően annyi változás biztosan borítékolható, hogy az Igazgatóság a közeljövőben bölényeket fog telepíteni Hegy-Völgyre. Ez egyben a több mint 50 hektáros élőhelykomplexum (beleértve a gyűrűzés helyszínének) bekerítését is jelenti, hiszen a nagy testű állatok nem kóborolhatnak bármerre a vidéken. Ha minden a tervek szerint megy, akkor a hálózás a következő években is működni tud majd, hiszen az érintett egy hektár, egy belső kerítés által időszakosan elkülöníthető lesz a bölényektől. Az eddig jobbra kezeletlen, vagy részben magyar tarkák által járt cserjés folt a bölények nyomán minden bizonnyal valamelyest át fog alakulni az idők során. A területet használó madárközösségekre gyakorolt hatásának megismeréséhez, – az eddigi gyűrűzések által - rendelkezésünkre állnak olyan adatok, melyekkel az elkövetkező gyűrűzési akciók eredményeit össze tudjuk majd hasonlítani.

A kondorfai madárgyűrűzések sikeréhez (1. táblázat) több kollégám is hozzájárult, akik elsősorban a hálóállások kitelepítésében, vagy az eszközök biztosításában, beszerzésében nyújtottak segítséget. Köszönet illeti Dr. Németh Csabát, Tóth Mihályt, és Zalai Bélát, továbbá Dr. Szentirmai István osztályvezetőt is, aki támogatta, hogy a munkaidőm egy részét a rendszeres madárgyűrűzéshez igazítsam.

1.Táblázat. A kondorfai madárgyűrzések eredményeinek összefoglalása.
2016-ban nem volt gyűrzés

	Faj neve	2014. IX.05- XI.09.	2015. VIII.18- X.25.	2017. X.14- X.28.	2018. VIII.04- XI.02.	Összes példány 2014- 2018
1.	Karvaly <i>Accipiter nisus</i>	1	-	1	1	3
2.	Fürj <i>Coturnix coturnix</i>	1	-	-	-	1
3.	Zöld küllő <i>Picus viridis</i>	2	-	-	-	2
4.	Hamvas küllő <i>Picus canus</i>	1	-	-	-	1
5.	Nagy fakopáncs <i>Dendrocopos major</i>	2	-	2	-	4
6.	Kis fakopáncs <i>Dendrocopos minor</i>	2	-	-	-	2
7.	Nyaktekerecs <i>Jynx torquilla</i>	-	4	-	7	11
8.	Erdei pityer <i>Anthus trivialis</i>	4	2	-	1	7
9.	Ökörszem <i>Troglodytes troglodytes</i>	2	4	-	3	9
10.	Erdei szürkebegy <i>Prunella modularis</i>	4	5	3	10	22
11.	Vörösbegy <i>Erithacus rubecula</i>	63	11	15	58	147
12.	Fülemüle <i>Luscinia megarhynchos</i>	-	-	-	2	2
13.	Házi rozsdafarkú <i>Phoenicurus ochruros</i>	8	-	3	2	13
14.	Kerti rozsdafarkú <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	4	-	-	1	5
15.	Rozsdás csuk <i>Saxicola rubetra</i>	-	1	-	1	2
16.	Cigánycsuk <i>Saxicola rubicola/torquatus</i>	2	1	-	-	3
17.	Fekete rigó <i>Turdus merula</i>	25	20	20	27	92
18.	Énekes rigó <i>Turdus philomelos</i>	5	7	5	20	37
19.	Szőlőrigó <i>Turdus iliacus</i>	-	-	-	1	1
20.	Énekes nádiposzáta <i>Acrocephalus palustris</i>	-	-	-	2	2
21.	Cserregő nádiposzáta <i>A. scirpaceus</i>	-	-	-	2	2
22.	Kerti geze <i>Hippolais icterina</i>	2	1	-	1	4
23.	Karvalyposzáta <i>Sylvia nisoria</i>	-	1	-	-	1
24.	Kis poszáta <i>Sylvia curruca</i>	15	14	1	17	47
25.	Mezei poszáta <i>Sylvia communis</i>	6	8	-	19	33
26.	Kerti poszáta <i>Sylvia borin</i>	1	-	-	4	5
27.	Barátposzáta <i>Sylvia atricapilla</i>	33	22	1	79	135
28.	Sisegő füzike <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	2	1	-	2	5
29.	Csilpcsalpfüzike <i>Phylloscopus collybita</i>	61	24	20	135	240
30.	Fitiszfüzike <i>Phylloscopus trochilus</i>	8	2	-	4	14
31.	Sárgafejű királyka <i>Regulus regulus</i>	13	8	1	5	27
32.	Tüzesfejű királyka <i>Regulus ignicapilla</i>	-	-	-	2	2
33.	Szürke légykapó <i>Muscicapa striata</i>	3	-	-	-	3
34.	Kormos légykapó <i>Ficedula hypoleuca</i>	3	2	-	-	5
35.	Őszapó <i>Aegithalos caudatus</i>	24	-	66	12	102
36.	Barátcinege <i>Parus palustris</i>	5	1	4	2	12
37.	Fenyvescinege <i>Parus ater</i>	-	1	-	1	2
38.	Kék cinege <i>Parus caeruleus</i>	?	?	49	8	57
39.	Szécincinege <i>Parus major</i>	?	?	58	21	79
40.	Hegyi fakusz <i>Certhia familiaris</i>	-	-	1	-	1
41.	Tövisszűrő gébics <i>Lanius collurio</i>	5	5	-	16	26
42.	Nagy őrgébics <i>Lanius excubitor</i>	-	-	-	3	3
43.	Szajkó <i>Garrulus glandarius</i>	2	1	2	-	5
44.	Seregély <i>Sturnus vulgaris</i>	3	-	-	-	3
45.	Mezei veréb <i>Passer montanus</i>	?	?	?	?	?
46.	Erdei pinty <i>Fringilla coelebs</i>	2	3	5	3	13
47.	Fenyőpinty <i>Fringilla montifringilla</i>	-	-	1	-	1
48.	Csicsörke <i>Serinus serinus</i>	1	-	-	-	1
49.	Zöldike <i>Carduelis chloris</i>	30	3	29	142	204
50.	Tengelic <i>Carduelis carduelis</i>	2	-	10	1	13
51.	Csíz <i>Carduelis spinus</i>	-	-	-	9	9
52.	Meggyvágó <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1	-	3	9	13

52.	Citromsármány	<i>Emberiza citrinella</i>	9	17	22	34	82
53.	Kerti sármány	<i>Emberiza hortulana</i>	-	-	1	-	1
54.	Nádi sármány	<i>Emberiza schoeniclus</i>	15	2	6	6	29
Összesen:			372	171	329	673	1545

1. ábra. Fügönyhálók elhelyezkedése a vizsgálati területen

Színes gyűrűs jelölések és megkerülések Vas megyében - 2018

Harsányi Krisztián

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

9730 Kőszeg, Aradi vértanúk parkja, e-mail: harsanyi.krisztian.onpi@gmail.com

K. Harsányi: Colour ringing of birds in Vas County, 2018

The author presents the results of the colour ringing of birds in Vas County. 57 individuals of 8 species were ringed by colour rings from September 2017 to August 2018 in Vas County.

Az alábbi összefoglaló a 2017. szeptember 1. és 2018. augusztus 31. között Vas megyében történt színes gyűrűs jelöléseket és lezárt megkerüléseket veszi számba. Az egyes adatok után zárójelben a gyűrűző(k) vagy az észlelő(k) neve szerepel.

Ebben az időszakban 57 madárra került színes gyűrű, a következő faji megoszlás szerint (*-gal jelölve a megye tekintetében először így gyűrűzött fajok):

- 4 bütykös hattyú - *Cygnus olor* (Dr. Kovács Gyula),

- 30 fehér gólya - *Ciconia ciconia* (Harsányi Krisztián, Koszorús Péter),
- 1 hamvas rétihéja - *Circus pygargus* (Harsányi Krisztián),
- 1 héja - *Accipiter gentilis* * (Harsányi Krisztián),
- 2 karvaly - *Accipiter nisus* * (Harsányi Krisztián),
- 10 egerészölyv - *Buteo buteo* * (Harsányi Krisztián),
- 8 vörös vércse - *Falco tinnunculus* (Harsányi Krisztián),
- 1 vízirigó - *Cinclus cinclus* (Illés Péter).

A Chernel-kerti Madárvédelmi Mentőközpontból szabadon engedett madarak közül 6 fehér gólya, 1 hamvas rétihéja, 1 héja, 2 karvaly, 10 egerészölyv és 8 vörös vércse kapott színes jelölést is (a repatriált madarak megkerüléseit az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság madártani tevékenységéről szóló írás taglalja). A bütykös hattyúk a kőszegi Abért-tónál, a Búcsúznak a madarak! 2017 rendezvényen kapták a gyűrűjüket. A Vasi Gólya Road Show 2018 keretében 24, vad gólyapár fészkeben cseperedő fehér gólya fióka megjelölésére került sor Kőszegen, Szombathelyen, Toronyban, Náraiban és Söptén, illetve Sótönyban és Ikerváron. A vízirigót a Gyöngyös-patak kőszegi szakaszán jelölték.

132 alkalommal sikerült színes gyűrű alapján azonosítani példányokat, az alábbi faji megoszlás szerint (*-gal jelölve a megye tekintetében először így leolvasott fajok):

- 84x bütykös hattyú (Bognár Boldizsár, Dajka István, Éles Balázs, Dr. Kovács László, Dr. Kóta András, Tóth Kornél, Tóth László, Wéber Krisztián), közte szlovák, szlovén gyűrűs madarakkal,
- 4x kis kócsag - *Egretta garzetta* * (Csempezs Sándor, Tóth Kornél),
- 13x fehér gólya (Harsányi Krisztián, Dr. Kóta András, Rába Veronika, Végh Szabina, Wéber Krisztián),
- 1x réti cankó - *Tringa glareola* * (Csempezs Sándor),
- 27x dankasirály - *Larus ridibundus* (Bognár Boldizsár, Dr. Kóta András, Molnár Dániel), közte cseh, holland, horvát, lengyel, spanyol és olasz gyűrűs madarakkal,
- 3x vízirigó (Illés Péter).

A következőkben néhány érdekesebb megkerülési esetet mutatok be a teljesség igénye nélkül.

2017 szeptemberében a rábapatyi kavicsbányában olvastak le egy elsőéves réti cankót (Csempezs Sándor), amelyet 8 nappal korábban Fertőújlakon gyűrűztek

(Dr. Hadarics Tibor). A következő hónapban a kőszegi Abért-tónál kapott színes jelölést négy elsőéves bütykös hattyú (Dr. Kovács Gyula). Három hét múlva mindannyian a szombathelyi Csónakázó-tavon tartózkodtak (Dr. Kovács László). November végén az egyik vezetéknek ütközhetett az ölbői horgásztavaknál és a sérüléseire tekintettel az elaltatása mellett döntöttek (Dr. Kóta András). Egy másikat 2018 júniusában Olaszországban, az Isonzo torkolatánál (Staranzano) figyeltek meg (Silvano Candotto). 2018 augusztusában ugyanitt azonosítottak egy vasi adatokkal is rendelkező magyar gyűrűs bütykös hattyút (N. Verginella). 2017 augusztusában Tihanyban kapta a jelölését fiókaként (Lukács Katalin Odett). 2018. április elején Rábapatyon látták (Tóth Kornél, Dr. Kóta András). A 2017 utolsó napjaiban gyűrűzött vízirigót (1+) márciusban és áprilisban háromszor is leolvasta a gyűrűző a jelölés helyén, a kőszegi nemezgyárnál (Illés Péter).

2018 márciusában több, érdekes adatsorral rendelkező dankasirály került meg a szombathelyi Csónakázó-tónál (mindháromat Dr. Kóta András figyelte meg). A 2014 novemberében Hollandia középső részén (Arnhem) elsőévesként jelölt madarat (Frank Majoor) 2016 januárjában a zágrábi szeméttelen fogták vissza (Luka Jurinovic), majd novemberben Budapesten figyelték meg két alkalommal is (Ábrám Örs, Karcza Zsolt). A 2015 májusában Kelet-Csehországban (Ostrava) gyűrűzött sirályt (2+, Zicha Frantisek) 2016 elején és 2017 augusztusában Dél-Franciaországban (Narbonne, Gruissan) látták (Dominique Clément). A 2017 januárjában Barcelonában jelölt (2+) madarat (Raül Aymi) decemberben és 2018 januárjában még a katalán városban azonosította a gyűrűző, majd egy 1317 kilométeres "ugrással" érkezett meg a vasi megyeszékhelyre.

2018 tavaszán három, korábban már Vasban költött fehér gólya tért vissza megszokott fészkeire (mindhárom idejének megfigyelését Dr. Kóta András rögzítette): Táplánszentkereszten (gyűrűző: Széplaki Imre), Répcelakon (Darázsi Zsolt) és Körmenden (Helmut Haar). 2013-ban Ósiben jelölték azt a fiatal gólyát (Széplaki Imre), ami 2018-ban Vasegerszegén - 2017-ben még a közeli Újkéren - fészkel (Dr. Kóta András). Szintén 2013-ban kapta színes gyűrűjét a stájerországi Weizben (Helmut Haar) az a fióka, ami aztán 2018-ban Hegyfalun költött (Dr. Kóta András). 2018 augusztusában négyszer olvasták le a rábapatyi kavicsbányában azt a kis kócsagot (Tóth Kornél, Csemesz Sándor), ami júniusban fiókaként kapta a gyűrűjét a Kónyi-tónál (Győrig Előd).

Köszönet illeti Karcza Zsoltot (Madárgyűrűzési Központ) a gyűrűzési és megkerülési adatok összegyűjtésében nyújtott segítségéért!

A vörös kánya (*Milvus milvus*) első bizonyított költése Vas megyében

Váczi Miklós¹ - Kozma László² - Erdő-Tóth Zsófia³ - Ottó Erzsébet³ - Erdő Ádám⁴ -
Harsányi Krisztián³

1. Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, 9435 Sarród, Rév-Kócsagvár 4.,
e-mail: vaczister@gmail.com
2. e-mail: lkozma74@gmail.com
3. Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9730 Kőszeg, Aradi vértanúk parkja, e-mail:
koszegitk@gmail.com
4. Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum, 9700 Szombathely, Kisfaludy S. u. 9.,
e-mail: erdo.adam@savariamuseum.hu

M. Váczi, L. Kozma, Zs. Erdő-Tóth, E. Ottó, Á. Erdő, K. Harsányi: First record of Red Kite (*Milvus milvus*) breeding in Vas County

One breeding pair and their nest with two fledglings were found in a forest. Detection of the nest was on 6 July 2018.

A vörös kánya (*Milvus milvus*) hazánk ritka fészkelő ragadozómadara, öt-tíz költő párt tartunk számon. A párok java a dél-dunántúli ártéri erdőkben fészkel. Fokozottan védett, egy példány természetvédelmi értéke 500.000 forint. Vasban 2016 óta észleljük rendszeresen, előtte szórványos megfigyelései voltak. A műholdas jeladóval felszerelt példányok által a térképre rajzolt útvonalakból látszik, hogy a faj előszeretettel használja a megye légterét (RAAB ET AL. 2017). A korábbi évekkel ellentétben idén a költési szezonban is rendszeresen feltűnt e ragadozómadár a Rába környékén. A madarak egyedi tollazati bélyegeiből azt is tudni lehetett, hogy egyszerre több példány tartózkodik a sárvári ártéren.

Összehangolt megfigyelési akcióknak köszönhetően először a párnak otthont adó erdőfoltot, később a fészket is sikerült felkutatni. 2018. június 28-án Váczi Miklós és Kozma László dél és 16 óra között összesen öt alkalommal észleltek öreg madarat a korábbi megfigyelések helyszínén. Ez idő alatt háromszor felkeringést figyelhettek meg, kétszer pedig ugyanabba az erdőbe húztak be a kányák, az utolsó alkalommal zsákmánnyal. A behúzás helyének megközelítésekor a madarak hosszasan a fejünk felett keringtek és szóltak, ami alapján feltételezhető volt, hogy a fészkek közelében járnak, de azt nem találták meg. Július 6-án Erdő-Tóth Zsófiával, Ottó Erzsébettel és Erdő Ádámmal kiegészülve tértek vissza azzal a

céllal, hogy megpróbálják néhány fára leszűkíteni a fészkek lehetséges helyét. A csapat egyik fele a légteret, a másik a lombkoronát vizsgálta. Kisvártatva elhullatott tollakat találtak az erdő aljnövényzetében, ezeket követve jutottak el a fészektartó fa alá, ahol már az ürülék is jelezte a kányák jelenlétét. Feltekintve a fészkek mellett gubbasztó fiatal madarat pillanthattak meg, később pedig a fészkekben lapuló másik fiókat is sikerült felfedezni.

A pontos adatok birtokában az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság azonnal felvette a kapcsolatot az érintett erdőgazdálkodókkal, valamint kezdeményezte a természetvédelmi hatóságnál a fészkek környékére vonatkozó gazdasági korlátozás elrendelését. Augusztus másodikán a közelben távcső elé kerültek a már kirepült fiatal madarak (megfigyelő: Tóth Kornél). Köszönet illeti a helyi madarászokat a számos korábbi megfigyelésért, melyek mind segítették a költőhely beazonosítását!

Irodalom

R. Raab, I. Literák, Spakovszky P., H. Matušík, J. Steindl, Harsányi K. 2017. Műholdas jeladós vörös kányák (*Milvus milvus*) Vas megyében. Cinege 22. 37-44.

www.birding.hu

A törpekuvik (*Glaucidium passerinum*) előfordulása és első bizonyított költése a Kőszegi-hegységben

Illés Péter¹ - Heincz Miklós² - Harsányi Krisztián³

1. Kőszegi Evangélikus Szakgimnázium, Szakközépiskola és Kollégium
9730 Kőszeg, Árpád tér 1., e-mail: illes.peter.gabor@gmail.com
2. 9476 Zsira, Locsmándi u. 46. e-mail: heincz.miklos@gmail.com
3. Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9730 Kőszeg, Aradi vértanúk parkja

P. Illés, M. Heincz, K. Harsányi: First record of Eurasian Pygmy Owl (*Glaucidium passerinum*) breeding in Kőszeg Mountains

One breeding pair and their nest with two fledglings were found in a forest. Detection of the male was on 10 March 2018. Female and male were observed on 15 March. The mating was on 25 March. The fledglings had flown away from the their nest-hole by 14 June.

Bevezetés

A faj hazai előfordulása és fészkelése

A törpekuvik (*Glaucidium passerinum*) a szibériai-kanadai faunatípusban tartozó holarktikus faj. Euráziában Skandináviától Szibériáig elterjedt, Közép-Európában az Alpok és a Kárpátok, valamint e hegységrendszereket övező középhegységek fészkelője (Haraszthy 1988). Elsősorban a fellazult szerkezetű, hegyvidéki túlevelű és elegyes erdők fészkelő madara.

A faj hazai előfordulása és fészkelése

Magyarországon az egyik legritkábban megfigyelhető bagolyfaj. Hazánkban elsőként a Soproni-hegységben észlelték (Ubrankovics és Varga 1977). Az utóbbi években a Soproni-hegységből rendszeresen vannak a fészkelési időben előfordulási adatai. Bankovics a hazai megkerülését a nyugati határainkhoz közel fekvő fészkelőhelyeiről való költésidő utáni kóborlásával (vertikális vonulás) hozta kapcsolatba (Bankovics 1990). Az Északi-középhegységben szórányosan, a Gömör-Tornai-karszton pedig rendszeresen megfigyelik fészkelési időben (www.birding.hu, Schmidt és Pačenovský 2011). A törpekuvik első hazai költését Schmidt és Pačenovský igazolta 2010-ben a Gömör-Tornai-karszton (MME Nomenclator Bizottság 2012).

A faj első előfordulására vonatkozó megfigyelések Vas megyében

A faj első, nem hitelesített adata Kelemen Tibor által 2003. január 3-án a Bozsoki kastélyparkból származik (Gyurác és társai 2010). Vas megyei első bizonyító előfordulását 2012. augusztus 25-én a Tömördi Madárvártán egy hálóval fogott példány jelentette, ez volt a törpekuvik első hazai gyűrzött példánya (Bánhidi és Gyurác 2012).

Módszer

A törpekuvik megtalálása elsősorban hang alapján lehetséges. Az irodalom szerint a párok őszi területfoglalása, majd a tavaszi nászidőszak idején a hímek aktívan szólnak, a füttyük szélcsendes időben messzire elhallatszik, a hím a terület határait intenzív füttyel jelzi (Siegfrid 1980). A párba állás, majd a fiókanevelést követően azonban rejtettebb életmódot folytatnak. Megtálalásukat a hanglejátzás megkönnyítheti. Ehhez a telefonra felvett különböző hangfelvételeket használtunk, amit hanglejátsszóval hangosítottunk ki. A hím füttye kis gyakorlással elsajátítható, jól utánozható. A „hangozás” alkalmazását a természetvédelem a madárgyűrzésnél szabályozza. A fészkelés legkisebb zavarása érdekében a megfigyeléseknél igyekeztünk ezt nem vagy csak rövid ideig használni, s a madár észlelését követően mellőzni.

Eleinte a többi bagoly éjszakai megfigyeléséhez igazítottuk a törpekuvik keresését, de ez – egy esetet leszámítva - nem járt eredménnyel. Az irodalom szerint is a törpekuvik elsősorban a hajnali, napfelkeltét követő, valamint az esti napnyugtát megelőző órákban a legaktívabb (Siegfrid 1980).

Eredmények

Megfigyelések a Kőszegi-hegységben

A fajt a Kőszegi-hegység magyar oldalán az elmúlt öt évben rendszeresen, célirányosan kerestük hangozással, de megfigyelni ez év tavaszáig nem sikerült (Heincz és Illés). A nappali keresés során előfordult, hogy a hanglejátszásra a közelben lévő énekesmadarak azonnal közel jöttek és izgatott viselkedést mutattak. 2016. március 13-án a Keresztkút II-től nyugatra széncinegék, 2017. március 31-én a Vörös keresztnél a fenyvescinegék izgatottan támadták a hangforrást (Illés). Az irodalom szerint a kis énekesmadarak reakciójából meg lehet állapítani, hogy egy területen a törpekuvik előfordul-e, mert azok egyből riasztanak és figyelmeztetően lépnek fel, amikor a baglyot és a viselkedését felismerik (Pforr et. Limbrunner 1980).

A hang alapján történő első észlelése a Kőszegi-hegységben 2017. március 30-án történt. A Vörös keresztnél éjjel fél 2-kor lejátszott hangra a távolból kétszer 15 másodpercen keresztül válaszolt egy madár (Heincz és Illés). Hiába kerestük itt azonban ezt követően, nem találtuk meg. 2017.10.15-én Rába Veronika az Írott-kő kilátótól nyugatra, a Kőszegi-hegységnek az osztrák oldalára eső pontján (47.3528; 16.4328) figyelt meg egy fenyő csúcsán törpekuvikot (www.birding.hu). A jelzett helyen ezt követően többször is kerestük a madarat, de nem került elő.

A revír és a fészkelőhely megtalálása a Kőszegi-hegységben

2018. március 10-én este Velemnél a Szentkút-forrás völgyében baglyokat kerestünk (Heincz és Illés). Egy uhu és egy macskabagoly észlelés után törpekuvik hangot is lejátszottunk, amire a Péterics irányából jött a válasz. Közelítve és tovább keresve a hang irányába ismét megszólalt a madár. Másnap reggel együtt indultunk a madár megkeresésére (Harsányi, Heincz és Illés). Az első hanglejátszást követően azonnal odarepült fölénk a hím és élénken szólt.

2018. március 15-én a hímet egy tojó is követte. A következő napokban megállapítottuk, hogy a pár tartósan jelen van a területen, revírt tart (Heincz, Illés és társa). A hanglejátszást követően a hím azonnal reagál, a vélt betolakodót leereszkedve keresi, élénken szól.

Ezt követően a lehetséges költés háborítatlansága érdekében egyeztetve – az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság koordinálásával – történtek a megfigyelések, azok számát korlátoztuk, minimalizáltuk a mesterséges hívóhang használatát,

valamint kerültük a megfigyelések nyilvánosságra hozatalát a fiókás időszak megfelelő stádiumáig.

A fészkek keresése, fészkelésre utaló megfigyelések

A fészkekodú megtalálását számos keresés előzte meg. A megfigyeléseknél igyekeztünk a lehető legkisebb zavarással, óvatosan közelíteni a madarakhoz. Eközben érdekes megfigyeléseket tettünk a faj viselkedését illetően. 2018. 03. 25-én a hím ismét egy tojó követte. Egy tölgy oldalsó ágán pázottak is. Kis idő múlva a hím egy csúszkát adott a tojónak, aki a zsákmánnyal elrepült DNy-i irányba (Illés).

2018.03.29-én a fenyves oldalban, egy lucfenyőn a tojó „nyüszítésszerű” hangot adott ki, a hím többször próbált vele pázani, de nem hagyta. A területen kergetőztek (Illés).

2018.04.15-én rövid, szájjal való füttyentés után a hím a patak menti égeresből válaszolt vissza. Hamarosan megtaláltuk a tojót is mellette (a tojó zömökebb, a méretbeli különbség egymás mellett ülve észrevehető). A hím elrepült, majd visszatért a patak menti elszáradt fenyvesbe. Közel egy órán keresztül figyeltük, mialatt tollászkodtak, vakaróztak. Később kiderült, hogy néhány méterre voltunk az odút rejtő fától (Heincz, Illés és társa).

A fészkekodú megtalálása

Az odút rejtő fát Heincz Miklós találta meg 2018. április 30-án. A zajongó énekesmadarak hívták fel a figyelmét a madárra, aki hamarosan eltűnt egy fenyő üregében. Így lett meg a fészkekodú. A harkály vájta odú egy idősebb, de lábon száradt lucfenyő déli oldalán, 10-12 méter magasságban volt. Az élőhely egy patakot kísérő égeres és a jobb parton lévő lábon száradt középkorú lucfenyves. Ettől északra egy idősebb lucos és akácos, délre pedig bükkös terület el. A tengerszint feletti magasság 440 m.

A költés és fiókanevelés nyomon követése

Az eseményeket az odút rejtő fától távolabb eső domboldalról spektív segítségével, a madarak zavarása nélkül követni lehetett.

2018. május 14.

Este 19 órától 20.10-ig történő megfigyelés. 19.20-kor egyszer kinézett (a tojó). 19.50-kor a domboldal felől halk füttyögéssel közeledett a hím. A tojó hamarosan előjött, a hímhez repült (bizonyára táplálékot kapott, de ez a megfigyelőhelyről nem látszott), majd vissza az odúba (Illés).

2018. május 18.

19.10-től 20.40-ig történő megfigyelés. 19.50-kor jött ki a tojó az üregből, s a közeli száraz fenyőn 2 percig tollázkodott, majd elrepült. 20.20-kor füttyögve közeledett a hím, majd visszajött a tojó is. Egy ideig egyazon száraz fenyőn tollázkodtak, majd a tojó visszament a lukba. A hím még kis ideig ült, majd elrepült (Illés).

2018. június 1. délelőtt

Átlagosan negyedóránként nézett ki az odúból a szülő. Jellemző viselkedése az odútakarítás, amikor csőrével az elfogyasztott zsákmány maradékát, kis tollgombócokat távolított el az odú belsejéből. A röpnnyílás körül legyeskedő legyeket is érdekelődéssel szemlélte. Időnként a szomszédos fenyőre szállt ki, tollázkodni, ahol számos madár riasztotta. Egy barátka egészen az odúig kísérte. A mozduló, repülő bagolyra azonnal és élénken riasztanak a közeli énekesmadarak. Cinegék, vörösbegyek, poszáták, szajkó izgatott hangot adva, közel röpülve „támadják”, inkább felülről közelítve, de néha egészen közel röpülve hozzá. Az elülő, mozdulatlan madár látványától már többnyire elnyugszanak. A fa alatt egy 23 mm átmérőjű, nem túl friss, fehér tojáshéjat találtam (Illés).

2018. június 4. reggel

Kb. 20 percenként néz ki az odúból. Fekete harkályok ricsajára többször kidugja a fejét. Később tollakkal a csőrében kinéz, a tollakat kidobja. Egy későbbi időpontban hosszan figyel tollakkal a csőrében. (Harsányi, Heincz és társaik)

2018. június 10. este

Néhány percen belül a felnőtt madár jelent meg az odú röpnnyílásában és rövid nézelődés után kirepült. Rá pár percre megjelent egy fiatal madár kisebb, egyszínű fejcskéje a bejáratban és kíváncsian nézelődött. A következő két óra nagy részében végig ezt tette. Később visszatért a felnőtt madár - vélhetően zsákmánnyal, majd el is tűnt az üregben. Kis idő múlva egy zavaró lódarázs közeledésére kidugta a fejét és rövid körülnézés után elrepült. Az addig csöndben lévő fiatal ekkor rákezdett a kolduló füttyögésre és hosszasan szólt. Hangfelvétel is készült. Ehhez nagyon hasonló hang több irányból is hallatszott. Minden bizonnyal nincs már mindegyik fiatal az üregben (Heincz).

2018. június 11. reggel

Reggel ugyanezt a hangot hallatta az odúból kukucskáló fióka, de máshonnan nem hallottak hangot, bár a madárének ennek észlelését nehezítette. Hol fiatal madár, hol a takarító felnőtt (vélhetően tojó) látszott az odú bejáratánál, majd a

felőtt madár több helyre is kiült. Később érkezett meg a hím, jó negyed óráig a közelből adta a jellegzetes hangját, majd egyszer csak becsusszant az odúba egy énekes madár zsákmányt hozva (Harsányi, Illés és társaik).

2018. június 12. reggel

A kukucskáló fiókan kívül mást nem látszott (Harsányi és társai).

2018. június 13. reggel

A megérkezéskor már hallható volt a hím hangja, kisvártatva beröpült egy felőtt az odúba egy idei széncinkével, de hamar ki is hozta és percekig tollazta több ágon is, majd újra bement és ezúttal bent hagyta. A madár kiült kb. 25 percre, nézelődött, a zsörtölődő énekesekkel mit sem törődött (az odú bejáratában semmi sem látszott), majd eltűnt. Pár perc múlva újra megjelent egy másik, élénk színű széncinkével, hangot adott, tépett, evett is belőle. Később az odúból kiugrott egy másik felőtt madár, találkozott a két adult és valószínű az ágak takarásában átvette egyik a zsákmányt, majd az odúba vitte. A kint maradt felőtt kiült egy fa csúcsára és vagy 20 percen át üldögélt a napfelkelésben, a centiméterekre riasztó énekesekkel nem foglalkozott. Az odúból kukucskáló fiatal ma egyáltalán nem lehetett látni. A hegyoldal felől hallatszott pár percig két cérnavékony hang, de a felnőttek egyáltalán nem mozogtak abba az irányba és nem mutattak semmiféle érdeklődést irántuk. (Harsányi és társa).

2018. június 13. este

Az egyik felőtt madarat lehetett megfigyelni az odútól nem messze, magasan pihent, majd beszállt az odúba, és az idő hátralévő részében közbe-közbe kinézett és takarított. Más aktivitás nem volt tapasztalható, az észlelést a szél is akadályozta (Harsányi és társai).

2018. június 14. este

Az odúnál két órán keresztül egyáltalán nem volt semmilyen mozgás. Másfél órai megfigyelést követően egy öreg madár érkezett a fenyves irányából, majd hosszasan kémlelt. Egy villanásszerű mozdulattal egy szürke madarat zsákmányolt (a faj nem volt megállapítható), de nem az odúba, hanem attól északra, a fenyves irányába szállt. Tehát már nincsenek a fiatalok az odúban. Vékony hangok az elején hallatszottak távolabbról, de a pontos irányt a szél miatt nem lehetett behatározni (Illés).

2018. június 17. este

Az odú környékén nem volt észlelhető semmi. Kerestünk távolabb is a völgyben, de nem mutatkoztak. (Heincz és Illés)

2018. június 23. reggel

Ma reggel a revírből egy kirepült fióka sivítása hallatszott. A hím hangját röviden lejátszva azonnal két madár repült be fölém a fenyő csúcsára (fiókák lehettek). Ugyanekkor, ahonnan érkeztek, a hím szólt (tehát 3 madár biztosan volt). A fiatalokat énekesek riasztották, de nem látszottak a fenyő csúcsában. Később a hím is közel repült. Ezután fiókahangot játszottam le. Egy felnőtt madár erre benézett, majd be is ment az odúba, a hanglejátszásomat talán egy ott maradt fiókának vélte, kis idő után kirepült. Egy - vélhetően másik - felnőtt madár hosszasan üldögélt egy öreg hegyi juharon, de nem adott hangot (Illés).

2018. július 1. este

Az odús fától északra lévő idős fenyvesben fiatal madár hívó hangját lejátszva „cííí” hangot adva két helyről válaszoltatott fiatal madár. Egyet megtaláltam, karmai között természetes zsákmánnyal. Néha odébb röpült vele, kereste az egyensúlyt, végül magasan, egy lucfenyő ágán fogyasztotta el (fotó). Tollastul-bőröstül ette. A két szárnyvéget letépvé a húsosabb résszel nyelte be, sokáig dolgozott vele. Közben hímet játszottam le, mire jött is. Abban bíztam, hogy majd a fiatal követi. Ezt követően már nem történt hangozás. A hím néhány méter távolságban, tőlem nem zavartatva magát hosszasan ült. A fiatal, aki időközben elfogyasztotta a zsákmányt lerepült hozzá, majd ketten odébb szálltak. A fiatal madár feje kerekesebb, pelyhes tollak itt-ott látszottak, a csőre szürkés (Illés).

2018. július 18. és 20. reggel

Sem az adult, sem a juvenilis madarak nem voltak a területen, sem annak 500 méteres körzetében. (Illés) Az irodalmi adatok szerint a fiatalok kirepülését követő 2-3 hétig maradnak a költőrevírben. A fiatalok szétszéledése pedig legkorábban 5-6 héttel a kirepülést követően történik meg (Schönn 1980).

Összefoglalás

A Nyugat-Dunántúlon egyre gyakoribbá váló megfigyelések után a törpekuvika (*Glaucidium passerinum*) már fészkelőként is tagja a Kőszegi-hegység avifaunájának.

A hím madár észlelése 2018. március 10-én. Március 15-én a hímekkel együtt egy tojó is mozgott. Március 25-én párzás. Az odú megtalálása április 30-án. Tojásrakás, költés, fiókanevelés májusban és június első felében. Június 10-én

látható a fióka az odú röpnnyílásában. Június 14-ére már kirepültek a fiókák. Megfigyelés, illetve hang alapján két fiókát sikerült azonosítani. Július 1-jén még a revírben tartózkodik a család (a kirepülést követő 2-3. hét). Július 18-án már nincsenek a területen (a kirepülést követő 4-5. hét).

Ausztriában 2013 és 2018 között összesen 336 db 10x10 km-es kvadrátról 931 alkalommal figyelték meg a madarat (www.ornitho.at). Az osztrák madártani honlap adatai alapján az utóbbi öt évben mind a megfigyelési helyek, mind a megfigyelések száma emelkedik (a megfigyelők és a megfigyelési napok számáról sajnos nincsen adat). A Kőszegi-hegységben a megtalált fészkelőhelytől északnyugatra 30 km-re lévő négyzetben található a legközelebbi fészkelésre utaló adata (Ausztria, Krumbach). Azt, hogy a hazai megfigyelések gyarapodó száma a faj terjeszkedését jelenti, vagy csak szaporodó alkalmi megfigyelésekről van szó, további vizsgálatot igényel. A jelenlegi fészkelőhely a faj költőterületének peremterületére esik. Bízunk benne, hogy a törpekuvík rendszeres fészkelője marad a Kőszegi-hegységnek!

Irodalom

- Bánhidi P., Gyurácz J. (2012): A törpekuvík (*Glaucidium passerinum*) első gyűrűzött példánya Magyarországon. Cinege, Vasi Madártani Tájékoztató, 17.
- Bankovics A. (1990): Újabb fajok Magyarország avifaunájában. Aquila, Budapest, 96–97. p. 27–137.
- Gyurácz J., Lukács Z., Vörös N. (2010): Vas megye madarainak névjegyzéke, Cinege, Vasi Madártani Tájékoztató, 15.
- Haraszthy L. (1988): Magyarország madárvendégei, Natura Kiadó, Budapest: p. 122-123.
- MME Nomenclator Bizottság (2012): a MME Nomenclator Bizottság 2010. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. MME NB, Budapest, birding.hu. (Hozzáférés: 2012. augusztus 31.)
- Pfarr, M. & A. Limbrunner (1980): Ornithologischer Bildatlas der Brutvögel Europas. Band 2. -Verlag J. Neumann-Neudamm, Melsungen
- Schmidt A., Pačenovský S. (2011): A törpekuvík (*Glaucidium passerinum*) költése a Gömör–Tornai-karszton. Aquila, Budapest, 118. évf., p. 87-96.
- Schönn, S. (1980): Der Sperlingskauz. Die Neue Brehm-Bücherei 513. A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt, 123. p.
- Ubrankovics P. & Varga L. (1977): Törpekuvík a Soproni-hegységben. Madártani Tájékoztató, Budapest, 1978. jan. – febr. 3.
<http://birding.hu/megfigyeles/adatlap/704403> (2018. 07.21.)
<https://www.featherbase.info/de/species/glaucidium/passerinum> (2018. 07.21.)
https://www.ornitho.at/index.php?m_id=620&frmSpecies=319&sp_tg=1&tframe=0&maptype=max&action=sp&y=-20132018&y_start=2013&y_stop=2018#
 (2018. 07.21.)
<https://www.xeno-canto.org/species/Glaucidium-passerinum> (2018. 07.21.)

A barátréce (*Aythya ferina*) első bizonyított fészkelése Vas megyében

Tóth Kornél

9600 Sárvár, Újsziget u. 20., e-mail: kokitoth77@gmail.com

K. Tóth: First record of Common Pochard breeding in Vas County

One female and their three fledglings were observed on 1 July 2018 in gravel pit of Rábapaty. Detection of the female with six fledglings were on 11 August 2018 in the same place.

A rábapatyi kavicsbánya-tavak felfedezésük óta eddig is rengeteg új, érdekes madárfaunisztikai adattal szolgáltak Vas megyei viszonylatban. Ez idén sem történt másképp, kettő megyei szinten új fajt sikerült megfigyelnünk a területen, plusz egy Vas megyében még nem dokumentált új fészkelést is sikerült bizonyítani. A 2015 novemberében megtalált tavakon szinte mindegyik megfigyelési napon láttunk barátrécét (*Aythya ferina*), maga a faj nem számított ritkaságnak itt. Sőt gyanúsan párban mozgó madarakat is többször láttunk az évek folyamán. Egyértelműen, mint ebben az esetben – fiókáit vezető tojó – azonban nem sikerült meggyőződnünk konkrét fészkelésről.

A barátréce hazánkban a leggyakoribb bukóréce. Ennek ellenére néhány éve védelmet élvez, mert csökkenő állománya töredéke a tőkés récének, ráadásul röptében könnyű összetéveszteni más ritka récefajjal, többek között a fokozottan védett cigányrécével. A barátréce Eurázsia jelentős részén előfordul, eredetileg a sztyeppövezetben fészkel, de egyre nagyobb területeket hódít meg Nyugat-Európában is. Vonuló faj, ha a hazai vizek télen befagynak, Dél-Európában telel. Vas megyében gyakori átvonuló (Gyurácz et al. 2010). Előnyben részesíti a mélyebb vízű tavakat, mert táplálékát (hínár, magvak, rovarok, kagylók) bukva szerzi. Fészket nyílt vízfelület közelében, de rejtetten alakítja ki. Fészkealjja 8-11 tojásból áll, de előfordul, hogy egymás fészkebe rakják a tojásokat és több tojó egy fészket használ, sőt más fajokkal is kikeltethetik fiókáikat. A kotlási idő 23-25 nap. A kiskacsák 7-8 hetes korban válnak röpképesé (<http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-aytfer>).

Párban mozgó madarakat az idén is többször láttunk mindkét bányaterületen. A rábapatyi kavicsbányák középső töegységének keleti oldalán fekvő hosszú, mély É-D tájolású tavnál sikerült először megpillantanom a barátréce tojót 3 kicsi fiókáját

vezetve 2018. július 1-én. A tó három oldalról meredek fallal körbevett, nyugati oldalának közepe táján viszont laposabb, gyékénnyel, náddal benőtt terület található. Valószínűleg itt rakhatta fészket a madár. A következő hétvégén természetesen a barátréce család volt a madarászat fő célpontja és sikerült is újra megtalálni a családot. Ekkor már 6 fiókával együtt mutatkozott a tojó. Ezt követően sokáig nem sikerült megtalálni őket, majd 2018. augusztus 11-én ismét szem elé kerültek. A létszám hiánytalan volt, a fiókák rengeteget cseperedtek az eltelt idő alatt. Ez volt sajnos az utolsó eset, amikor együtt láttam a családot, de ekkor már a fiókák csaknem anyányi méretűek voltak. Remélhetőleg ügyes rejtőzködő képességüknek köszönhetően sikeresen kirepültek és tovább gyarapítják a hazánkban fészkelő barátréce állományt.

Érdekes megfigyelések Vas megyében 2018-ban

Kóta András

9700 Szombathely, 11-es Huszár út 126., e-mail: vasimadarasz@gmail.com

A. Kóta: Avifaunistical data of the rare bird species in Vas County, 2018

The report presents the most interesting data from the season 21 November 2017 and 20 November 2018. The Cattle Egret and Eurasian Oystercatcher were observed for the first time in Vas County, 2018.

A megyében ritkán előforduló madárfajok megfigyelési adatainak rendszerezett gyűjtése az elmúlt években kialakított rendszerben 2018-ban is folytatódott. Alábbi dolgozatomban ismertetem 2017. november 21. és 2018. november 20. között megfigyelt megyei ritkaságokat, mely adatok elsősorban a következő madarászoknak köszönhetőek (abc-sorrendben): Csempesz Sándor, Döbrösi Roland, Faragó Ádám, Harsányi Krisztián, Heincz Miklós, Illés Péter, Kis Pál, Kóta András, Rába Veronika, Somogyi Csaba, Tóth Kornél, Tóth László, Vasuta Gábor és Zséder Péter. Az adatokat kiegészítettem a www.birding.hu madártani honlap és adatbázis adataival és egyéb szóbeli közlések nyomán szerzett információkkal.

A legritkább madárfajok esetében a Cinege 15. számában megjelent „VAS MEGYE MADARAINAK NÉVJEGYZÉKE” által rendszerezett adatok alapján adtam meg a megfigyelések számát, figyelembe véve a Névjegyzék lezárása után a megyében előkerült, számomra ismertté vált adatokat is.

A vizsgált időszakban két leírandó madárfaj került elő a megyében: a karmazsinpírók (*Carpodacus erythrinus*) és a törpekuvik (*Glaucidium passerinum*). A pírókok idén is a teljes költési időszakban megfigyelhetőek voltak az Abért-tónál. A törpekuvik is fészkel a Kőszegi-hegységben, arról ebben a Cinegében egy külön cikkben olvashatunk.

Két új fajjal gazdagodott 2018-ben Vas megye madárvilága: a csigaforgató (*Haematopus ostralegus*) került elő tavasszal a rábapatyi kavicsbányatavaknál, majd ősszel egy pásztorgém (*Bubulcus ibis*) ugyanott. Ezen kívül kiemelkedik a pásztormadár (*Pastor roseus*) előfordulása, amely legutóbb 1926-ban volt errefelé. A 2018-as évben is a megyében összes ritkaságadat fele a rábapatyi kavicsbányáknál lett megfigyelve. A szerecsensirálynak (*Larus meloncephalus*) Chernel óta mindösszesen 8 előfordulásról tudunk 2017-ig bezárólag, ehhez képest meglepő volt, hogy 2018-ben 7 alkalommal került távcsöveink elé.

Ismereteink szerint megyénkben eddig legfeljebb 10 alkalommal megfigyelt, kiemelkedő ritkaságok listája a vizsgált időszakból (a latin név után az egyes fajok valaha volt, összesített megfigyeléseinek sorszáma):

- a csigaforgató (*Haematopus ostralegus*) 1.;
- a pásztorgém (*Bubulcus ibis*) 1.;
- a fekete réce (*Melanitta nigra*) 2.;
- a törpekuvik (*Glaucidium passerinum*) 3.;
- az ezüstsirály (*Larus argentatus*) 3.;
- a pásztormadár (*Pastor roseus*) 3-4.;
- a hegyi réce (*Aythya marila*) 7-8.;
- a kígyászölyv (*Circaetus gallicus*) 8.;
- a fakó rétihéja (*Circus macrourus*) 9.;
- a szerecsensirály (*Larus melanocephalus*) 9-15.;

Részletes lista azokról a madárfajokról, amelyekről legfeljebb 3 megfigyelés gyűlt össze 2017. november 21. és 2018. november 20. között:

Hegyi réce (*Aythya marila*)

2017. december 4- 2018. január 18. Csénye, Sárvári-horgásztó 1 tojó pld. (Kóta András és többen mások)

November 3. Rábapaty, kavicsbánya 1 ad tojó pld. (Tóth Kornél)

Fekete réce (*Melanitta nigra*)

November 18. Rábapaty, kavicsbánya 1 tojó színezetű pld. (Csempezs Sándor, Tóth Kornél)

Északi búvár (*Gavia stellata*)

November 3-11. Táplánszentkereszt, gyöngyöshermáni kavicsbányatavak 1 pld. (Kóta András)

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps grisegena*)

Szeptember 25-28. Rábapaty, kavicsbánya max. 2 pld. (Vasuta Gábor ill. Tóth Kornél)

Pásztorgém (*Platalea leucorodia*)

November 4. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Csempezs Sándor), majd ugyanaz a példány november 5-7. Csénye, Sárvári-horgásztó (Kóta András és többen mások)

Kanalasgém (*Platalea leucorodia*)

Június 1. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Kóta András és Tóth Kornél)

Augusztus 26. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél)

Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*)

Augusztus 13. Celldömölk, belváros felett átrepült 1 pld. (Vasuta Gábor)

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*)

Április 2. Nick, mezőgazdasági terület 1 ad hím pld. (Erdő-Tóth Zsófia, Erdő Ádám)

Parlagi sas (*Aquila heliaca*)

Március 5. Rábapaty, kavicsbánya 1 imm pld. (Tóth Kornél, Zséder Péter)

Március 30. Ikervár, ártér 1 ad pld. (Heincz Miklós)

Kerecsensólyom (*Falco cherrug*)

Január 6. Kondorfa, 1 imm. (Faragó Ádám)

Kis vízicsibe (*Porzana parva*)

Április 15. Szemenye, kubikgödör 1 pld. (Tóth László, Döbrösi Roland)

Április 22. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél)

Csigaforgató (*Haematopus ostralegus*)

Április 15. Rábapaty, kavicsbánya 1 ad pld. (Tóth Kornél)

Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*)

Április 15. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél)

Április 22. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél, Rába Veronika és Pungor Dávid)

Nagy goda (*Limosa limosa*)

Május 12. Rábapaty, kavicsbánya 1 ad nászruhás pld. (Csempezs Sándor)

Július 1. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Somogyi Csaba, Tóth Kornél)

Kis póling (*Numenius phaeopus*)

Augusztus 8. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél)

Nagy póling (*Numenius arquata*)

Április 7. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Kóta András)

Augusztus 29. Sárvár, mezőgazdasági terület 1 pld. (Bognár Boldizsár)

November 4-11. Püspökmolnári, Transzkavics bányató 2 pld. (Kis Pál ill. Tóth László)

Szerecsensirály (*Larus melanocephalus*)

Az előző években írt beszámolómban is azt a rendszert követtem, hogy az olyan fajok összes adatát leírom, amelyekből összesen valaha nincs tíz adat a megyében, de mégis 3-nál többször fordult elő a vizsgált időszakban.

Március 20. Szombathely, Csónakázó-tó 2 ad nászruhás pld. (Kóta András)

Április 2. Körmend, 1 átrepülő ad pld. (Kóta András)

Április 9. Rábapaty, kavicsbánya 1 imm pld. (Kóta András)

Június 24. Rábapaty, kavicsbánya, 3 ad és egy juv pld. (Csemesz Sándor és Tóth Kornél)

Július 1. Táplánszentkereszt, gyöngyöshermáni kavicsbánya 1 juv pld. (Kóta András)

Július 4. Rábapaty, kavicsbánya 1 ad pld. (Faragó Ádám)

Augusztus 28. Táplánszentkereszt, gyöngyöshermáni kavicsbánya 1 juv pld. (Kóta András)

Heringsirály (*Larus fuscus*)

Március 20-22. Szombathely, Csónakázó-tó max. 2 ad pld. (Kóta András)

Június 3- július 4. Rábapaty, kavicsbánya valószínűleg ugyanaz az 1 ad pld. három alkalommal (Tóth Kornél, ill. Csemesz Sándor és Tóth Kornél, ill. Faragó Ádám)

Ezüstsirály (*Larus argentatus*)

Március 10. Szombathely, Csónakázó-tó, 1 ad pld. (Kóta András)

Kis sirály (*Hydrocoloeus minutus*)

Április 22. Rábapaty, kavicsbánya min. 50 pld. (Kóta András és Tóth Kornél)

Május 13. Rábapaty, kavicsbánya 2 pld. (Tóth Kornél)

Május 18. Körmend, Halogyalja 1 ad pld. (Kis Pál)

Lócsér (*Hydroprogne caspia*)

Április 8. Rábapaty, kavicsbánya 1 ad pld. (Tóth Kornél)

Július 20. Kőszeg, Abért-tó 1 ad pld. (Nagy Miklós)

Törpekuvik (*Glaucidium passerinum*)

Március 11-től kezdve sokan látták és fotózták a fajt a Kőszegi-hegységben (Illés Péter, Heincz Miklós, Harsányi Krisztián és sokan mások)

Uráli bagoly (*Strix uralensis*)

Január 16. Jánosháza, 84-es út mellett 1 autó által elütött pld. (Nagy Bertold via Hadarics Tibor via birding.hu)

Március 10-13. Velem, erdő, 1 pld. (Rába Veronika és többen mások)

Réti fülesbagoly (*Asio flammeus*)

2017. december 11. Ostffyasszonyfa, külterület 1 pld. (Jóna Zoltán via Győrig Előd via birding.hu)

Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*)

November 15. Kisunyom, kertben 3 pld. (Lendvai Zoltán via Vörös Norbert via birding.hu)

Pásztormadár (*Pastor roseus*)

Május 21. Nagysimonyi, kert max. 4 pld. (Szegevári Krisztián, Ruff Andrea és többen mások)

Május 25. Rábapaty, kavicsbánya 4 átrepülő pld. (Kóta András)

Köszönöm mindenkinek, aki adatot küldött nekem a 2018-es összefoglaló megírásához, vagy feltöltötte saját, vagy más érdekes megyei megfigyeléseit a www.birding.hu madártani honlap adatbázisába (Bognár Boldizsár, Csempesz Sándor, Döbrösi Roland, Erdő Ádám, Erdő-Tóth Zsófia, Faragó Ádám, Győrig Előd, Gyurác József, Hadarics Tibor, Harsányi Krisztián, Heincz Miklós, Illés Péter, Kis Pál, Lendvai Zoltán, Nagy Bertold, Nagy Miklós, Rába Veronika, Ruff Andrea, Somogyi Csaba, Szegevári Krisztián, Tóth Kornél, Tóth László, Vasuta Gábor, Vörös Norbert, Zséder Péter).

Irodalom

Gyurác J., Lukács Z., Vörös N. 2010. VAS MEGYE MADARAINAK NÉVJEGYZÉKE; NOMENCLATOR AVIUM COMITATUS CASTRIFERREI IN HUNGARIA. Cinege 15: 43-102.

Kóta A. 2012. Érdekes megfigyelések Vas megyéből 2012-ben. Cinege 17: 10-13.

Kóta A. 2013. Érdekes madárfaunisztikai megfigyelések Vas megyéből 2013-ban. Cinege 18: 36-40.

Kóta A. 2014. Érdekes megfigyelések Vas megyében 2014-ben. Cinege 19: 54-58.

Kóta A. 2015. Érdekes megfigyelések Vas megyében 2015-ben. Cinege 20: 49-54.

Kóta A. 2016. Érdekes megfigyelések Vas megyében 2016-ban. Cinege 21: 25-31.

Kóta A. 2017. Érdekes megfigyelések Vas megyében 2017-ben. Cinege 22: 44-50.

Gyöngyöshermáni madármegfigyeléseim összefoglalója 2010-2018

Kóta András

9700 Szombathely, 11-es Huszár út 126., e-mail: vasimadarasz@gmail.com

A. Kóta: Brief summary on the bird observation carried out on the gravel-pit lake at Gyöngyöshermán, 2010-2018

The report presents the most interesting data from the season November 2010 and November 2018. During the observations, the author showed the existence of 175 species. Among these, the occurrence of the Cattle Egret, Common Gull, Little Gull, Common Ringed Plover, Velvet Scoter and Red-necked Grebe are faunistical curiosities.

Alábbi dolgozattal szeretnék hozzájárulni Vas megye ornitológiai szemmel egyik legrégebb óta figyelemmel kísért kavicsbánya tavának madárfaunisztikai megismeréséhez.

2010 novembere és 2018 novembere között 101 alkalommal jártam a Szombathely és Táplánszentkereszt határán fekvő gyöngyöshermáni kavicsbánya tavaknál. Ezek közül csak 45 alkalommal sikerült a teljes területet bejárni és az összes megfigyelt fajt felírni. A többi alkalommal csak részleges bejárás történt, vagy inkább csak a vízimadarakat (és egy-két érdekesebb fajt) jegyeztem fel naplómbe. A bejárásaim során megfigyelt fajok 2011-ben bekerültek a Nyugat-Magyarország Fészkelő Madarainak Atlaszába. 2016 ősze óta a bejárásaim majdnem mindegyike szerepel a Madáratlasz Projekt (MAP) adatbázisában, mint teljes fajlista, azaz minden bejárás során minden észlelt fajt online feltöltöttem. Végig különös figyelemmel voltam a vízimadarakra, azok példányszámait legtöbbször pontos számolással, kisebb részben becsléssel meghatároztam. A többi madárfaj példányszámait csak néhány megfigyelésnél írtam fel pontosan. A megfigyelési alkalmak évenkénti és havi eloszlása a következőként alakult:

Jan.	Febr.	Már.	Ápr.	Máj.	Jún.	Júl.	Aug.	Szep.	Okt.	Nov.	Dec.
9	6	12	10	7	1	6	4	9	8	17	12

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	7	2	6	12	14	12	17	30

A bejárások ideje és hossza teljesen véletlenszerű volt, azaz akkor mentem ki, amikor kevés szabadidőmből tudtam egy kis időt erre fordítani, legtöbbször délelőtt, vagy napközben. Egy-egy alkalom jellemzően másfél - két és fél óra volt. A

madarak aktivitása szempontjából ideális hajnali, vagy kora reggeli időpontokban kevésszer voltam. Ennek ellenére 175 fajt sikerült megfigyelnem, ebből 1 E-kategóriás (azaz minden valószínűség szerint szökevény, a mandarinréce), 3 pedig C kategóriás (nílusi lúd, fácán, parlagi galamb). Legtöbbször egyedül végeztem a madármegfigyelést, ritkán elkísértek madarászársaim (a teljesség igénye nélkül: Harsányi Krisztián, Heincz Miklós, Illés Péter, Lőrincz József, Lukács Zoltán) és sokszor gyermekeim (Julka és Misi) is.

A vízhez köthető és néhány egyéb érdekesebb fajok részletes listája:

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*) Állandó madár, lényegében minden alkalommal megfigyeltem. 2011 óta minden évben 2-3 pár költésbe kezd, kottló madarakat és kikelt fiókákat majdnem minden évben láttam. Több esetben olvastam le színes gyűrűjét itt költésben lévő, vagy telelő madárnak, amelyik a szombathelyi Csónakázó-tavon lett korábban jelölve. Maximális példányszám télen rendszeresen megközelíti, vagy meg is haladja az ötven példányt, pl. 2011.04.20. 47 pld., 2018.03.07 és 03.10 52 pld. Ezek a madarak a tavak környéki repcén tartózkodnak, de bejárnak inni és pihenni a vízre.

Vetési lúd (*Anser fabalis*) Ritka (3 adat): 2013.12.06. 2 pld. 2017.01.30. 15 pld., 2018.10.21. 1 pld.

Nagy lilik (*Anser albifrons*) Ritka (5 adat): 2012.03.07. 4 pld. 2013.12.07-16 max. 4 pld., 2016.12.05. 5 pld. 2017.01.14. 70 pld. 2017.01.30. min. 25.

Nyári lúd (*Anser anser*) Szórványos vendég kis csapatokban október-február között (12 adat). Legnagyobb példányszám: 2013.12.16.-án volt (16 pld.).

Nílusi lúd (*Alopochen aegyptiacus*) 3 adat: 2014.11.07-12.08 2 pld. 2015.03.09 1 pld. 2015.07.20. 2 pld.

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) 2 adat: 2014.12.08. 3 pld. 2017.11.14 1 tojó pld.

Mandarinréce (*Aix galericulata*) Egy (minden valószínűség szerint szökevény) gácsért figyeltem meg 2017.10.29 és 11.20 között három alkalommal.

Fütyülő réce (*Anas penelope*) Szeptembertől márciusig gyakori vendég (47 adat). Legjellemzőbb november-január között. Legkésőbbi adata 2018. március 30, legkorábbi 2018. szeptember 02. Maximális példányszám 22 (2014.12.08), 10-nél többet csupán 7 alkalommal láttam.

Kendermagos réce (*Anas strepera*) Szórványos vendég 18 megfigyeléssel, melyeknek 2/3-a november és a március hónapokból van. Legnagyobb csapatát 2010.11.24-én láttam (15 pld.)

Csörgő réce (*Anas crecca*) Gyakori vendég szeptember-március között (60 adat). Legnagyobb csapatát 2014.01.06-án láttam, 97 pld-t. Csak 6 alkalommal láttam 50-nél többet belőlük. Legkorábbi adata 2018.09.02, 9 pld, legkésőbbi előfordulás: 2018.04.07. 2 pld.

Tőkés réce (*Anas platyrhynchos*) Mind a megfigyelések számában, mind a példányszámban a leggyakoribb madár a területen. 72 bejárásnál jegyeztem fel példányszámot. Mennyiségük október közepén emelkedik először 300 fölé, majd a téli maximumok több évben meghaladták az 500-at decemberben és januárban. Legnagyobb példányszám 670 volt (2017.12.04.). A magasabb példányszámok megmaradnak február végéig, illetve március elejéig, majd március végére egészen eltűnik, csak mutatóba marad egy-két példány. Érdekes módon egyszer se láttam fiókákat vezető tojót, pedig a Fészkelő Madáratlasz számára a biztos költések dokumentálására 2014 óta nagyon ráállt a szemem.

Nyílfarkú réce (*Anas acuta*) Szórványos vendég (16 adat). Szeptember-február között fordult eddig elő, 12 alkalommal csupán 1-1 magányos madár, 3 alkalommal 2 pld, egy alkalommal 4 pld. (2017.02.27.).

Böjti réce (*Anas querquedula*) 11 adat alapján szórványos márciusi-áprilisi átvonuló. Egyetlen megfigyelése van az őszi vonulás idejéről: 2018.08.27 5 pld. Maximális példányszám 50 (2015.03.30).

Kanalas réce (*Anas clypeata*) Szórványos vendég összesen 12 megfigyelési adattal, melyek $\frac{3}{4}$ -e márciusból és szeptemberből származik. Legnagyobb példányszám 13 (2014.09.11.).

Üstökös réce (*Netta rufina*) Szórványos vendég október-március között (14 adat). Legnagyobb példányszám 2011.03.09-én volt (7).

Barátréce (*Aythya ferina*) Gyakori őszi-téli vendég (60 adat). Jellemzően 10-40 példányos csapatokban mutatkozik, 50-nél nagyobb csapatát csupán négyszer láttam, maximális mennyiség 2014.02.13-án volt (122 pld.). Legkorábbi észlelése 2018. július 1, legkésőbbi 2018.04.27.

Cigányréce (*Aythya nyroca*) Ritka késő őszi-téli vendég, 8 megfigyelés szeptember-december hónapokból.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*) Kiszámú, de rendszeres vendég elsősorban szeptember-december között (37 adat). Jellemzően 1-5 példány fordul elő, maximális példányszám 15 volt (2018.10.13.). Legkorábbi adat: 2014.09.08, legkésőbbi 2018.04.11.

Hegyi réce (*Aythya marila*) 2 adat: 2013.12.16-28. 1 hím, 2016.11.21. 1 tojó/juv

Füstös réce (*Melanitta fusca*) 1 adat: 2016.12.12.-19. 1 tojó/juv

Kerceréce (*Bucephala clangula*) Ritka téli-tavaszi vendég, 8 adata van december-április hónapokból.

Kis bukó (*Mergus albellus*) 1 adat: 2015.11.30. 1 tojó színezetű pld.

Örvös bukó (*Mergus serrator*) 1 adat: 2014.12.08. 1 tojó színezetű pld.

Nagy bukó (*Mergus mergus*) 2 adat: 2017.12.04. 1 pld., 2018.01.07. 3 pld.

Északi búvár (*Gavia stellata*) 1 adat: 2018.11.03-11. 1 pld.

Sarki búvár (*Gavia arctica*) 6 adat 1-1 madárról: 2 tavaszi (2015.04.16., 2018.04.27) és 4 őszi (2013.11.03., 2016.10.27., 2017.11.28-12.04., 2018.10.13). Ismereteim szerint a gyöngyöshermáni tavakon fordult elő a legtöbb alkalommal ez a faj Vas megyében.

Kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*) Kisszámú, de rendszeres őszi-téli vendég (34 adat). Legjellemzőbb szeptember-december között. Február-június között mindössze egyetlen adata van (2015.03.30. 1 pld.). Legnagyobb példányszámot 21018.11.03-án számoltam (15 pld.).

Búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*) Gyakori vendég (53 adat). 2014 óta átnyaraló, egymásnak udvarló, tartósan párban mozgó madarakat minden évben látni a tavakon, de sikeres költése a fészeképítésre alkalmatlan vízfelület miatt eddig nem volt. Legkorábbi adata 2018.03.13, legkésőbbi 2016.12.19. Legnagyobb példányszáma 15 volt (2018.09.10-20).

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps grisegena*) 1 adat: 2014.01.13. 1 pld.

Füles vöcsök (*Podiceps auritus*) 1 adat: 2010.11.24. 1 pld.

Feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*) 2 adat: 2018.08.28. 1 pld. és 2018.11.03-11. 1 pld.

Kárókatona (*Phalacrocorax carbo*) A terület jellemző vízmadara, kis számban egész évben megfigyelhető. 68 adatából csupán 10 alkalommal láttam 10-nél nagyobb csapatát, maximális mennyisége 2016.02.09-én volt (48 pld.).

Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*) Szórványos vendég (13 adat). Már 2011-ben 4 pld novemberben hosszabb ideig kitarzott, majd 2013-2014 telén egy kisebb csapat (max. 8 pld.) feltehetőleg áttelelt. 2017-ben és 2018-ban júliusban (azaz a költési idő után) rögtön megjelent, 2018-ban egy madarat láttam július-szeptember között 3 alkalommal is. Legnagyobb példányszáma 2018.11.03-án volt (9 pld.).

Böllömbika (*Botaurus stellaris*) 2 adat (1-1 pld.): 2011.11.09, 2016.01.06.

Törpegém (*Ixobrychus minutus*) Nem elképzelhetetlen, hogy alkalmanként 1-1 pár költésbe kezd a területen, de mindösszesen 3 megfigyelésem van a fajról: 2014.06.15, 2016.06.22 és 2018.05.27.

Kis kócsag (*Egretta garzetta*) 1 adat: 2017.09.24. 2 pld.

Nagy kócsag (*Egretta alba*) Rendszeres vendég (38 adat). A környező mezőgazdasági területek jellemző madara, de kis számban látni a tavakon is pihenni, inni és a sekély partszegélyen vadászatni. 10 példánynál többet csupán 4 alkalommal számoltam, legnagyobb példányszám 2014.09.08-án volt (43 pld.).

Szürke gém (*Ardea cinerea*) 45 megfigyelési adattal a leggyakoribb gémféle a gyöngyöshermáni tavaknál. Legnagyobb példányszáma 2018.09.30-án volt (12 pld.).

Vörös gém (*Ardea purpurea*) Ritka április, illetve nyári/kora őszi vendég (8 adat, 1-1 pld): 2011.04.20., 2016.04.28., 2017.04.24., 09.24., 2018.07.01., 08.10., 08.27.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*) 1 adat: 2018.09.10. 1 átrepülő pld.

Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) Ritka vendég (7 adat): április-május illetve szeptember-október hónapokban láttam eddig 1-3 pld-t.

Darázsölyv (*Pernis apivorus*) 1 adat: 2015.07.20. 1 pld.

Barna kánya (*Milvus migrans*) Ritka vendég (6 adat). Státusza nem teljesen tisztázott, 2018-ban volt egy gyanú egy környékbeli költésre, de nem sikerült a fészket megtalálni. 2014.09.08., 2015.04.16., 2015.05.07., 2016.04.19., 2018.04.07., 05.27.

Rétisas (*Haliaeetus albicilla*) Ritka vendég (3 adat): 2014.09.08. 1 imm pld., 2018.09.23 2 pld (ad és juv/imm), 2018.10.13. 1 imm ült egy közeli magasfeszültségű oszlopon.

Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) 2014-ben, 2015-ben és 2018-ban volt valószínű, illetve biztos költése (nászrepülő, párban mozgó, illetve 2018-ban etető öreg madár és kirepült fiatalok is).

Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*) Ritka vendég november-február között (7 adat 1-1 madárról).

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*) 1 adat: 2016.04.19. 1 ad hím pld.

Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) Ritka tavaszi átvonuló (2 adat): 2011.04.20 1 ad hím, 2018.04.27 1 tojó pld.

Gatyás ölyv (*Buteo lagopus*) Ritka téli vendég (2 adat, 1-1 pld.): 2014.12.11., 2016.01.14.

Halászsas (*Pandion haliaetus*) 1 adat: 2016.04.28. 1 átrepülő pld.

Kabasólyom (*Falco subbuteo*) Ritka tavaszi vendég (2 adat): 2016.04.28. és 2017.04.24.

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*) Ritka őszi vendég (3 adat): 2012.10.14 1 átrepült, 2015.10.15. 1 imm, 2018.09.23. 1 pld traverzen ült.

Guvat (*Rallus aquaticus*) 1 adat: 2015.03.09. 1 pld. szólt.

Vízityúk (*Gallinula chloropus*) 1-1 pár feltételezésem szerint minden évben költésbe kezd, de mégis ritkán kerül szem elé. 2017. július 14-én 4 pullust és 2 öreg madarat láttam együtt.

Szárcsa (*Fulica atra*) Gyakori vendég, feltételezett fészkelő (53 adat). Valószínűleg megpróbálkozik 1-1 pár költéssel minden évben, 2015.07.20-án láttam is azévből kikelt szárcsákat, melyek minden valószínűség szerint a területen keltek. Jellemző faj inkább csak szeptembertől februárig. Legnagyobb példányszám 2014.02.13-án volt (89 pld.).

Daru (*Grus grus*) Ritka vendég (3 adat): 2012.03.07. 21 pld. 2017.11.06. 60 pld. 2018.11.03. 4+1+11 pld.

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*) 1 adat: 2018.05.07 2 pld.

Gulipán (*Recurvirostra avosetta*) 1 adat: 2018.05.27. 2 pld.

Kis lile (*Charadrius dubius*) Április-augusztus között a terület kisszámú, de jellemző madara. Izgatott, területföltő, riasztó madarakat látni rendszeresen, feltételezéseim szerint minden évben költésbe kezd minimum egy pár, mégha konkrét fészket, vagy röpképtelen fiókat sose láttam.

Parti lile (*Charadrius hiaticula*) 1 adat: 2018.07.01. 1 ad pld.

Aranylile (*Pluvialis apricaria*) Ritka vendég (3 adat): 2013.11.03 67 pld., 2017.12.19 1 pld. és 2018.03.13. 1 pld.

Bíbic (*Vanellus vanellus*) Naplóimban 19 adatát találtam, 2018-ban feltételezetten fészkelte egy közeli mezőgazdasági területen. Legnagyobb mennyiségeket márciusban (2018.03.10. 200+) illetve novemberben (2013.11.03. 150 pld.) látni.

Apró partfutó (*Calidris minutus*) Ritka vendég (3 adat): 2017.09.24 2 juv pld., 2018.05.07. 1 ad pld., 2018.07.22 1 ad nászruhás pld.

Temminck-partfutó (*Calidris temminckii*) 1 adat: 2018.05.09 3 pld.

Havasi partfutó (*Calidris alpina*) Ritka vendég (4 adat): 2018.07.01. 1 nászruhás ad pld., 2018. 08.10 1 nászruhás ad pld., 2018.09.02 1 juv pld., 2018.09.22 1 átrepülő pld.

Pajzsos cankó (*Philomachus pugnax*) Ritka vendég (8 adat), eddig május – szeptember között láttam. Legnagyobb példányszáma 14 volt (2018.05.09.).

Sárszalonka (*Gallinago gallinago*) Ritka vendég (4 adat): 2015.03.09 1 átrepülő pld. 2018.03.18. 2 pld. 2018.09.02. 2 pld. 2018.10.21 1 pld.

Nagy póling (*Numenius arquata*) 1 adat: 2014.03.24. 2 pld. átrepült.

Billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*) Szórványos vendég április–szeptember között (16 adat). Legkorábbi adata 2015.04.16, legkésőbbi 2018.09.23. Legnagyobb csapatát 2015.05.07-én figyeltem meg (7 pld.). Költési viselkedést eddig egyszer sem mutatott, de van egy május végi észlelése is (2018.05.27.).

Erdei cankó (*Tringa ochropus*) Ritka vendég (5 adat). Négyszer júliusban fordult elő (max 2 pld.), egyetlen megfigyelése van szeptemberből (2018.09.23. 3 pld.).

Füstös cankó (*Tringa erythropus*) 1 adat: 2018.07.22. 1 ad nászruhás pld.

Szürke cankó (*Tringa nebularia*) Ritka vendég április-szeptember között (8 adat). 2 alkalommal láttam 2 pld.-t, 6 alkalommal magányosan mozgott.

Réti cankó (*Tringa glareola*) Ritka vendég július és augusztus hónapokban (8 adat). Legnagyobb csapatát 2018.08.10-én láttam (16 pld.).

Szerecsensirály (*Larus melanocephalus*) 2 adat: 2018.07.01 1 juv pld., 08.28 1 juv pld.

Dankasirály (*Larus ridibundus*) Gyakori vendég, eddig a február hónap kivételével minden hónapban előkerült (37 adat). Jellemzően 20-nál kisebb csapatokban. 30-nál nagyobb mennyiséget csupán 4 alkalommal láttam.

Viharsirály (*Larus canus*) Ritka vendég november-március között (8 adat). Legnagyobb csapata 15 pld. volt (2014.12.08).

Heringsirály (*Larus fuscus*) 1 adat: 2015. 07. 20 2 ad pld.

Sztyeppi sirály (*Larus cachinnans*) Jó fotófelszerelés és az idő hiányában naplómban csupán 3 alkalommal írtam be külön, hogy volt biztosan sztyeppi sirály is a nagytestű sirályok csapataiban. Márciusban és novemberben láttam eddig. Ennél minden bizonnyal sokkal gyakrabban fordul elő.

Sárgalábú sirály (*Larus michahellis*) Nyár végén rendszeresen többszázcsapatos csapatban vannak a nagytestű sirályok a tavakon, akik a környékben lévő mezőgazdasági területeken táplálkoznak. Az öreg madarak alapján ezek elsöprő

többsége sárgalábú sirály. Legnagyobb mennyiséget 2018.08.28.-án számoltam (760 pld. nagysirály).

Kis sirály (*Hydrocoeleus minutus*) 1 adat: 2014.05.05. min 50 pld.

Küszvágó csér (*Sterna hirundo*) 10 alkalommal láttam, melyből 4 adat áprilisi, egy májusi és 5 júliusi. Legnagyobb példányszám 2018.07.22.-én volt (5 pld.).

Fattyúszerkő (*Chlidonias hybrida*) 2 adat: 2011.05.24. 4 pld. 2015.05.07 1 ad pld.

Kormos szerkő (*Chlidonias nigra*) Leggyakoribb szerkőfaj (9 adat). Eddig május-szeptember között fordult elő. Legnagyobb példányszáma 2014.05.05.-én volt (min 20 pld.).

Fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*) Ritka vendég (3 adat): 2011.04.20 4 ad pld., 2015.09.28 1 ad pld, 2018.04.27. 1 ad pld.

Réti fülesbagoly (*Asio flammeus*) 2014.12.11-én egy példányt hosszasan figyelhettem nappali vadászata közben. Más bagolyfajt a területen eddig nem észleltem.

Hamvas küllő (*Picus canus*) 2018.09.23.-án egy hím pld. táplálkozott az egyik tóparti kiszáradt fán.

Erdei pacsirta (*Lullula arborea*) 1 adat: 2018.03.18.-án havas, hideg időben egy pld. táplálkozott a tóhoz vezető bekötőút mellett.

Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*) 2 adat: 2018.09.30. 2 pld. 2018.10.13 1 pld.

Fülemülesitke (*Acrocephalus melanopogon*) 1 adat: 2015.03.30 1 éneklő pld.

Foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*) Ritkán észleltem, feltételezett fészkelő.

Énekes nádiposzáta (*Acrocephalus palustris*) Kiszámú fészkelő.

Cserregő nádiposzáta (*Acrocephalus scirpaceus*) Ritka vendég, feltételezett fészkelő.

Nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*) A terület egyik legjellemzőbb fészkelő énekesmadara. 2018.05.07.-én 13 éneklő hímet számoltam.

Karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*) A vasút és a tavak közötti bokrosban legalább egy revírben stabilan minden évben észleltem.

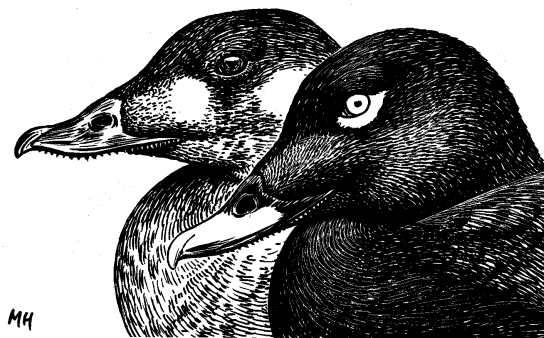
Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*) 1 adat: 2015.10.15. 1 pld. egy nagy, vegyes énekesmadár csapatban.

Barkóscinege (*Panurus biarmicus*) 2014.03.24 2 pld, 2015.03.30 1 ad hím pld, 2017.10.29 1 hang.

Függőcinege (*Remiz pendulinus*) 1-1 pár valószínűleg minden évben költ, lakott fészket többször is találtam már.

A terület énekesmadarait intenzívebben csak 2016-2018 között figyeltem meg, minden fajra kiterjedő teljes és pontos adatokkal a korábbi évekből nem feltétlenül rendelkezem. Elsősorban a 2018-as adataim alapján a fészkelési időszakban jellemzően megfigyelhető (azaz a területen, vagy annak közvetlen közelében valószínűleg, vagy biztosan fészkelő), vízhez nem feltétlenül köthető madarak a következők voltak: fácán (*Phasianus colchicus*), egerészölyv (*Buteo buteo*), vörös vércse (*Falco tinnunculus*), parlagi galamb (*Columba livia f. domestica*), örvös galamb (*Columba palumbus*), balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*), vadgerle (*Streptopelia turtur*), kakukk (*Cuculus canorus*), nyaktekercs (*Jynx torquilla*), zöld küllő (*Picus viridis*), nagy fakopáncs (*Dendrocopus major*), búbos pacsirta (*Galerida cristata*), mezei pacsirta (*Alauda arvensis*), partifecske (*Riparia riparia*), füstifecske (*Hirundo rustica*), barázdabillegető (*Motacilla alba*), fülemüle (*Luscinia megarhynchos*), fekete rigó (*Turdus merula*), énekes rigó (*Turdus philomelos*), karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*), kis poszáta (*Sylvia curruca*), mezei poszáta (*Sylvia communis*), barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*), fitiszfüzike (*Phylloscopus trochilus*), őszapó (*Aegithalos caudatus*), széncinege (*Parus major*), sárgarigó (*Oriolus oriolus*), tövisszűrő gébics (*Lanius collurio*), szajkó (*Garrulus glandarius*), vetési varjú (*Corvus frugilegus*), seregély (*Sturnus vulgaris*), házi veréb (*Passer domesticus*), mezei veréb (*Passer montanus*), zöldike (*Carduelis chloris*), tengelic (*Carduelis carduelis*), kenderike (*Carduelis cannabina*), citromsármány (*Emberiza citrinella*), nádi sármány (*Emberiza schoeniclus*).

Hálás köszönettel tartozom Kováts Istvánnak a területre való belépésem engedélyezéséért!

Füstös réces (*Melanitta fusca*)

Madártani adatok a Celldömölk környéki belvízfoltokról

Somogyi Csaba

9500 Celldömölk, Marx u. 74., e-mail: csabis09@gmail.com

Cs. Somogyi: New data on avifauna around the Celldömölk

The authors list some new avifaunistical and nesting data about interesting bird species, for example the wintering of the Common Shelduck, Eurasian Teal and Common Kestrel.

Az idei évben Celldömölk környékén két nagy kiterjedésű belvízfolt madárvilága szolgáltatta a madarászok számára a látnivalók zömét. Az egyik ilyen foltot január közepén találtam meg, ez a Cinca patak mentén húzódott, míg a másik vízfelület júliusban, Mersevát határában terült el, félig-meddig Veszprém megyébe átnyúlva, a Marcal folyónál.

A téli terület legérdekesebb fajának a bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) számított, mely 2-3 példánnyal több napon át volt megfigyelhető. Itt megfordultak nagyobb libacsapatok is (pl.: 2018.02.18. kb. 400 vadlúd), állandóan jelen voltak bütykös hattyúk (*Cygnus olor*), melyek között volt egy lábgyűrűs madár, amit sajnos nem tudunk leolvasni, nagyobb búbos csapat (*Vanellus vanellus*) emellett tőkés récék (*Anas platyrhynchos*) és csörgő récék (*Anas crecca*) uralták a vizet. Ezekre vadászott például az egyik alkalommal egy héja (*Accipiter gentilis*) - sikertelenül, de a ragadozómadarak közül egy áttelelő vörös vércse (*Falco tinnunculus*) és néhány egerészölyv (*Buteo buteo*) számítottak állandó vendégeknek. Nagy kócsagokból (*Egretta alba*) is mindig volt jelen néhány példány a víz menti repcén.

A Mersevát melletti folton a fajgazdagság volt a jelentős számomra inkább, mintsem konkrét fajok. A nyár közepe amúgysem a legjobb madármegfigyelési időszak, viszont ez a terület olyan madarakat mozgatott meg, melyek a megyében amúgy nem számítanak gyakori vendégnek. Kiemelném a 10-12 példánnyal napokig itt tartózkodó gólyatöcsöket (*Himantopus himantopus*), a 2 példánnyal jelenlévő kis kárókatont (*Phalacrocorax pygmeus*), a nagy kócsagokkal közösen táplálkozó és mozgó 6 kis kócsagot (*Egretta garzetta*) és a két alkalommal átrepülő fekete gólyát (*Ciconia nigra*).

A limikólák is szép állománnyal képviseltették magukat itt: réti cankóból (*Tringa glareola*) olykor száz feletti példányszám verődött össze illetve a pajzsoscankóból (*Philomachus pugnax*) is nagyobb mennyiség volt látható. Rajtuk kívül piros lábú cankó (*Tringa totanus*), füstös cankó (*Tringa erythropus*) és szürke

cankó (*Tringa nebularia*) néhány példánya is keresgélt a sekélyebb részeken, valamint a sárszalónkából (*Gallinago gallinago*) is több tízes csapatok mocoogtak. Bíbicek keresgéltek a gólyatöcsökkel közösen. Nagy kócsagok és szürke gémekek (*Ardea cinerea*) sem hiányozhattak, ha már vízfoltról beszélünk. A közeli csatorna nádasából pedig vízityúk (*Gallinula chloropus*) kis vöcskök (*Tachybaptus ruficollis*) és szárcsák (*Fulica atra*) úszkáltak ki. A récék is jelentős állománnyal voltak jelen: tőkés récék és böjti récék (*Anas querquedula*) csapataival.

Fészkelő madárállomány-felmérés a Cserhátban

Komlós Mariann¹ – Mogyorósi Sándor² – Winkler Dániel¹

¹ Nyugat-magyarországi Egyetem, Vadgazdálkodási Gerinces Állattani és Intézet 9400 Sopron, Bajcsy-Zs. u. 4.

² Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatóság, 9435, Sarród, Rév-Kócsagvár

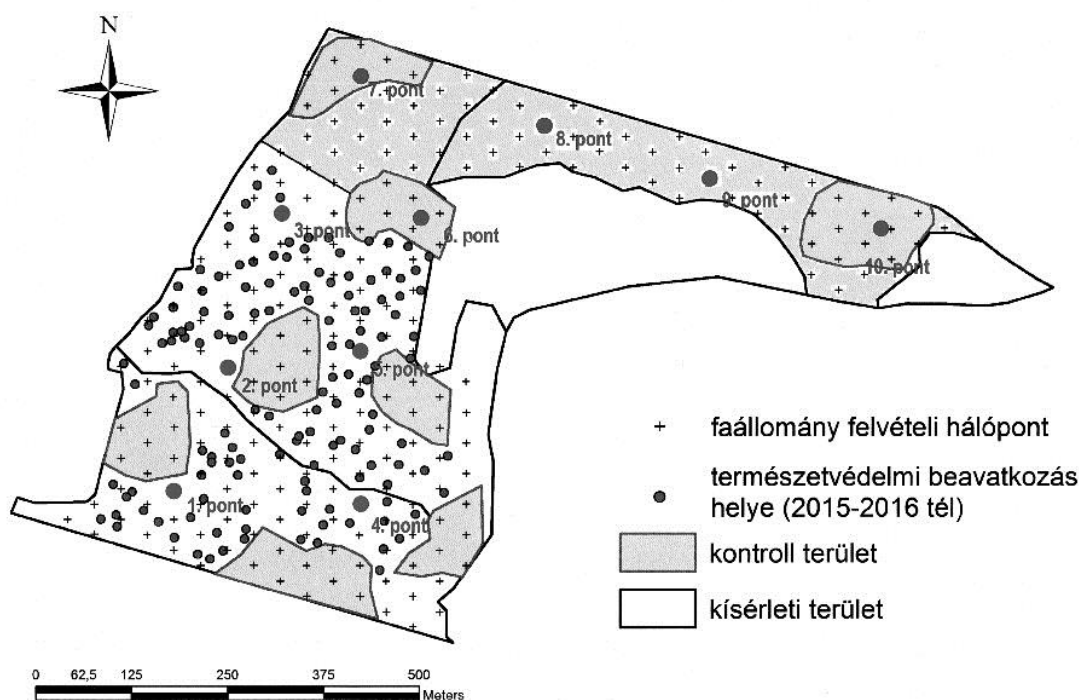
M. Komlós, S. Mogyorósi, D. Winkler: Nesting bird population survey in Cserhát

The authors did not find any significant difference between the nesting bird communities of the conservation and control forests.

2015–2016 telén a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi erdőkezelést hajtott végre egy 34 hektáros, 70 év körüli, szerkezetében és fajkompozíciójában is nagyon homogén cseres-tölgyesben a Kelet-cserhádi Tájvédelmi Körzetben, Natura 2000 területen. A potenciális élőhelyek létrehozása a természetes bolygatások imitálásán alapult, többek között fák egymásra döntésével, fakéreg felszakítással, kéregsebzéssel, rőzsekupacok létrehozásával, álló fák gyűrűzésével történt. A fő célok között az öreg „böhöncös” faegyedek, mellékfafajok, cserjeszintben lévő egyedek megsegítése, lékek nyitása, fekvő és álló holtfa és magas facsonkok létrehozása szerepelt.

Kutatásunkban az immár 2 évvel ezelőtti beavatkozás fészkelő madárközösségekre gyakorolt hatását vizsgáltuk az említett területen. A felmérésben érintett madárfajok a *Columbidae*, *Cuculidae*, *Picidae* családokból, valamint a *Passeriformes* élőhelyre jellemző családjai közül kerültek ki. A madárfajok előfordulását pontszámlálással mértük fel, 2018 tavaszán, áprilistól júniusig. Ezek során meghatározott megfigyelési pontokon rögzítettük a látott és hallott madárfajokat, adott protokoll alapján. Egy adott terület fészkelő madárközösségeire vonatkozó felméréseket költési időszakban célszerű kivitelezni,

ugyanis ekkor a területjelző hímek és a táplálékfordó szülők feltűnőek, mozognak és énekelnek, de ragaszkodnak a territóriumukhoz. A fiókák kirepülésével, önállósodásával, diszperziójával ez az állapot megszűnik. A költés előtt és után lévő vonulási időszakban pedig a hazai populáció mellett az átvonuló populáció madarai torzíják az eredményeket (Sasvári 1986).

3. ábra: A vizsgálati terület térképe

Felméréseink adatainak kiemzését a természetvédelmi erdőkezelésen átesett, továbbiakban kezelt, és a kezeléssel nem érintett, tehát kontroll területek összehasonlításával mutatom be, az első éves felvételezések alapján. A két területen felmért fajok listáját az 1. és 2. táblázat tartalmazza.

Mint az a mellékelt fajlistákon jól látszik, a kutatási terület meglehetősen fajgazdagnak tekinthető, összesen 34 fajt sikerült kimutatnunk, ebből 31 faj fordult elő a kezelt, és 30 a kontroll területeken, tehát ilyen szempontból nincs lényeges kontraszt a kettő között. Amennyiben jobban megvizsgáljuk az eltéréseket, úgy láthatjuk, hogy a fajok megoszlása nem mutat szabályosságot, az esetlegesen megjelenő differenciák inkább élőhelyi különbségekre vezethetők vissza. Ugyanis a kontroll területek északi részén már nagyobb arányban megjelenik a bükk, ezért

megjelennek a zártabb erdőkre, bükkösökre jellemző fajok (sisegő fűzike, kék galamb). A kezelt terület déli része viszonylag nyíltabb, ezt a léknyítások és fadóntések még tovább fokozzák, ezért itt nagyobb arányban jelennek meg nyíltabb erdőkre és szegélyekre jellemző fajok, mint például az erdei pacsirta vagy a citromsármány.

1. táblázat. A kezelt területeken előfordult madárfajok, közösségi struktúraparaméterek

KEZELT TERÜLETEK	1. pont	2. pont	3. pont	4. pont	5. pont
<i>Columba oenas</i>	1			1	
<i>Streptopelia turtur</i>		1			
<i>Cuculus canorus</i>	1		1		1
<i>Dryocopus martius</i>				1	
<i>Picus viridis</i>	1				
<i>Dendrocopos major</i>	2	2	2	1	1
<i>Dendrocoptes (Dendrocopos) medius</i>					1
<i>Dryobates (Dendrocopos) minor</i>			1		
<i>Lullula arborea</i>					2
<i>Anthus trivialis</i>			1		
<i>Erithacus rubecula</i>	1	1	2	2	1
<i>Luscinia megarhynchos</i>	1		1		
<i>Turdus merula</i>	2	1		1	1
<i>Turdus philomelos</i>	1	1	1	1	1
<i>Turdus viscivorus</i>		1	1		
<i>Sylvia atricapilla</i>	2	2	1	1	1
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1				
<i>Phylloscopus collybita</i>	1	1	1	1	1
<i>Muscicapa striata</i>	1			1	
<i>Ficedula albicollis</i>			1		1
<i>Parus major</i>	3	5	2	2	2
<i>Periparus (Parus) ater</i>	1				
<i>Cyanistes (Parus) caeruleus</i>		2	1		1
<i>Sitta europea</i>	2	1	1	1	1
<i>Certhia familiaris</i>	1			1	
<i>Certhia brachydactyla</i>	1	1		1	2
<i>Garrulus glandarius</i>		1		2	1
<i>Corvus corax</i>		1			1
<i>Fringilla coelebs</i>	3	3	5	2	2
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	3		1	2	1
<i>Emberiza citrinella</i>	1	1	2	1	1
Fajsám	20	16	17	17	19
Diverzitás	2,887	2,599	2,675	2,776	2,894
Egyedszám	30	25	25	22	23

2. táblázat: A kontroll területeken előfordult madárfajok; közösségi struktúraparaméterek

KONTROLL TERÜLETEK	6. pont	7. pont	8. pont	9. pont	10. pont
<i>Columba oenas</i>	1	1	1		1
<i>Streptopelia turtur</i>			1		
<i>Cuculus canorus</i>		1	1		
<i>Dryocopus martius</i>					1
<i>Picus canus</i>					1
<i>Dendrocopos major</i>	1	2	1	2	1
<i>Dendrocoptes (Dendrocopos) medius</i>					1
<i>Dryobates (Dendrocopos) minor</i>		1		1	
<i>Anthus trivialis</i>	1	2		1	
<i>Erithacus rubecula</i>	1	1	1	1	1
<i>Luscinia megarhynchos</i>		1			1
<i>Turdus merula</i>	2	1	2	1	1
<i>Turdus philomelos</i>	1	1	1	1	1
<i>Turdus viscivorus</i>		1	1		
<i>Sylvia atricapilla</i>		1	1		1
<i>Phylloscopus trochilus</i>			1	1	
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	1			2	1
<i>Phylloscopus collybita</i>		1	1	1	1
<i>Ficedula albicollis</i>		1		1	1
<i>Parus major</i>	2	3	1	2	3
<i>Periparus (Parus) ater</i>		1		1	
<i>Cyanistes (Parus) caeruleus</i>		1	1	1	1
<i>Sitta europea</i>	1	2	1	1	2
<i>Certhia familiaris</i>	1			2	
<i>Certhia brachydactyla</i>		1	1	1	1
<i>Garrulus glandarius</i>			1		
<i>Corvus corax</i>		1			
<i>Fringilla coelebs</i>	3	3	3	3	3
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>		1	1	1	
<i>Emberiza citrinella</i>		1			
Fajszám	11	22	18	18	18
Diverzitás	2,303	2,997	2,822	2,81	2,789
Egyedszám	15	29	21	24	23

Mind harkály fajokból, mind odúlakó énekesekből is szép számmal van a területen, a zöld és a hamvas küllő, a közép és kis fakopáncs, valamint a fekete harkály is megjelenik, három cinege faj, szürke és örvös légykapó, csuszka, valamint mindkét fakusz faj is jelen van a területen, ami valószínűleg az élőhely mozaikosságából eredeztethető.

A madárközösségek fontosabb struktúraparamétereit (fajszám, diverzitás, egyedszám) összehasonlítva nem mutatkozott szignifikáns különbség a kezelt és a kontroll terület között (Mann-Whitney U teszt, NS). A kezelések hatása tehát egyelőre nem bizonyítható, erre vonatkozóan a következő évek során további felméréseket tervezünk végezni az egyes erdőszerkezeti tényezők madárközösségekre gyakorolt hatásáról, különös tekintettel az odúlakó madárfajokra (Mag 2007, Bölöni 2015, Czeszczewik et al. 2015, Bán et al. 2017).

„AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA ÚNKP-18-3-I KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT”

Irodalom

- Bán M., Barta Z., Nagy G. G. & Végvári Zs. (2017): Madarak elterjedésének modellezése a Börzsöny erdőállapot változójának függvényében. In Standovár T., Bán M. & Kézdy P. szerk: Erdőállapot-értékelés középhegységi erdeinkben. Rosalia 9, 449-543.
- Bölöni, J. (szerk.) (2015): Tanulmányok a félszáraz tölgyesek ökológiai viszonyairól. MTA Ökológiai Kutatóközpont Tanulmányai 1, MTA Ökológiai Kutatóközpont, Tihany
- Czeszczewik, D., Zub, K., Stanski, T., Sahel, M., Kapusta, A. & Walankiewicz, W. (2015): Effects of forest management on bird assemblages in the Bielowieza Forest, Poland. iForest 8: 377–385.
- Mag Zs. (2007): Faállomány hatása a költő madárközösségekre őrségi erdőkben. Diplomamunka. ELTE TTK Növényrendszertani és Ökológiai Tanszék, Budapest.
- Sasvári, L (1986): Madárökológia I-II. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Újabb adatok a tömördi Nagy-tó környékének nagylepkefaunájához (*Lepidoptera: Macrolepidoptera*)

Mészáros Ádám¹ – Vörös Norbert²

1. Pécsi Tudományegyetem, TTK, Biológiai Intézet, Hidrobiológiai Tanszék, 7624 Pécs, Ifjúság útja 6. e-mail: meszike@gamma.ttk.pte.hu
2. 9700 Szombathely, Bem J. u. 19.f., e-mail: vorosnorbert@t-online.hu

Á. Mészáros, N. Vörös: Further data about the Macrolepidopteran Fauna of the Nagy-tó in Tömörd and its area

120 Macrolepidoptera species were collected during the five survey days at the study area in 2018. Most of the collected species are common throughout the country. *Phaiogramma etruscaria* (Zeller, 1849) is new to Vas County. We found some rare species near the Nagy-tó, for example *Cyclophora suppunctaria* (Zeller, 1847).

BEVEZETÉS

Vas megye nagylepkefaunája a többi megyénkhez képest jól feltártnak mondható. A hazánkból eddig ismert 1258 nagylepkefaj közül eddig 1009-nek van Vas megyéből publikált adata. NAGY FERENC (2014) összesítő munkájában 1007 faj szerepel, ehhez jön hozzá, hogy az elmúlt években egyre gyakrabban fogható *Xestia*

sexstrigata – szürkésvörös fűbagoly előkerült az Őrségből (Sáfián et al. 2009; Tóth et al. 2017), valamint a déli irányból terjedő *Dysgonia algira* – ibolyásbarna vándorbagoly megkerült Tömördön (Mészáros és Vörös 2017).

Vas megyén belül Kőszeghegyalja kistáj középső és keleti része lepkefaunisztikai szempontból igencsak adathiányosnak mondható. Ezen igyekeztünk javítani, amikor elkezdtek ezirányú vizsgálatainkat a tömördi Nagy-tó környékén. A 2016-17-es gyűjtőnapok során összesen 151 faj, és 2 fajpár került elő a területről, ezek Tömörd környékére mind új fajoknak bizonyultak, ugyanis a területről ezirányú publikációk korábban nem születtek (Mészáros és Vörös 2017). Jelen cikk ennek a faunisztikai kutatómunkának a 2018-as folytatását ismerteti.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Mintavételeinket a Vas megyei Tömörd község határában, a Nagy-tó mellett végeztük. 2018 augusztus 14-15-16.-án, valamint 23-24.-én voltak terepi gyűjtőnapjaink. A nappali lepkéket lepkehálóval, az éjjeli lepkéket pedig napközben egyeléssel, este és éjszaka lámpázással gyűjtöttük. A lepkehálóval fogott példányokat fényképezés után elengedtük. A lámpázós gyűjtés is élvezhető: aggregátorról üzemeltettük a 125 W-os HGLI izzót, ezzel világítottuk meg a felállványozott 2X2 méteres főlepedőt, amelyhez egy szintén 2X2 méteres aljlepedő is tartozott. Az aljlepedőn tojástartókat és egyéb kemény papírból készült, nagy felületű tárgyakat helyeztünk el, melyekben az állatok ideiglenesen elrejtőzhetnek. Mind a nappali, mind az éjjeli gyűjtések során megfigyelt lepkepéldányokat lefényképeztük, minden példányról okostelefonnal és (a biztonság és a jobb minőség miatt) fényképezőgéppel is készítettünk fényképeket. Az okostelefonnal készített fényképeket az "izeltlabuak.hu" elnevezésű webapplikációval offline üzemmódban terepen rögzítettük. Az elkészült fotókat feltöltöttük a www.izeltlabuak.hu weblapra, a feltöltési folyamatot a telefonos webapplikáció nagyon megkönnyítette. Minden találatot egyedi leírással láttunk el, rögzítve a gyűjtés idejét, pontos helyét, a gyűjtőmódszert, az egyedszámot, a gyűjtők személyét, valamint az egyéb gyűjtési körülményeket. A feltöltött lepkéket a szerzők mellett a weblapon határozói joggal rendelkező felhasználók (GÓR ÁDÁM, KÁRPÁTI MARCELL és TÓTH BALÁZS) határozták meg. A faji azonosítást követően KÁROLYI BALÁZS, a www.izeltlabuak.hu honlap üzemeltetője és adminisztrátora segítségével hoztuk létre a végső fajlistát.

A fényképek elkészítésekor a lepkéknek nem esett bántódásuk, minden megfigyelt példányt elengedtünk a fotózást követően.

A névjegyzék, valamint a védett fajok jelölése és pénzben kifejezett természetvédelmi értékük a Magyarország lepkéinek névjegyzékében (Pastoralis et al. 2016), és a magyar állami természetvédelem hivatalos honlapján (termeszetvedelem.hu) feltüntetettekét követi. A Nagy-tó környékére új fajokat csillaggal (*) jelöltük.

EREDMÉNYEK

Papilionidae – Pillangófélék

**Iphiclides podalirius* – kardoslepke - 2018.08.16, hálózás, 1 imágó.

- **Védett faj (10.000 Ft)**

Pieridae – Fehérllepkefélék

Pieris rapae – répa-fehérllepke - 2018.08.16, hálózás, 2 imágó.

Nymphalidae – Tarkalepkefélék

Argynnis paphia – nagy gyöngyházlepke - 2018.08.16, hálózás, 2 imágó.

- **Védett faj (5.000 Ft)**

Boloria dia – kis gyöngyházlepke - 2018.08.16, hálózás, 2 imágó.

Brintesia circe – fehéröves szemeslepke - 2018.08.16, hálózás, 2 imágó.

Coenonympha glycerion – közönséges szénalepke - 2018.08.16, hálózás, 3 imágó.

Issoria lathonia – közönséges gyöngyházlepke - 2018.08.16, hálózás, 2 imágó.

Maniola jurtina – nagy ökörszemlepke - 2018.08.16, hálózás, 1 imágó.

Minois dryas – fekete szemeslepke - 2018.08.16, hálózás, 1 imágó.

Neptis sappho – kis fehérsávospaprika - 2018.08.16, hálózás, 1 imágó.

- **Védett faj (10.000 Ft)**

**Pararge aegeria tircis* – erdei szemeslepke - 2018.08.16, hálózás, 2 imágó.

Vanessa atalanta – Atalanta-lepke - 2018.08.16, hálózás, 1 imágó.

- **Védett faj (5.000 Ft)**

**Vanessa cardui* – bogánccslepke - 2018.08.16, hálózás, 1 imágó.

Lycaenidae – Boglárkalepke-félék

**Celastrina argiolus* – bengeboglárka - 2018.08.16, hálózás, 3 imágó.

Cupido argiades – ékes boglárka - 2018.08.16, hálózás, 3 imágó.

Polyommatus icarus – közönséges boglárka - 2018.08.16, hálózás, 2 imágó.

Thyatiridae – Pihésszövők

Habrosyne pyritoides – fehérsávospihésszövő - 2018.08.15, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Thyatira batis – rózsafoltos pihésszövő - 2018.08.14, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Notodontidae – Púposszövők

**Clostera anastomosis* – barna levélszövő - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Drymonia querna – tölgyfa-púposszövő - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Pterostoma palpina – csőrös púposszövő - 2018.08.15, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Ptilodon cucullina – csuklyás púposszövő - 2018.08.24, lámpázás, 2 imágó.

Spatalia argentina – ezüsfoltos púposszövő - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Drepanidae – Sarlósszövők

Drepana falcataria – nyárfa-sarlósszövő - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

**Sabra harpagula* – hársfa-sarlósszövő - 2018.08.14, lámpázás, 1 imágó.

Watsonalla binaria – tölgyfa-sarlósszövő - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Nolidae – Pamacsos-bagolyek

**Nola cicatricalis* – szürke pamacsosbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Pseudoips prasinana – bükkfa-zöldbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.

Noctuidae – Bagolyek

Acronicta rumicis – sóska-szigonyosbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.

**Actinotia polyodon* – nagy sugarasbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.

**Agrochola circellaris* – okkersárga őszibagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Agrochola laevis – barnásszürke őszibagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

**Agrotis exclamationis* – felkiáltójeles földibagoly - 2018.08.15, lámpázás, 1 imágó.

**Atethmia centrigo* – bíborsávós díszbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Autographa gamma – gammabagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Craniophora ligustri – fagyalbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Cryphia algae – sárgászöld zuzmóbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Deltote bankiana – ezüstös apróbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Diachrysia chrysis/stenochrysis - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Elaphria venustula – cifra lápibagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

**Epilecta linogrisea* – karcsú sárgafűbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

Eugnorisma depuncta – barna földibagoly - 2018.08.23, lámpázás, 4 imágó.

- Euplexia lucipara* – szederbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Helicoverpa armigera* – gyapottok-bagoly - 2018.08.16, egyelés, 1 imágó.
- **Ipimorpha subtusa* – nyárfa-lombbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 2 imágó.
- Mesapamea secalella/secalis* - 2018.08.24, lámpázás, 3 imágó.
- Mythimna pallens* – sápadt rétibagoly - 2018.08.23, lámpázás, 3 imágó.
- Mythimna turca* – félholdas rétibagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Mythimna vitellina* – sárga rétibagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Noctua comes* – kis sárgafűbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Noctua fimbriata* – szélessávú sárgafűbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Noctua interposita* – köztes sárgafűbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Noctua pronuba* – nagy sárgafűbagoly - 2018.08.14, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Phlogophora meticulosa* – zöldes csipkésbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- **Spodoptera exigua* – déli vándorbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- Thalpophila matura* – fakó sárgabagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Tholera cespitis* – sötét fésűsbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Trachea atriplicis* – nyári zöldbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- **Xanthia ictertia* – nyárfa-őszibagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Xestia baja* – változékony fűbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 3 imágó.
- Xestia c-nigrum* – c-betűs fűbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Xestia xanthographa* – tarka fűbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 4 imágó.

Erebidae – Kvadrifid bagolylepkék

- Arctornis l-nigrum* – L-betűs szövő - 2018.08.14, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Catocala electa* – fűzfa-övesbagoly - 2018.08.24, egyelés, 1 imágó.
- **Catocala nupta* – piros övesbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- Eilema depressa* – lapos zuzmószövő - 2018.08.24, lámpázás, 2 imágó.
- **Eilema lurideola* – fakó zuzmószövő - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Eilema sororcula* – sárga zuzmószövő - 2018.08.24, lámpázás, 2 imágó.
- Euplagia quadripunctaria* – csíkos medvelepke - 2018.08.14, lámpázás, 1 imágó.

- Védett faj (5.000 Ft)

- Euproctis similis* – sárgafarú kisszövő - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Herminia grisealis* – ligeti karcsúbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

- Herminia tarsicrinalis* – szőröslábú karcsúbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Herminia tarsipennalis* – tollaslábú karcsúbagoly - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Hypena proboscidalis* – ormányos karcsúbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Laspeyria flexula* – csipkés zuzmóbagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Lithosia quadra* – négy pettyes zuzmószölvő - 2018.08.23, lámpázás, 2 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Miltochrista miniata* – piros medvelepke - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Parascotia fuliginaria* – füstös mohabagoly - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- Phragmatobia fuliginosa* – füstös medvelepke - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Polypogon tentacularia* – sötétaljú karcsúbagoly - 2018.08.14, lámpázás, 1 imágó.

Geometridae – Araszolólepkék

- **Artiora evonymaria* – kecskerágó-araszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- Ascotis selenaria* – holdas faaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Asthenia albulata* – gyertyán-fehéRARaszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- Cabera exanthemata* – pettyes fűzfaaraszoló - 2018.08.16, egyelés, 1 imágó.
- Campaea margaritaria* – gyöngyházfényű zöldaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 2 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Camptogramma bilineata* – kétvonalas sávosaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Chiasmia clathrata* – rácsos rétiaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- Colostygia pectinataria* – zöld levélaraszoló - 2018.08.24, lámpázás, 2 imágó.
- Cosmorhoe ocellata* – szemes galajaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- Cyclophora annularia* – gyűrűs pettyesaraszoló - 2018.08.14, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Cyclophora porata* – körös pettyesaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- **Cyclophora punctaria* – sávos pettyesaraszoló - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Cyclophora ruficiliaria* – vörösrojtú pettyesaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 2 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Cyclophora suppunctaria* – szemcsés pettyesaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- **Ematurga atomaria* – barna rétiaraszoló - 2018.08.16, egyelés, 1 imágó; 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Ennomos autumnaria* – őszi levélaraszoló - 2018.08.14, lámpázás, 1 imágó.
- Epirrhoe alternata* – galaj-tarkaaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 3 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

- **Eupithecia centaureata* – búzavirág-törpearaszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- **Eupithecia icterata* – rozsdafoltos törpearaszoló - 2018.08.23, lámpázás, 2 imágó.
- **Eupithecia linariata* – vonalas törpearaszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- **Eupithecia virgaureata* – sédkender-törpearaszoló - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Gymnoscelis rufifasciata* – vöröscsíkos törpearaszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Hypomecis punctinalis* – pettyes faaraszoló - 2018.08.14, lámpázás, 1 imágó.
- Idaea aversata* – nagy sávossaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Idaea biselata* – mocsári sávossaraszoló - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Idaea degeneraria* – barnás sávossaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Idaea deversaria* – egyszínű sávossaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 2 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Idaea serpentata* – kis sávossaraszoló - 2018.08.16, egyelés, 1 imágó.
- Jodis lactearia* – fehéres zöldaraszoló - 2018.08.24, lámpázás, 2 imágó.
- **Ligdia adustata* – barna levélaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 2 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Macaria alternata* – közönséges szürkearaszoló - 2018.08.23, lámpázás, 3 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Minoa murinata* – kutyatej-araszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- **Nycterosea obstipata* – vándoraraszoló - 2018.08.24, lámpázás, 2 imágó.
- Peribatodes rhomboidaria* – ékköves faaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 3 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- **Phaiogramma etruscaria* – fehérpettyes zöldaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- Scopula immutata* – réti fehéraraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- Scopula nigropunctata* – feketepettyes araszoló - 2018.08.24, lámpázás, 4 imágó.
- **Scopula virgulata* – vesszős sávossaraszoló - 2018.08.16, egyelés, 1 imágó.
- Selenia tetralunaria* – négyfoltos holdasaraszoló - 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó; 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.
- Timandra comae* – piroscsíkos csipkésaraszoló - 2018.08.16, egyelés, 1 imágó; 2018.08.23, lámpázás, 1 imágó.
- **Xanthorhoe biriviata* – nebáncsvirág-araszoló - 2018.08.24, lámpázás, 1 imágó.

ÉRTÉKELÉS

A 2018-as terepi gyűjtőnapjainkon összesen 258 nagylepkepéldányt gyűjtöttünk, melyből 242 példányt sikerült faji szintig, további 4 példányt pedig fajpár szintig azonosítani, ugyanis a bagolylepkek családjába tartozó *Diachrysia chrysis/stenochrysis* és a *Mesapamea secalella/secalis* fajpárok egymástól csak nagyon nehezen vagy inkább egyáltalán nem különíthetők el ivarszervi vizsgálatok nélkül. Így végül 120 nagylepkefajt és 2 fajpárt sikerült kimutatnunk 2018-ban a tömördi Nagy-tó környékéről. A korábbi munkánk során 151 nagylepkefajt, és 2 fajpárt közöltünk a területről (Mészáros és Vörös 2017), jelen cikk során már 200 különböző nagylepketaxont ismerünk Tömörd környékéről.

Az összes fényképes adat (2018-asok és korábbiak egyaránt) nyilvánosan elérhető az alábbi honlapon:

<https://www.izeltlabuak.hu/talalat/csoport/gammarusfossarum/tomord-minden>

A megfigyelt taxonok nagy része országszerte gyakorinak vagy közönségesnek mondható, elsősorban az üde rétekre, és lombos erdőkre jellemző fajok olvashatóak a fajlistában. A területen 5 védett lepkefaj egyedei kerültek elő ebben az évben, ezek a fajok szintén országszerte elterjedtek, gyakoriak. A fajlistában csillaggal (*) megjelölt, újonnan előkerült 45 faj néhány kivételtől eltekintve gyakorinak számít. Megjegyzésre érdemes, hogy míg a korábbi években a ritkább fajok egy része a nedvességkedvelők közül került ki [pl. *Pelosia obtusa* (Herrich-Schäffer, 1852); *Simyra albovenosa* (Goeze, 1781)], addig az idei évben ezek a fajok nem kerültek elő. Ennek oka a meleg, száraz nyár lehet.

A lista legritkább fajának számít a *Cyclophora suppunctaria* (Zeller, 1847) – szemcsés pettyesaraszoló. Tölgyfajokon fejlődik, melegkedvelő, szárazságtűrő faj. Európában az északi területeket leszámítva elterjedt. Az országból kevés helyről, szórványosan vannak adatai. Vas megyéből egyetlen adata ismert Szakonyfaluból (Nagy 2014), a fajnak sem a területileg illetékes Savaria Múzeumban, sem a Magyar Természettudományi Múzeumban nem találtuk további Vas megyei példányát. A vizsgálat során 2018.08.23.-án egyetlen példány repült a tömördi kis réten felállított éjjeli lepkész lepedőre. A pontos GPS koordinátákkal ellátott fényképes adat az alábbi linken tekinthető meg: <https://www.izeltlabuak.hu/talalat/42771>

Vas megyéből először került elő a *Phaiogramma etruscaria* (Zeller, 1849) – fehérpettyes zöldaraszoló. Európa déli felében elterjedt, elterjedési területe keleten Közép-Ázsiáig húzódik. Lágyszárúakon fejlődő faj, országszerte kisebb-nagyobb számban szinte mindenhol előkerül. A fajnak 2018.08.23.-án 1 példánya érkezett a tömördi kis réten felállított éjjeli lepkész lepedőre. A faj nem szerepel NAGY FERENC (2014) munkájában, és sem más publikációkban, sem pedig a területileg illetékes Savaria Múzeumban, illetve a Magyar Természettudományi Múzeumban sem találtuk Vas megyei adatát. A faj előkerülésével a Vas megyében megfigyelt és publikált nagylepkék száma 1010 fajra nőtt. A pontos GPS koordinátákkal ellátott fényképes adat az alábbi linken tekinthető meg: <https://www.izeltlabuak.hu/talalat/42756>

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton kell, hogy köszönetet mondjunk mindenkinek, aki a cikk megszületésében bármilyen módon segédkezett. A terepi munkában köszönet illeti Bognár Boldizsárt, Kovács Patrikot, és Körmendy Csillát, akik segítettek a lepkefotók elkészítésében, és a fényképeket rendelkezésünkre bocsátották.

Köszönet illeti a lepkék határozásáért Górné Ádámot és Kárpáti Marcellt, de főképp Tóth Balázst (Magyar Természettudományi Múzeum), aki a legtöbb példányt határozta, és a teljes fajlista minden adatát ellenőrizte. Köszönjük Károlyi Baláznak a www.izeltlabuak.hu weboldallal, és az "izeltlabuak.hu" okostelefonos webapplikációval kapcsolatos minden technikai segítséget. Végül, de nem utolsósorban köszönettel tartozunk Dr. Gyurácz Józsefnek és a Tömördi Madárvárta önkénteseinek a területtel, illetve a gyűjtéshez szükséges eszközökkel kapcsolatos sok segítségért.

IRODALOM

- Mészáros Á., & Vörös N. 2017: Adatok a tömördi Nagy-tó környékének nagylepkefaunájához (Lepidoptera: Macrolepidoptera). – Cinege, 22: 59–70.
- Nagy F. 2014: Vas megye nagylepkéi (Macrolepidoptera). – Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum, Szombathely, 376 pp.
- Pastoralis G., Buschmann F., & Ronkay L. 2016: Magyarország lepkéinek névjegyzéke. Checklist of the Hungarian Lepidoptera. – e-Acta Naturalia Pannonica, 11: 1–258.
- Sáfián Sz., Ambrus A., & Horváth B. 2009: Új fajok Sopron környékének éjjeli nagylepkefaunájában (Lepidoptera: Macroheterocera). – Praenorica Folia Historico-Naturalia, 9: 189–201.
- Tóth B., Csonka A. Cs., Mecsnober M., & Herényi M. 2017: A Fiatalok Természetismereti Klubja adatai Szőce rovarfaunájához. – Állattani Közlemények, 102: 71–93.

KRÓNIKA

Beszámoló a Nemzetközi Ornitológiai Unió 27. Kongresszusáról

Lovász Lilla

Bázeli Egyetem, Természettudományi Tanszék, Zoológia Intézet, 4051 Basel,
Vesalgasse 1, e-mail: lilla.lovasz@unibas.ch

L. Lovász: Report on the 27th International Ornithological Congress

Vancouver, Canada gave place to this year's IOU conference, where one of the main theme was connecting the public to science and ornithology. Several events were thus open not only for participants, but to the greater public as well. The scientific program was broad, hundreds of oral talks were grouped into 87 symposia, and more than 600 scientific posters were displayed, reflecting the current trends in ornithology from avian responses to climate change to urban bird research or from the role of citizen science to the impact of social media in ornithology.

Világkongresszushoz méltóan igen sok, több mint 100 ország több mint kétezer ornitológusa gyűlt össze 2018. augusztus 19 és 26 között a kanadai Vancouverben, hogy részt vegyen a Nemzetközi Ornitológiai Unió (IOU) 27. alkalommal megrendezett konferenciáján. A helyszín messzesége és a – mind a részvételi díj mind pedig a szállás és étkezés tekintetében – magas költségek miatt a kelet-európai országokat, és így hazánkat is, csak kevesen képviselhették. A magyar ajkú résztvevők többnyire külföldi egyetemekről, főként az amerikai kontinensről érkeztek. A patinás, 1884 óta minden negyedik évben megszervezett kongresszus idei helyi elnöke, Robert Elnor kiemelte: a szervezők igyekeztek az eddigi „anyagilag legsikeresebb” találkozót megrendezni. Emellett – nem kevés résztvevő véleménye szerint – a tudományos programnál nagyobb figyelmet szenteltek a nyilvánosságnak, egybekötve a kongresszust a vancouveri Bird Week-el, illetve több, a madarakat és az ornitológiát népszerűsítő részrendezvényt (például madárkosztüms felvonulást, madárvers-felolvasást, illetve madárparádét, és madárexpót) szervezve a metropolisz utcáin és a kongresszusközpontban. Bizonyos előadások a nagyközönség számára is nyitottak voltak, s ennél fogva kevésbé tudományos értékkel, mint inkább a tudományt népszerűsítő jelleggel bírtak. A „Madarak mint békefenntartók” című kétórás showműsort idéző szimpózium például a gyöngybaglyokat a jordán-palesztin-izraeli régióban biológiai kártevőkontrollként alkalmazva a két nép közti konfliktust oldani igyekező szervezetek munkáját mutatta be, a svájci Lausanne-i egyetem professzora,

Alexandre Roulin, valamint Mansour Abu Rashid, a jordán hadsereg nyugalmazott tábornoka közreműködésével.

Emellett, aki nagy neveket, hírességeket szeretett volna látni az ornitológia világából, a plenáris üléseken való részvétellel ennek a kívánságának eleget tehetett, mivel olyan előadók léptek a pódiumra, mint például Ben Sheldon (az Oxfordi Egyetem tanszékvezetője), Rob Flescher (az USA-ban működő Smithsonian Intézet igazgatója) vagy Andrew Cockburn (az Ausztrál Nemzeti Egyetem emeritusz professzora). A technológiai innovációkat felvonultató kongresszus olyan újdonságokat vezetett be, mint például az e-poszter, vagy a kongresszus mobiltelefonos applikációja (amely a résztvevők és részletes program egyedüli elérési lehetősége volt a konferencia alatt). A tudományos program azonban annyira szerteágazó volt, hogy komoly szervezést igényelt, ha valaki nem csupán egy-egy előadás ad hoc meghallgatására, hanem átfogó információszerzésre törekedett. A mintegy 87 szimpózium tárgykörein jól nyomon követhetőek voltak a jelenkori ornitológia irányvonalai. Az előadások olyan témák köré szerveződtek, mint például a konzervációbiológia jelentősége, az antropogén hatások az ornitológiában, a vonulási útvonalakat és orientációt befolyásoló környezeti hatások, a városi madarak kutatásának újdonságai, a vonulási és diszperziós formák hatása az immunitásra és fertőzésekre, a madárvilág válasza a klímaváltozásra, vagy éppen a „Citizen Science” szerepe a madárvédelemben, illetve a közösségi média jelentősége az ornitológiában.

A Székely Tamás (Bath-i Egyetem, Anglia) vezette szimpózium, „Implications of Adult Sex Ratio Variation in Birds: Breeding Systems, Demography and Biodiversity Conservation” címmel a felnőttkori ivararányok madaraknál tapasztalt variációira hívta fel a figyelmet. Ebben a témában készült a Bázeli Egyetem, az ELTE Savaria Egyetemi Központja és a Magyar Madártani Egyesület közös projektje, amelyet figyelemfelkeltő poszter formájában állítottak ki a szerzők. A poszter rendhagyó volta miatt az egyik legtöbbet „tweetelt” poszter volt a kongresszus twitteroldalán, mind pozitív, mind negatív véleményeket indukálva. A szerzők (Lovász Lilla, Tobias Roth, Karcza Zsolt, Lukács Katalin Odett, Gyurácz József és Valentin Amrhein) az énekesmadarak felnőttkori ivararányainak lehetséges prediktorai közül a túlélési esélyt mutatták ki a régóta kutatott hím túlsúly okának elsődleges felelőseként. A kutatás alapjául a teljes magyarországi CES-

adatbázis felhasználásával válogatott tizenegy madárfaj mintegy 24521 gyűrűzési adata szolgált.

Alább látható a konferencián bemutatásra került e-poszter, mely a poszter címe mellett a valódi poszter és ennek témájával kapcsolatos tudományos cikk elérhetőségét jelző kódokat tartalmazza.

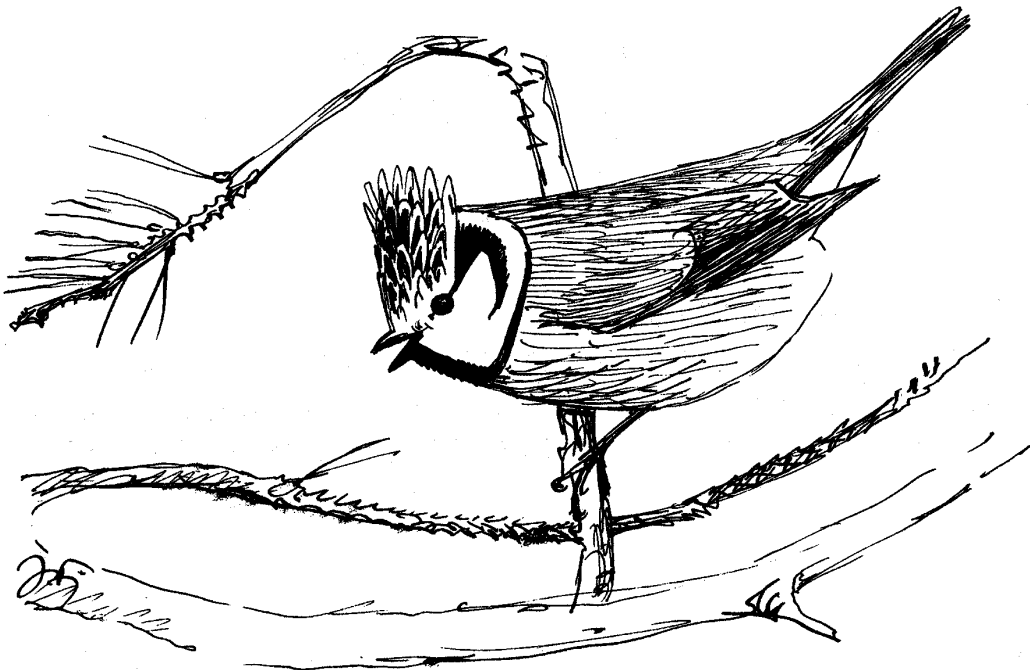
A szerző konferencián való részvételét a *Swiss National Science Foundation* támogatja.

**A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület
munkájának támogatói 2018-ban**

- Adójuk 1%-át felajánló személyek
- ELTE Savaria Egyetemi Központ, Savaria Biológiai Tanszék
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
- Órségi Nemzeti Park Igazgatóság

KÖSZÖNJÜK!

Búbos cinege (*Parus cristatus*)

**Kérjük, támogassa Vas megye természetvédelmét
adója 1%-ával!**

Adószám: 18884351-1-18

**2019. ÉV A GÓLYATÖCS (*HIMANTOPUS HIMANTOPUS*)
VÉDELMÉNEK ÉVE**

Gergye Dániel rajza

Egyéb rajzok BirdLife grafikák

Készült a Balogh és Társa Kft. nyomdájában, Szombathely

1. kép. A Tömördi Madárvárta vizsgálati területe és környéke. Tömörd 2018. október 29. (Fotó: Kalmár S.)

2. kép. Szépséges ritkasággal bővült a Kőszegi-hegységre vonatkozó gomba fajlista. A melegkedvelő bíbor tinóru (*Boletus rhodoxanthus*) egy bükkös állományból került elő. Összetéveszthető több, hasonlóan harsány színezetű és mérgező tinóruval, mint pl. a közismertebb sáttinóruval. Bár hazánkban nem védett, de veszélyezett, Vörös listán szereplő faj. (Fotó: Kóródi B.)

3. kép. Fehérsávós pihésszövő (*Habrosyne pyritoides*) fénycsapdával fogott példánya. Tömörd, madárvárta melletti rét 2018. augusztus 24.
(Fotó: Bognár B.)

4. kép. Parlagi sas (*Aquila heliaca*). Rába mente 2018. március 15.
(Fotó: Tórh K.)

5. kép. Vörös kánya (*Milvus milvus*) fészke és fiatal példánya először Vas megyében. 2018. július 6.(Fotó: Erdő Á.)

6. kép. Törpekuvics (*Glaucidium passerinum*) odúja és fiatal példánya. Velem, Kőszegi-hegység 2018. június 10. (Fotó: Heincz M.)

7. kép. Pásztorgém (*Bubulcus ibis*) első megfigyelt példánya Vas megyében. Csénye 2018. november 5. (Fotó: Csempezs S.)

8. kép. Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*) „nászruhas” példánya. Püspökmolnári, Rába ártér 2018. március 8. (Fotó: Baumgartner T.)

9. kép. Fekete réce (*Melanitta nigra*). Rábapaty, kavicsbányató
2018. november 18. (Fotó: Csempesz S.)

10. kép. Csigaforogató (*Haematopus ostralegus*). Rábapaty, kavicsbányató
2018. április 15. (Fotó: Tóth K.)

11. Kép. Kis sirály (*Hydrocoeleus minutus*). Rábapaty, kavicsbányató
2018. április 22. (Fotó: Tóth K.)

12. kép. Gyurgyalag (*Merops apiaster*) fiatal példánya. Szombathely,
Perint part 2018. július 18. (Fotó: Bognár B.)

13. kép. Pásztormadár (*Sturnus roseus*). Nagysimonyi 2018. május 21.
(Fotó: Szegvári K.)

14. kép. Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*). Rábapaty, kavicsbánya
2018. április 22. (Fotó: Tóth K.)

15. kép. Karvaly (*Accipiter nisus*) Tömördi Madárvártán gyűrűzött fiatal hím példánya. Tömörd 2018. október 21. (Fotó: Szegvári K.)

16. kép. Héja (*Accipiter gentilis*) színesgyűrűvel jelölt fiatal tojó példánya. Kőszeg 2018. augusztus 24. (Fotó: Erdő-Tóth Zs.)

17. kép. Őszapó (*Aegithalos caudatus*) eternit odúban fészkelő példánya.
Csepreg 2018. május 12. (Fotó: Ludván J.)

18. Kép. Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*) gyűrűzött példánya.
Kondorfa 2018. október 9. (Fotó: Faragó Á.)

19. kép. Fémgyűrűvel és színesgyűrűk kombinációjával jelölt fekete rigó (*Turdus merula*). Bárdudvarnok 2018. július 4. (Fotó: Lukács Z.)

20. kép. Dr. Kóta András és Koszorús Péter gólyafióka gyűrűzés közben az első Vas megyei Gólya Road Show-n. Söpte 2018. június 24. (Fotó: Gyurácz J.)

21. kép. Madarak és Fák Napja verseny résztvevői a Saághy István Erdészeti Információs Központban. Szombathely 2018. március 23. (Fotó: Kelemen T.)

22. kép. Dr. Németh Csaba és Ottó Erzsébet madárgyűrűzési bemutatót tart csepregi és szombathelyi látogatók részére a Tömördi Madárvártán. Tömörd 2018. október 13. (Fotó: Ludván J.)